

biblioteca școlarăului

NICOLAE
LABIȘ
MOARTEA CĂPRIOAREI

biblioteca școlarului

NICOLAE
LABIȘ

MOARTEA CĂPRIOAREI

INTERNAȚIONAL

BUCUREȘTI — CHIȘINĂU

Colecție inițiată și coordonată de Anatol Vidrașcu și Dan Vidrașcu
Concepția grafică a colecției și coperta: Vladimir Zmeev
Fotografii: Mihai Potârniche și Valeriu Volontir

REFERINȚE ISTORICO-LITERARE:

Ion Bălu, Geo Bogza,
George Călinescu, Tudor Vianu,
Paul Georgescu, Gheorghe Tomozei,
Ion Pop, Vladimir Streinu, Nichita Stănescu,
Eugen Simion, Voicu Bugariu, G. I. Tohăneanu,
Lucian Raicu, Zoe Dumitrescu-Bușulenga,
Antoaneta Tănăsescu, Edgar Papu,
Laurențiu Ulici.

Editura „Litera Internațional“
O.P. 33; C.P. 63, sector 1, București, România
tel./fax (01) 3303502; e-mail: info@litera.ro

Grupul Editorial „Litera“
str. B. P. Hasdeu, mun. Chișinău, MD-2005, Republica Moldova
tel./fax +(3732) 29 29 32, 29 41 10, fax 29 40 61;
e-mail: litera@litera-publishing.com

Difuzare:

S.C. David D.V.Comprod SRL
O.P. 33; C. P. 63, sector 1, București, România
tel./fax +(01) 3206009

Librăria „Scripta“
str. Ștefan cel Mare 83, mun. Chișinău, MD-2012,
Republica Moldova, tel./fax: +(3732) 221987

Prezenta ediție a apărut în anul 2001 în versiune tipărită
și electronică la editura „Litera Internațional“ și
Grupul Editorial „Litera“.
Toate drepturile rezervate.

Editori: *Anatol și Dan Vidrașcu*
Lectori: *Tudor Palladi, Petru Ghencea*
Tehnoredactare: *Olesea Pașa*

Tiparul executat la Combinatul Poligrafic din Chișinău
Comanda nr. 11227

CZU 821.135.1-3

L 12

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

Labiș, Nicolae

Moartea Căprioarei/ Nicolae Labiș; col. iniț. și coord. Anatol și Dan Vidrașcu; conc. gr. col. și cop./Vladimir Zmeev; — B., Ch.: Litera, 2001 (Combinatul Poligrafic). — 264 [p]. — (Bibl. școlarului, serie nouă, nr. 227)

ISBN 973-8358-10-8

ISBN 9975-74-356-0

821.135.1-3

ISBN 973-8358-10-8
INTERNAȚIONAL, 2001
ISBN 9975-74-356-0

© LITERA
© LITERA, 2001

CUPRINS

<i>Tabel cronologic</i>	7
-------------------------------	---

PRIMELE IUBIRI (1956)

I. LILIAFUL TIMPURIU

Meşterul	20
Începutul	22
Zurgălăul	24
Ion	27
Moartea căprioarei	28
100	31
Râsul	33
Versuri de dimineaţă	33
Întâlnire cu tractorişti	39
Pământul	40
Oraţie de nuntă	42
Liliacul timpuriu	43
Prietenul glad	46
Miahil Sadoveanu	49

II. SADOVENIENE

Rugul	50
Cozma răcoare	53
Bătrânul părturar	54

III. RAPSODIA PĂDURII

I. Locuri şi întâmplări	57
II. Descrierea chipurilor	63
III. Frământarea intimă	75
Încheiere	85

IV. PRIMELE IUBIRI

LUPTA CU INERȚIA (1958)

Poezia	92
CONFESIUNI	
Confesiuni	93
Momente biografice	97
Biografie	100
Am iubit... ..	101
Fior	102
Umanism	103
Sunt spiritul adâncurilor	104
DESTINDERI	
Uită-te	106
Gol	106
Am uitat	107
Contemplație	107
Dor	108
Morarul	108
Ceară	110
Cearcăn	110
ODĂ SOARELUI	
Scrisoarea mamei	111
Creion	112
Dans	113
Odă soarelui	114
INTIMA COMEDIE	
Introducerea	115
Cercul I	116
Beția	117
Epoca	118
TREI SUBIECTE ANTIRĂZBOINICE	
Subiect de baladă	121
Subiect de bocet	122
LUPTA CU INERȚIA	
Omul comun	124
I. Dilema	124
II. Regenerarea	127
III. Treaptă superioară	128

Geneza	133
Baladă	134
Marină	139
Idilă	141
Pierderile	145
PANTHEON (<i>Evocări</i>)	
Artur Rimbaud	148
François Villon	149
Miorița	150
TÂNĂRA GARDĂ	
Vârsta	152
Drumul	153
Entuziasm	153
1. Ritm inițial	153
5. Dans ritual	154
6. Troia strămbă	156
ALBATROSUL UCIS	
Albatrosul ucis	158
Sunt douăzeci de ani...	159
Epitaf I	160
Epitaf II	160
*** Pasărea cu clonț de rubin...	160

POEZII ANTUME NEINCLUSE
ÎN VOLUMUL *Primele iubiri*

II. Geografia timpului	162
1. Palmele	162
2. Dragostea	162
3. Geografia timpului (1)	163
4. Geografia timpului (2)	164
Pe obcinele Stănișoarei	164
Impresii din munți	166
2. Ciutura	166
Luptător în atac	167
Liniște de iarnă	168
Baladă obișnuită	169
Lupta dublă	174
Al tuturor	175
Nourii	176

POEZII APĂRUTE POSTUM

Cântec de început	178
Bucurie	182
Tui	184
Vârsta de bronz	185
Dracul șchiop	192
Ancora	195
Circ	196
Schițe pentru umanism proletar	196
Înainte de serie	198
Cântece de răscruce	199
Am căutat	200
(Am obosit de vin, de stele)	201
Ceas greu	202
Suha	203
(Trestie, trestie)	204

ADDENDA

Puiul de serb (Fragmente)	206
I. Prietenii	206
II. La stână	209
III. Toamna	215
Teză la limba română	224
Carton	226
Discuție între tineri	
Pe marginea controversii	
Despre spiritul modern	227
„Florile pământului“	231
Dintr-un caiet de însemnări	235
Fragment în proză...	235
<i>Referințe istorico-literare</i>	237

TABEL CRONOLOGIC

- 1935 2 decembrie Se naște Nicolae Labiș, în Poiana Mărului, comuna Mălini, raionul Fălticeni, județul Suceava. Mama poetului, Ana-Profira, de loc din Topolița, sat vecin cu Humuleștii, este învățătoare. Bunica acesteia, Zamfira Blendea, era rudă cu Ștefan sin Petrea Ciubotariul, tatăl lui Ion Creangă. De menționat că tatăl Anei-Profira, țăran din talpă, s-a stins în luptele de la Mărășești. Suro-rile mamei lui Nicolae Labiș de asemenea au funcționat învățătoare. Tatăl său, Eugen Labiș, fiu de brigadier silvic, este absolvent al Școlii Normale din Iași. Din 1931 este învățător întreaga viață. A luat parte la cel de-al doilea război mondial. Familia Labiș mai are două fete: Margareta și Dorina.
- 1935—1942 La vârsta de cinci ani Nicolae Labiș învață să citească de la elevii mamei sale. Între primele lecturi e considerată Capra cu trei iezi de Ion Creangă. Tatăl său, Eugen Labiș, va remarca: „Până la 7 ani citește multe cărți“. Totodată începe să deseneze, relevând nu numai o pasiune evidentă, dar și o vocație.
- 1942—1951 Se înscrie la Liceul „N. Gane“ din Fălticeni. Rezultatele învățaturii sunt bune. Obține medii finale peste 9,00. Ține un jurnal, Antologie și informații literare (gânduri, conspecte, rezumate) fapt ce vorbește de „un orizont și un ritm de lectură impresionantă“ (Antoaneta Tănăsescu). Ion Creangă (evocat în Străbunul meu, poem din 1947) și Mihail Sadoveanu devin pentru autor scriitori preferați, de unde „urmărește“ amintirea sau prezența lor în Fălticeni. Manifestă o deosebită pasiune pentru limba română, fiind apreciat cu „excellent“. Despre aceasta vorbesc și compunerile sale care îi impresionează nu numai pe colegi, dar și pe profesori. Participă activ la organizarea de conferințe și șezători literare. La 13 ani joacă în Femeia îndărătnică de W. Shakespeare pe o scenă improvizată din satul natal. Este frământat de noi „încercări literare“ și de „dorința de a „ieși în public“, vorba biografilor săi. „Caietele de teme“ ale autorului „păstrează, pe ultimele file, nu-

meroase poeme“. În 1949 trimite Slove de ziar la Scânteia Tinerețului. La Poșta redacției se remarcă printre altele că tânărul corespondent are „mult simț artistic“. În luna noiembrie a aceleiași an începe să scrie nuvela Cărări spre victorie. Caietul cu proza respectivă va fi descoperit abia peste 30 de ani. În 1950, la vârsta de 15 ani, expediază la revista Viața românească poezia Muntele cântă, prezentă în caietul intitulat Cântecele unui adolescent. Publicația dată confirmă primirea manuscrisului, notând în răspunsul semnat de Cristian Sârbu, Mișu Dragomir și Eugen Jebeleanu că „numai din aceste versuri nu ne-am putut forma o părere asupra posibilităților dumitale“ și cerând poetului „precizări biografice suplimentare“. Poezia Muntele cântă va vedea deci lumina tiparului abia în 1972 și anume în Moartea unui poet.

1950 Noiembrie Se desfășoară Consfătuirea tinerilor scriitori moldoveni. Nicolae Labiș este cel mai tânăr dintre participanții forului. Viitorul creator „uimește pe cei de față prin cultura vastă, solidă și se impune tuturor prin severă stăpânire de sine“ și nu numai ca o „minune locală“. Elocventă este și lectura poeziei Fii dârz și luptă, Nicolae! Iașul nou o va publica peste o lună de la această dată, unde va semna Nicolae Labiș sau Niculai Mălin. După cum își amintește Lucian Raicu, prezent la festivitatea finală, Labiș, nefiind impresionat de succesul obținut, „părăsise scena triumfător și glacial“. Însuși autorul, relatând acel episod, păstrează aceeași detașare într-o scrisoare din luna decembrie 1950: „Acum vreo două săptămâni am fost trimis la Iași, la o consfătuire a scriitorilor din Moldova. Am mâncat la una din cele mai bune cantine din Iași, am dormit la un hotel destul de bun și am stat vreo patru zile. În timpul acesta am fost la Teatrul Național, pe gratis, împreună cu ceilalți scriitori. Ce să-ți spun, sala e minunată, una din cele mai frumoase din Balcani. Tavanul și cortina pictate feeric. Aur mult pe sus, o lumină plăcută și caldă, iar băncile plușate cu pluș roșu. Loja și galeria tot atât de frumoase... Conferința s-a ținut în sala Bibliotecii Centrale. N-are nici un geam ca să pătrundă soarele, ci doar tavanul uriaș e din sticlă mată, vopsită și desenată cu negru. Seara nu se aprind becuri care să-ți strice ochii, ci lumina intră pe crăpături, albă și curată ca ziua. Am văzut teiul lui Eminescu, legat cu fier ca să nu se rupă. [...] Am uitat să-ți spun: din Iași m-am întors plin de cărți“. Observația Antoanetei Tănăsescu este elocventă în acest sens: „Atent în primul rând la detaliul pur cultural al lumii în care pătrunde, Labiș pare a-și estompa cu lucidă obstinație prezența,

complăcându-se a fi observator și nu protagonist într-o arenă cu legi de inefabilă inflexibilitate cum este arena literară“. Tot de pe atunci, din acea epocă, datează probabil și versificarea traducerii literare aparținându-i profesorului Litvinenko după Căluțul cocoșat de scriitorul de expresie rusă P. P. Eršov.

1951 Mai Succesele autorului continuă. La București are loc Concursul de limba și literatura română. Nicolae Labiș, elevul de la Fălticeni, obține premiul I la limba română. El ia fără „nici cea mai mică urmă de emoție vizibilă“ cuvântul în numele concurenților la festivitatea finală, de închidere. Nu ratează șansa, ajuns în capitală, de a trece pe la redacția Vieții românești, unde se bucură de o întâmpinare plină de afecțiune. Iată și un portret sui-generis Labiș 1951, în viziunea scriitorului și exegetului Mihai Gafița: „Negricios, îndesat — copil de munte — îmbrăcat cu un cojocel din piele de oaie, alb cu benzi roșcate, mai late în față, la încheietoare și în dreptul cingătorii, mai înguste la tivuri. E haina îngrijită a muntenilor mălinari și din jur, pe timp de toamnă și de iarnă. [...] Labiș arăta ca un om de la munte, un pădurean, nu un cioban. Purta și căciulă, avea și tașcă. Nu traistă, ci tașcă, adică un fel de tolbă sau geantă cu baieră, fără să imite mediocrul lucru de târg, dar nefiind nici de sat — e lucrată în sat, iar purtătorul ei reprezintă un strat de oameni care nu mai sunt țărani, fără a fi nici dezrădăcinați. Un fel de lume aleasă a satului — vornicii vechi, pădurarii mai noi, așa se purtau; așa umblau haiducii, oierii, oamenii cu interese și în-deletniciri deosebite de cele ale culturii pământului. Labiș era îmbrăcat în armonie cu ce era el, cu ce-i erau tatăl și mama: lume dintr-un strat de cinste — puțin numeros — al unui sat moldovenesc de munte. [...] Era un copil atunci, fără îndoială. Nu avea șaisprezece ani. Însă era ager, fără panica și nesiguranța copilului de țară picat la oraș, dimpotrivă, știind bine ce e cu el și cu rostul lui“.

1951 Iunie Epoca debutului bucureștean. Publică Gazeta de stradă în Viața românească, nr. 6.

1952 Ianuarie Se transferă la Liceul „M. Sadoveanu“ din Iași. Este conducător al cenaclului literar din școală. N. Labiș aici îl cunoaște pe poetul și publicistul „de autentică finețe intelectuală“, care este George Mărgărit. Prietenia acestuia îl va însoți întreaga viață. Este preocupat de alte „prelucrări“, de astă dată din Lenau (având drept punct de pornire varianta literară a lui Ștefan Siklody). Două tălmăciri dintre acestea vor apărea în Iașul nou. Vara el întrerupe

învățătura. Va urma liceul la fără frecvență din 1953. În luna august 1954 va susține examenul de maturitate la Fălticeni, obținând la limba română nota maximă.

1952 15 septembrie În urma examenului de admitere N. Labiș intră la Școala de literatură „M. Eminescu“ din capitală. Iată o schiță de portret de atunci surprinzătoare aparținând criticului literar D. Micu: „Văd un băiat de 16 ani, foarte bine legat, mai mult scund, cu o frunte limpede încadrată din toate părțile de un păr hirsut, neobișnuit de mobil, dar de o mobilitate particulară, stăpânită de o distincție nativă, un băiat care zâmbește tot timpul, cu întreaga înfățișare, îndeosebi cu ochii, și cu surâsul căruia ingenuitatea se contopește suav cu o șiretenie ironică“. Autorul face parte din a treia generație sau serie de „elevi“ ai Școlii. Studiază alături de Ion Gheorghe și Radu Cosașu, de Mihai Negulescu și de Gheorghe Tomozei, de Florin Mugur și de Lucian Raicu, de Doina Sălăjan etc. Cursurile sunt deschise de directorul Școlii Petre Iosif. De menționat că la festivitate participă scriitorul Mihail Sadoveanu. Ca invitat de onoare, el le va spune tinerilor învățăcei: „Dacă dintre Domniile voastre va ieși doi sau trei scriitori, atunci va fi bine“. Lucian Raicu, distins critic literar, va evoca astfel atmosfera aceluia început de an după 25 de ani de viață: „Când citea Labiș o poezie, el închidea ochii și asculta într-un fel de somnolență încântată, desigur cu totul neatent la firul logic, la „compoziția“ probabil naivă, total dezinteresat de calitatea fiecărui vers în parte, dar în stare să cuprindă, poate tocmai de aceea, amplitudinea, tonalitatea, muzica întregului, iar acestea nu lăsau nici o îndoială. Labiș — ești aici? a răsunat deodată glasul lui Sadoveanu la festivitatea deschiderii cursurilor școlii, și, la răspunsul afirmativ al cuiva din rândul 12—13, uriașul a confirmat din cap, semn că totul e în regulă, adunarea, astfel plicticoasă, se poate considera legal constituită. Poetul era aici și totul căpăta un înțeles. Simțeau că de la Sadoveanu la Labiș, între fotoliul său și sală, se stabilea un acord, peste capul celorlalți, care se simțeau în acea clipă — istorică — puțin jicniți, destul de mult ca niște intruși, dar foarte emoționați“. N. Labiș învață la clasa de măiestrie a Veronicăi Porumbacu. Evident toți știau că el este poet. Printre profesorii Școlii: Mihai Gafița (seminarul de creație), Eusebiu Camilar, Mihai Beniuc, Nina Cassian, Mișu Dragomir (catedra de măiestrie artistică), Tudor Vianu (prelegeri de literatură universală), D. Micu, Ion Oană. N. Labiș este redactor la sectorul de poezie din redacția Anilor de ucenicie,

revista Școlii. De atunci datează caietul Minimale, care cuprinde lecturi considerate absolut obligatorii pentru un tânăr creator: Rilke, Argezi, Valéry, Ion Barbu, Descartes, Hegel, Heraclit, Kant, Horațiu, Proust, Keats, Lukács... Lectura și biblioteca, devenite din copilărie un mit pentru el, reprezintă un moment dominant în universul său spiritual adolescentin.

1953 2 ianuarie *Iată ce desprindem dintr-o scrisoare adresată către părinți referitor la trăirile autorului din această epocă: „Am petrecut Anul Nou într-o atmosferă spumoasă de petrecere, de euforie. La noi la școală au venit scriitorii și studenții din anii trecuți, aproape toți prietenii mei mai buni, am benchetuit și-am dansat — am petrecut în cele mai bizare chipuri. Totuși mi-era tare dor de casă, îmi închipuiam jocul cel mare cu caprele săltând măiestrit în ritmul tobei, cu strigătele răgușite și vulgare, cu cântecele triviale țărănești ale masașilor, cu beteala și hurmuzul, cu oglinzile împăraților, cu inimile îmbătate slobozind chiotere roșii. Mi se pare că noaptea, târziu, am ieșit din larva petrecerii cu cineva. În București nu era zăpadă, parcă nu era iarnă. Cu toate acestea, în lărmuirea strunelor și alămurilor îndepărtate mi se părea că auzim nelămurit și vag cum umblă cu colinda și uratul copiii din Văleni de Anul Nou. Era liniștea relativă a orașului, pe jos putrezeau frunzele nevăzute și ude ale nopții, și noi parcă simțeam aproape pe oamenii de departe: oricum, chiar dacă astăzi răutatea dospește în toate ungherele pământului, chiar dacă trufia necinstită încearcă fiecare suflet, la noi oamenii sunt oleacă mai simpli și mai buni. La noi, Gheorghe Panțârul când se îmbată, uită de toate, crede că viața e frumoasă, i se pare că-i fericit și vrea să-l sărute pe tata pe obraz. Și atunci bețivii își dau săruturi, dar sunt perfide; aici un ochi, îmbătat de arome și forme, caută și mai iscoditor decât unul treaz mijloace de parvenire, ocazii de lingușire, ori cuvinte subtile cu care se trădează altul, ca să poată da la cap. Eu trec printre această lume, cu zâmbetul meu dureros, păstrat de când eram copil, de acasă. Eu trec printre această lume, rânjesc cu colții mei câinești care mi-s mai lungi decât la alții, și lumea nu vede că rânjesc și lumea crede că râd. Ai, ce-am să-mi mai împlânt eu odată colții în ăștia! E păcat că oamenii buni — oameni buni sunt numai înțelepții și nebunii — e păcat că oamenii buni sunt mai rari decât florile negre. Că oamenii simpli, care au fost buni de voce, s-au înrăit și vorbesc despre răutate: E dreptul meu! Și înghit răutatea distribuită egal fiecăruia, cum distribuia odată tata — zahărul și bum-*

bacul raționalizat. Totuși e mai bine la Văleni decât în alte părți. Acolo se mai țin, cât-de-cât, obiceiurile vechi, iar cele care vin sunt proaspete și sincere. Nu pot vorbi de asta în absolut, dar în mare parte așa-i. Aici însă cele noi mor ca niște copii înainte de facere. Totul e plin de cadavrele fragede și firave ale noului, peste care se îngroașă, ca un abur puternic, prezentul. În această pâclă se mai prelinge rareori câte o umbră de floare și de aceea te agăți atunci cu deznădejde de ea. Și e groaznic să bănuie că într-o zi viermii vor roade și floarea la care ții... Primul An Nou petrecut în alte părți, înseamnă că am intrat definitiv, întâia oară, într-o viață străină. Oricum, tot Nicolae mi se mai spune, să nu uit că în Poiana Mărului am supt din gurguiul pământului, că acolo am aruncat din arcu de carpen cea dintâi săgeată a nădejzii către tăria albastră, că săgeata s-a dus peste casă, mai sus decât cireșul cel amar, și nu s-a mai văzut dacă a căzut sau nu. În boțuri de mămăligă putrezită, risipiți peste pietricele, în spatele casei bătrâne, albesc toți dinții mei de copil, răd și plâng și acum între pietricelele negre pe care le aruncam odinioară de sub streșină până la geamurile sparte ale viitorului. Acolo, în ograda din spate, lângă un foc pe care clootea un cazan, am tăiat odată cu bomfaierul picioarele berzii ce se învârtea primăvara deasupra casei, pe care a împușcat-o tata într-o toamnă ploioasă, curmându-i zborul avântat spre sud. Țin minte că-mi părea rău, că-mi era milă de visul meu omorât, mânuiam îndărătnic lama de oțel ca să-mi fac fluier din piciorul cocostârcului. Până la urmă fluier nu mi-am putut face, a rămas piciorul stricat degeaba... [...] De aceea în noaptea de Anul Nou, când sub tălpi în grădină îmi putrezeau frunzele ude de umbră, când departe o lume de prieteni străini, o lume străină în care mă învârt, clincopea din pocale și dănțuia pe firul strunelor, eu eram scârbit de-o supărare ascunsă. Cineva, lângă mine, mă întreba în chip absent ceva, și probabil că înțelegea de ce rânjesc cu dinții albi în noapte, de ce ochii albi cu întuneric negru în mijloc caută într-o parte. Prin inima mea curgea fluviul galben și fluviul roșu și pe creasta valului treceau corăbii din lemn albastru, și cineva, lângă mine, cu degetele arse, le număra. Atunci când amintirea mea-i bogată cu atâtea toate câte-au fost, când port în mine atâtea daruri dragi, ce mai prețuiește un dans și un cântec? Este puțin ceea ce-mi dă viața, de aceea cu mândrie codreană am să caut să dau eu însumi vieții ceva. Dacă ghemul fatal, cântat de strămoși, va ține îndeajuns, voi da eu vieții ceva, paharul ei! [...] V-am scris

- o scrisoare lungă și neobișnuită. Cu alte cuvinte, am vrut să spun că-s sănătos și că mi-i dor de casă“.
- 1953 Februarie N. Labiș este pus în discuția colectivului pentru „abateri de la morală și disciplina școlii“. O mărturie privind cazul dat ne oferă Al. Hoajă, profesor în acel timp de filosofie: „Motivul cel mai frecvent al ședințelor de analiză îl constituiau abaterile de la disciplina școlii, de la programul de internat destul de sever dealtfel, cu care atât Labiș, cât și alți studenți nu se puteau acomoda. Dar motivul discutării lui Labiș se datora și altor pricini și anume lecturii unor cărți socotite pe atunci primejdioase pentru tinerii scriitori. Labiș — ca și alți studenți ai școlii de literatură — citea cu nesăț pe Bлага, Barbu, Bacovia, din Mallarmé, Rimbaud, Baude-laire, Valéry etc. Labiș căuta prin anticariate și biblioteci și venea de fiecare dată cu o tolbă doldora de cărți, pe care apoi le sorbea de setea-i de lectură ce-i era caracteristică. [...] Labiș a recunoscut, în parte, lipsurile de la disciplina școlii, dar nu a fost de acord cu imputația ce i s-a făcut în legătură cu lectura poeziilor decadente și nici că ar avea prietenii compromițătoare. Era agitat și nervos, vădind o stare suflătoare deosebită. A recunoscut că s-a simțit în școală încolțit și urmărit și ca atare a răspuns la toate acestea printr-o atitudine contrară, de frondă. [...] Îmi amintesc că în urma acelei ședințe, Labiș a fost sancționat pentru abateri de la disciplină cu consemnarea în școală pe o perioadă de două săptămâni și nebeneficierea pe această perioadă de spectacolele de teatru sau concerte la care studenții mergeau cu școala“.
- 1953 August În Iașul nou apare sub semnătura Nicolae Mălin, poemul Cuvânt tovarășului Vladimir Maiakovski: „Nu te imit rupând la vers ca alții“ ori „Mi-i drag Esenin, ce să-i faci, și Blok/Da' mă tot bate gândul că de-ai ști-o/Aceasta nu te-ar supăra deloc“. În manuscrise se află și tălmăcirea unui catren din François Villon. Labiș citește enorm și cheltuiește toți banii pe cărți. O mare descoperire pentru el se dovedește ediția Eminescu de Perpessicius „pe care o cercetează, împreună cu câțiva colegi prieteni, sub puterea unei fervori intelectuale ieșite din comun“ (Antoaneta Tănăsescu).
- 1953 1 septembrie Din această vreme datează o scrisoare de dragoste (neexpediată...), dar interesantă și intrigantă în primul rând anume prin modul său matur în care tânărul autor „își observă și mărturisește „îndepărtarea“ eului liric de cel biografic“. Iată și rândurile ei impresionante și pline de adevărul filosofic, al inimii și al conștiinței de sine a poetului: „Dragă Lucica, pentru că pe oameni

fi interesează orice se petrece cu dânsii, află că te iubesc neîngăduit de mult. Nu te speria, ți-am substituit toate gândurile și de aceea nu cer reciprocitate. Scrisoarea aceasta ți-o pot scrie într-o clipă de totală îndepărtare de mine. Este, dacă vrei, o farsă pe care cel care judecă o joacă celui îndrăgostit. El este romantic și, asemeni lui Faust din Lenau, se mulțumește cu imaginile. Se spune că cei mai mari satirici erau foarte duioși. Sunt duios și eu cu obiectul hazului meu, Nicolae Labiș. De aceea nu te purta prea milos cu el. Poate să-l jicnească. Nu-l lauda prea mult, din politeță. Poate să-l supere. Dar întâlnește-l din când în când. Poate în clipele lui de mare tulburare îți va citi sumedenie din versurile lui scrise pentru tine. Să nu te temi că am să râd de situația aceasta ridicolă. Când se află el în hainele noastre, și aceasta se întâmplă întotdeauna de-o vreme încoace — eu nu mai exist. Veți fi deci singuri. Nu te speria, ți-am substituit toate gândurile și vezi, de aceea, nu cer reciprocitate. Pentru că pe oameni îi interesează orice se petrece în legătură cu ei, află că te iubesc neîngăduit de mult. Nicolae Labiș. P. S. Scrisoarea aceasta o trimit eu, cel care judec, rupând o foarte lungă scrisoare de-a lui. Amenințând cu degetul, îți spun la revedere, căci se pare că eu am să dorm un somn cam lung“.

1951—1954 Publicațiile literare și culturale din această perioadă găzduiesc „o extrem de întinsă producție lirică“ labișiană. Dar ea va rămâne doar acolo, întrucât nici Primele iubiri, nici Lupta cu inerția, și nici una dintre edițiile apărute între 1958 și 1985 nu o vor reține, după cum remarcă Antoaneta Tănăsescu, deoarece „sunt poezii urmând, confirmând tematica și retorica lirică a deceniului șase, dar care, citite astăzi, fac totuși notă aparte“. Ion Bălu menționează în monografia sa că versul în discuție „sună altfel, vocea lui este mai catifelată, mai suavă, privirea senină, sufletul candid“, iar „Semnele poetului înzestrat nativ sunt vizibile în crispările antiromantice, îndreptate împotriva sentimentalismului enunțiativ, în efortul de a scoate expresia artistică de sub înrâurirea jurnalismului prozaic“.

1954 În primăvara acestui an este pus în discuția organizației U. T. M. Cu 1 vot contra, se decide excluderea lui din organizație. Organele superioare însă nu confirmă sancțiunea. Autorul face dese vizite la Mihail Sadoveanu.

1954 Iunie Recită la banchetul de absolvire poemul Vârsta de bronz, publicat abia în 1962. Este angajat în redacția Contemporanului, după aceea a Gazetei literare. Prezintă interes mai cu seamă un portret-evocare din acele timpuri aparținând penei lui Mihail Petro-

veanu: „Pe Nicolae Labiș l-am „uitat“ o vreme (aș zice: provizoriu), căci în momentul în care l-am reîntâlnit în redacția Gazetei literare, unde, după absolvirea școlii, fusese angajat, n-a fost nevoie să modific nici una din trăsăturile acelu chip sedimentat în mine și reînsuflețit acum în integritatea sa. Trecuse un an sau doi, Nicolae Labiș era neschimbat. Ba, ciudat, tocmai ceea ce era de așteptat să se fi dizolvat, se pronunțase: ingenuitatea. Din coama părului des, pletos, de un castaniu bătând în negru, aluneca o șuviță moale și lungă pe după ureche. Sub nasul de calmuc atârna o mustață neverosimil de abundentă, grea, cu colțurile răscucite à la Taras Bulba. Chipul mic și rotund, cu pomeții ieșiți asiatic, caracter acuzat, prin încrețiturile neașteptat de strânse, ivite ori de câte ori poetul zâmbea, își întărise pielea fragedă. Ochii de un verde albastru liniștit ca o apă de iezzer, de lac de munte, se intensificau la răstimpuri inegale, în tonuri mai aprige, aproape oțelii, semn de încordare și chiar de mânie, sau se întunecau până la un verde compact, ca acela al pădurilor întunecate în care versurilor lui le plăceau să se piardă, cuprinse de nostalgia sadoveniene, ori mai înapoi, eminesciene. Era vizibilă efortarea, nu atât de a părea adult, cât de a grăbi, printr-o colaborare conștientă cu biologia, metabolismul vârștelor; instaurarea unei maturități către care îl îndemna luciditatea, capacitatea lui sporită de înțelegere a adevărurilor dureroase din jur, de care îl îndepărta natura lui esențială, făcută din spontaneitate, încredere, dăruire. De aceea, în ciuda osteneții de a compune o mască de haidamac — purta și un fel de rubașcă neagră, încheiată la gât —, de voinic viforos și în același timp stăpân pe gesturile lui, îmi era imposibil să-l concep altfel decât ca un copilandru, un flăcăiaș, pe fața căruia mustața se lipea postişă, umerii obrazilor se înălțau înadins, iar unda amestecată de melancolie, de suferință, de revoltă, ce-i năvălea, ca să se retragă repede, mi se părea o spumă efemeră, un ghem de nouri sumbri, sortiți să dispară de cum soseau, fiindcă nu aparțineau cerului său, sufletului său iremediabil virginal“.

1954 Octombrie Viața românească îi publică Moartea căprioarei. Se înscrie la Facultatea de filologie. După un semestru însă o părăsește.

1955—1956 Sunt anii cei mai fructuoși din activitatea lui scriitoricească. Scrie piesele cele mai reprezentative, mai majore. Deși au fost publicate în paginile revistelor, multe nu intră în sumarul volumului Primele iubiri. Altele însă vor rămâne în manuscris. După edițiile de după 1962 însă majoritatea vor intra pe încetul în conștiința

- publică. Din acest răstimp ne este oferită și o tălmăcire parțială (Au lecteur) și una integrală (Harmonie du soir, cu o splendidă „rezolva-re“, precum „Ton souvenir en moi luit comme un ostensor“=„Tu mai lucești în mine precum un rug barbar“) din Baudelaire.
- 1956 Martie Se desfășoară Conferința pe țară a tinerilor scriitori. N. Labiș „rostește un cuvânt exemplar“.
- 1956 În toamnă îi apare poemul pentru copii Puiul de cerb, care precedă debutul în volum al Primelor iubiri. Anul se dovede „neverosimil de productiv“. Autorul scrie și publică mult, totodată fiind preocupat intens de proiectul celei de-a doua cărți Lupta cu inerția, deși prima își urma în continuare drumul sinuos și îndelungat al apariției editoriale.
- 1956 2 decembrie Sărbătorește în cercul unor prieteni apariția Primelor iubiri care vede lumina tiparului cu puțin înainte de a împlini vârsta de 21 de ani.
- 1956 10 decembrie În noaptea aceasta este accidentat din păcate de un tramvai în stația de peste drum de Spitalul Colțea. Momentan transportat la spital, va fi diagnosticat de către serviciul de chirurgie, ora 2.30: „Traumatism cranian și al coloanei vertebrale; paraplegie?“ Dinspre ziuă este transferat la spitalul de urgență. Aici dimineața va dicta lui Aurel Covaci, prietenul său, cele 11 versuri, începând: „Pasărea cu colț de rubin...“ Eforturile enorme ale medicilor și colosala mobilizare maximă suflatească a colegilor, a cunoscuților și a prietenilor nu sunt însă în stare de a opri calea fatală și ireversibilă a bolii, a suferinței tragice a lui N. Labiș.
- 1956 22 decembrie La ora 2.00 de noapte Nicolae Labiș intră în lumea celor drepti.
- 24 decembrie La ora 12.00 începe adunarea de doliu de la Casa scriitorilor. Veniți să-l petreacă în ultimul său drum pe la cel care a fost poetul N. Labiș, iau cuvântul Eugen Jebeleanu, Gheorghe Tomozei, Paul Georgescu, Paul Anghel. Ultimul citește Moartea căprioarei. Corpul neînsuflețit al poetului este înmormântat la cimitirul Bellu din capitală, „după ce convoiul face un ocol prin fața mormântului lui Mihai Eminescu“.
- 1958 La început de an apare, sub îngrijirea unui colectiv de autori format din Lucian Raicu, Eugen Mandric, Savin Bratu și Aurel Covaci, volumul Lupta cu inerția. În Nota explicativă de la sfârșitul ediției semnată de Lucian Raicu citim: „Această carte numită, potrivit voinței lui Nicolae Labiș, Lupta cu inerția cuprinde poezii publicate după apariția volumului Primele iubiri, în cursul anului 1956, poezii

publicate postum (Idilă, [...] Fior, Epitaf, Sunt douăzeci de ani..., Poezia etc.), un mare număr de poezii inedite aflate printre manuscrisele lui N. Labiș (Marină, Baladă, Munca, Umanism, ciclul Des-tinderi etc.). Volumul fusese contractat cu Editura tineretului înainte de moartea poetului. În decembrie 1956, luna morții sale și a aniversării celor 21 de ani de viață, Labiș intenționa să trimită la tipar această carte a cărei însemnătate în dezvoltarea sa o socotea decisivă... În cele 11 zile care i-au mai rămas de trăit, după noaptea înspăimântătoare de nouă spre zece decembrie, și-a reînnoit hotărârea de a preda volumul la tipar în 2—3 săptămâni, îndată ce s-ar fi simțit mai bine și ar fi fost din nou capabil să se așeze la masa de scris. Voința lui de a trăi era în acele zile uluitoare pentru toți care ne aflam în jurul său. [...] În mare parte am urmat intențiile mărturisite de Labiș prietenilor săi în puținele împrejurări când poetul obișnuia să vorbească despre el însuși și despre proiectele sale. Volumul ar fi trebuit să se numească, după cum spuneam, Lupta cu inerția, deoarece această formulă exprimă o idee care-l preocupă mult în ultima vreme, când Labiș era obsedat — cu acel simț al răspunderilor copleşitoare care-i era propriu — de feluritele manifestări ale inerției sociale ori intime. În jurul acestor preocupări s-ar fi grupat un număr de poezii publicate ori găsite de noi, ulterior; printre manuscrisele sale (Omul comun, Geneză, Intima comedie etc.). Ne-am călăuzit de asemenea după unele indicații scrise găsite printre hârtiile poetului. Cu toate că în general respectă intențiile lui Labiș, selecția poeziilor și alcătuirea pe cicluri a volumului nu-i aparține și dacă e ceva greșit ori impropriu, răspunderea nu-i revine lui, ci nouă. Ne-am permis să includem în volum și poezii asupra cărora Labiș ar fi stăruit cu siguranță. Dar poezia era starea lui firească și deși disprețuia cu orgoliu lucrul mișgalos, fragmentat, stilizarea excesivă, nu e mai puțin adevărat că egal de caracteristică era pentru Labiș tehnica poetică, preocuparea pentru efectul poetic urmărit cu premeditare: „nu sunt poet — notează undeva — sunt un om care tratează temele“; îi plăcea în acest sens să ne invoce și să-și invoce exemplul lui Edgar Poe. Totuși, fiindcă nimic nu mai e de făcut, și ceea ce s-a întâmplat este ireparabil, ne-am permis să introducem în volum poezii (mai ales poezii de idei) pe care el nu le considera desăvârșite încă, dar care, după noi, ar fi exprimat liniile de forță ale dezvoltării sale viitoare. Fiindcă era evident pentru noi toți care asistam la miracolul geniului săi că Labiș evolua cu repeziciune către o formulă

proprie de poet cugetător în înțelesul profund și tulburător al acestui cuvânt“.

1962—1985 În acest răstimp văd lumina tiparului douăsprezece ediții Labiș, recuperând în mod spectaculos manuscrisele. De asemenea apar sinteze monografice, studii și articole, numere omagiale în principalele reviste din țară. Toate sunt alimentate de „o idee comună: atât pentru contemporani, cât și pentru urmași, începând cu generația care va intra în literatură după 1960, Labiș este nu numai un model, ci și un reper de conștiințe“, după cum subliniază Antoaneta Tănăsescu.

1985 2 decembrie N. Labiș ar fi împlinit la această dată vârsta de aur, de 50 de ani.

1997 Editura Litera lansează, în colecția „Biblioteca școlarului“, volumul Moartea căprioarei, incluzând o selecție din creația poetică labișiană care a rezistat în timp în pofida unor sau altor „momente“ mai puțin prielnice activității literare, momente care într-un fel sau altul, direct și indirect, și-au lăsat amprenta și asupra poeziei lui. Ediția respectivă cuprinde un amplu Tabel cronologic și un larg tablou de referințe critice privind arta poetică a „acestui meteor“ care a fost N. Labiș.

PRIMELE IUBIRI

1956

I. LILIACUL TIMPURIU

MEŞTERUL

Meşter valah, azi nume de fântână,
Crescut din lutul ce l-ai plămădit
În sprintenă zidire cu trei turlle
Şi me dantelată de granit,
Din cântece pierdute până astăzi
Şi din puterea visului vânjos
Ai încheat, cu palme bătucite,
Minunea de la Argeş mai în jos.

Un om bărbos ţinea o floare albă
În aspre palme, mângâind-o blând...
Căzut în iarbă şi secăt de vlagă,
O doină tristă îngâna în gând.
Priveai. Şi-un dor tulburător te-ncinse
Lui să-i închini nemaivăzut altar,
Să stea pe plaiul aspru, precum floarea
În palme bătucite de plugar.

Visai să vezi sub bolţile rotunde
Şi-n fumul pâlpăit de lumânări,
Pe lemnul zugrăvit cu lut şi soare
Chipul pălmaşilor acestei ţări.
Înfrigurat de-un singur gând, smulgându-ţi
Ca zdrenţe vii părerile de rău,
Tu şi-ai strivit sub talpa mănăstirii
Inima ta, tot ce-ai avut al tău.

Dar ți-ai simțit-o renăscând cu larmă
În dangătul de clopot, presimțit
Al veacurilor multe, viitoare,
Tu, prometeu român, purtând alt mit
Când ridicat pe cea mai-naltă turlă,
Cu glas profetic, domnului despot,
De-ai să mai poți clădi la fel minune,
I-ai dat răspunsul răzvrătit: — Mai pot!

Orbind cu pirozeaua de pe cușmă,
Și îndreptând hangerul de la gât,
Domnul țintea profilul pietrei, fraged,
Cu ochi pizmuitor și mohorât.
El jinduia numai a lui să fie
Tot ce-ai putut, plătind din tine, da.
Ca piatra de pe frunte să-i lucească
Rugul unic suit pe jertfa ta.

Când schelele curmate se surpară
Păreai atât de neinvins sub nori,
Încât cu slabe aripi de șindrilă
Ai fi putut spre alte zări să zbori.
Dar dragostea pământului și-a țării
Te-a prăvălit pe câmpul fumuriu,
Ca să țâșnești în veci de veci, fântână,
De jertfă și de cântec pururi viu.

S-a destrămat sub piatră-n mănăstire
Cel ce demult a poruncit ca domn,
Fântâna curge-n brazde și-n ulcioare,
Fără odihnă,

fără uitare,

fără somn.

ÎNCEPUTUL

Bătăile versului am prins a deprinde
Nu din cărți, ci din horă, din danț,
Rimele, din bocete și colinde,
Din doinele seara cântate pe șanț.

M-am născut iarna, la Sfântul Andrei,
Când vântu-n amurg șuiera prin ogradă.
Munții ardeau în polei și lumini,
Lupii spulberau scânteii din zăpadă.

Am strâns sănătate din cremenea neagră,
Din vâna de apă, țâșnind încordat,
Și bătrânii din sat când muriră,
Toate iubirile moștenire mi-au dat.

Eu mă scăldam prin pâraie cu ochii deschiși,
Era o apă de cleștar și de stele —
Pești alburii, pâlپând ca-ntr-un vis,
Lunecau lângă genele mele.

Ori prin munții cu iarba-ntomnată pe creastă
Ascultam țârâitul de greier bolnav;
Gonind pe-un cer de-ntunecare vastă,
Nouri scămoși în spinări purtau frigul jilav.

Însemnam cu uimire pe-un petic de foaie
Cum scapără ceru-n băltoace întors,
Cum, după munții ursuzi, după ploaie,
Fuiorele de aburi s-au tors.

Pe atunci te-nvățam, țara mea, te-nvățam
Cu copaci și cu cer, cu pălmaș și cu vită,

Cu luna lividă sticlind în spărtura de geam
Și cu gura uscată de foame ca piatra trăsniță.

Au vuit arămurile în clopotniță, sus,
Și ca un vânt trecu pe sat mobilizarea.
Primenit în haine noi, tata la război s-a dus
Și l-a-nghițit albă și veștedă zarea.

Cu ochii ațintiți pe geamul spart,
Mama rămase mută, ca de fier;
Eu mă uitam în lături, iar soru-mea cea mică
Râdea către păpușă-ntr-un ungher.

Fetele mari din sat, cu ochiul stâns,
Jeleau după flăcăii duși departe
Și mă rugau, înăbușite-n plâns,
Să le-nsăilez spre dânșii câte-o carte.

Scriam acolo eu de frunze verzi,
De jale și de câte și mai câte,
Și dorul către tata cu dorul fetelor
Se împletea în stihuri mohorâte.

Bătăile versului am prins a deprinde
Nu din cărți, ci la horă, din danț.
Rimele, din bocete și colinde,
Din doinele seara cântate pe șanț.

Din zbuciumul de mamă-năbușit,
Și-al fetelor care uitau ce-i hora,
Pătrunse trist de dorul acelora
Ce din războaie nu au mai venit.

ZURGĂLĂUL

Fulgi uriaşi deasupra ţării cad,
Pe băragane vânturile Țipă,
Somn neclintit de iarbă și de brad
Învăluiește munții sub aripă.
Cu clinchete zglobii din dunga văii
Răsună zurgălăii argintii;
S-apropie de geamuri zurgălăii
Certându-se cu glasuri de copii.
Întregi, întinderile țării mele
De sunete voioase se cuprind
Și împletește glasuri subțirele
Acest șăgalnic, așteptat colind...

Târziu, când zarea-n zori sticlea brumată,
Un zurgălău mai răsună stingher,
Poate-un copil întârziat de ceată
Și-mpleticit printre nămeți, prin ger,
Suna c-o nefirească dăruire,
Împrăștiindu-și clinchetele-n stol...
Pălind, cuprins de-o veche amintire,
Am stat cu ochii duși pe geam, în gol.

...Eram firav, parcă bătut de vânt,
Iar tata dus în marșul surd, de chin,
Poate-n tranșeu, ori poate în mormânt,
Oricum departe, în pământ străin.
De groaza avioanelor, prin sate,
S-au tras peste ferestre foi de cort.
Orbeau ferestrele întunecate
Ca într-un sat de multă vreme mort.

O cetină c-un fir de lumânare
Și c-o mărgică smulsă din suman
Vestea că, pe vântoase reci, călare,
Din viața noastră-a mai trecut un an.
Zăvozii nu lătrau în bătătură,
Ci scheunau cu vântul pe sub uși.
Flăcării nu mai ajungeau să ure
Pe la ferești, de unde erau duși.

Plutea incremenită o tăcere...
Nici urători, nici câini, nimic, pustiu,
Când, deodată, ca o adiere,
Cu glas scâncit, tremurător și viu,
S-a auzit un zurgălău cum sună
Îndepărtat, cum sună subțirel,
De parcă noapții ar fi vrut să-i spună
Durerile știute doar de el.

Se auzea de undeva, din vale,
Și vântul îneca în răbufniri,
Parcă plângea încet metalul, moale,
În palmele-nghețate și subțiri.
Și mama sta așa cu fața udă,
Cu gândul dus la tata, ascultând
De unde-i el, nu poate să audă
Și poate nu va auzi nicicând,
Că poate-acolo, în această clipă,
Învăluită-n viscol uriaș,
Vreo pasăre de noapte, rece, țipă
Lângă bocancii aspri de ostaș...

Am ascultat până spre dimineață
Cu fruntea rezemată de ușor
Și mama și-a dus palmele la față
Și mi-a părut că râde-ncetișor.
Îl auzeam la geamuri și la ușă,
Afară, undeva în infinit...
Cutremurat de friguri și de tusă,
În clinchetele lui am adormit.

.
E Anul Nou. Știam noi ce mâine fi-va
Și ce-o să mai aducă anul nou?
Un zurgălău stingher din nou porni-va
Prin sate durerosul lui ecou?

Voi, oameni ai pământului, uitarea
S-a așternut pe sânge, scrum și fier?
N-ați cunoscut ce-nseamnă așteptarea
Și ce înseamnă-un zurgălău stingher?

— Am cunoscut cu toți durerea ce e.
Avem la masă câte-un scaun gol.
Să n-aibă somn și-n tihnă să nu steie
Ei, alchimiștii noului pârjoll!

Nicicând noi nu vom îngrășa ogoare
Așa cum ei ne văd în visul lor,
Prin bălării de foc, nimicitoare,
Sub pălării de foc, nimicitor.

Sculați, voi, boieri mari, s-arată zorii,
Voci tragice pe vânturi se aprind.
Treziiți-vă, vă vin colindătorii,
Acuzatorii, asprul lor colind.

ION

Când s-a întors din lupte cu iz de fum în gură,
Arat era ogorul — cumplită arătură —
Răniseră țărâna obuzele, cu gropi.
Și plopii de pe haturi, tremurătorii plopi,
Uscăți și frânți la mijloc, păreau că vor să beie,
Cu fruntea răsturnată pe margini de tranșee,
O drojdie de apă murdară și stătută...
Sub soare era coaptă recolta de cucută.

Războiu-i mistuise tot ce-avusese viu.
I-a înfundat părinții în neguri și-n sicriu.
I-a supt cu-a despărțirii prăpastie adâncă
Întâia lui iubire ne-mpărtășită încă.
Acum vedea ogorul mușcat de negri dinți,
Că-i schilod și ogorul rămas de la părinți.

Deasupra, primăvara rotea în roiuri, fluturi.
Se întorceau cocorii din sudice ținuturi,
Fierbea sub brazdă seva și se urca durută
În țevile tulpinii vrăjmașă de cucută;
O adiere udă, amețitoare, prinse
Deodată să deștepte din ierburi șoapte stinse
Și glia năpădită de schije și otravă
Gemea ca o iubită rănită și bolnavă...
Lui îi venea în brațe cu milă să o strângă
Și ca-n copilărie încetișor să plângă.

Dezmeticit, spre seară, c-un zâmbet dur pe buze
A îngropat cu ură mormane de obuze,
A netezit pământul cărând țărâna-n spate,
Redându-i sănătatea din plina-i sănătate.

În pâclele lăptoase lumina se topea...
El pletele-și mișcase trufaș, a primăvară,
Și-o lele de vântoasă din când în când fura
Sămânța de lumină ce-i scăpăra-n țigară...

MOARTEA CĂPRIOAREI

Seceta a ucis orice boare de vânt.
Soarele s-a topit și a curs pe pământ.
A rămas cerul fierbinte și gol.
Ciuturile scot din fântână nămol.
Peste păduri tot mai des focuri, focuri
Dansează sălbatic, satanice jocuri.

Mă iau după tata la deal printre tâșuri,
Și brazii mă zgârie, răi și uscați.
Pornim amândoi vânătoarea de capre,
Vânătoarea foametei în munții Carpați.

Setea mă năruie. Fierbe pe piatră
Firul de apă prelins din cișmea.
Tâmpla apasă pe umăr. Pășesc ca pe-o altă
Planetă, imensă, străină și grea.

Așteptăm într-un loc unde încă mai sună,
Din strunele undelor line, izvoarele.
Când va scăpăta soarele, când va licări luna,
Aici vor veni în șirag să se-adape
Una câte una căprioarele.

Spun tatii că mi-i sete și-mi face semn să tac.
Amețitoare apă, ce limpede te clatini!

Mă simt legat prin sete de vietatea care va muri
La ceas oprit de lege și de datini.

Cu foșnet veștejit răsufală valea.
Ce-ngrozitoare inserare plutește-n univers!
Pe zare curge sânge și pieptul mi-i roșu, de parcă
Măinile pline de sânge pe piept mi le-am șters.

Ca pe-un altar ard ferigi cu flăcări vineții,
Și stelele uimite clipiră printre ele.
Vai, cum aș vrea să nu mai vii, să nu mai vii,
Frumoasă jertfă a pădurii mele!

Ea s-arătă săltând și se opri
Privind în jur c-un fel de teamă,
Și nările-i subțiri infiorară apa
Cu cercuri lunecoase de aramă.

Sticlea în ochii-i umezi ceva nelămurit,
Știam că va muri și c-o s-o doară.
Mi se părea că retrăiesc un mit
Cu fata prefăcută-n căprioară.

De sus, lumina palidă, lunară,
Cernea pe blana-i caldă flori stinse de cireș.
Vai, cum doream ca pentru-ntâia oară
Bătaia puștii tatii să dea greș!

Dar văile vuiră. Căzută în genunchi,
Își ridicase capul, îl clătină spre stele,
Îl prăvăli apoi, stârnind pe apă
Fugare roiuri negre de mărgele.

O pasăre albastră zvâcnise dintre ramuri,
Şi viaţa căprioarei spre zările târzii
Zburase lin, cu ţipăt, ca păsările toamna
Când lasă cuiburi sure şi pustii.
Împleticit m-am dus şi i-am închis
Ochii umbroşi, trist străjuiţi de coarne,
Şi-am tresărit tăcut şi alb când tata
Mi-a şuiert cu bucurie: — Avem carne!

Spun tatii că mi-i sete şi-mi face semn să beau.
Ameţitoare apă, ce-ntunecat te clatin!
Mă simt legat prin sete de vietatea care a murit
La ceas oprit de lege şi de datini...
Dar legea ni-i deşartă şi străină
Când viaţa-n noi cu greu se mai anină,
Iar datina şi mila sunt deşarte,
Când soru-mea-i flămândă, bolnavă şi pe moarte.

Pe-o nară puşca tatii scoate fum.
Vai fără vânt aleargă frunzarele duium!
Înalţă tata foc înfricoşat.
Vai, cât de mult pădurea s-a schimbat!
Din ierburi prind în mâini fără să ştiu
Un clopoţel cu clinchet argintiu...
De pe frigare tata scoate-n unghii
Inima căprioarei şi rărunchii.

Ce-i inimă? Mi-i foame! Vreau să trăiesc, şi-aş vrea...
Tu, iartă-mă, fecioară — tu, căprioara mea!
Mi-i somn. Ce nalt îi focul! Şi codrul, ce adânc!
Plâng. Ce gândeşte tata? Mănânc şi plâng. Mănânc!

100

În orașul dintre munți —
Ca știrbite stalagmite —
La un an după război,
Casele rânjeau rănite.

Toamna munții-nvinețea,
Sevele-nghețau în plante,
Bruma cobora în zori
Pește băligi, diamante.

Douăzeci și trei august
Prima-i pomenire vie
Și-a adus-o printre plopi
Mari, de toamnă timpurie.

În orașul dintre munți,
Oamenii nu pricepură
Cât de mare-i acea zi
Învălită-n ploaie sură.

Prin noroiul de pe străzi
Defilau numai o sută,
Doar o sută de bărbați —
Sub a vântului volută,

Steagul roșu vuvuia
Printre casele sărace,
Precum flămurile mari
Ale armiiilor face.

La ferești se închinău
Babele ca-n cimitire,

Alții clătinau din cap
Parcă a nedumerire,
Alții presimțeau sub cer
O schimbare nevăzută,
Și prin ploaie defilau
Cei o sută, cei o sută.

Trec o sută prin ruini,
(Azi sunt parcuri și sunt case)
Trec o sută, câinii bat,
(Azi, motoare zgomotoase)
Trec o sută cadențat,
Stropi de glod pe strai s-animă,
Trec o sută, nouri cresc,
Dar sub nouri e lumină.

Trec o sută — ochi fierbinți,
Buze strânse-nvinete,
(Până azi căzură mulți
Ori sub ploii, ori sub cuțite).
Trec o sută pe asfalt —
Șfichiuiți de ude ramuri —
(Până azi crescură mulți
Din acei ce-au stat la geamuri).

În orașul dintre munți,
Ca o apă-n soare suie
Oamenii pe strâmbe străzi,
Și-n stindarde vântul vuie.
Ca o inimă pulsând,
În mulțimea desfăcută
Se aud sonor pășind
Cei o sută, cei o sută.

RÂSUL

În blana-i năpârlită au năpădit scaieții.
Alunecă prin ramuri bătrân și mohorât.
Își omora el prada nu pentru hrana vieții,
Ci numai pentru sânge a omorât.

Un pui de cerb se-azvârle prin ierbile-n cascade
Și se oprește-o clipă, sfios, ca un surâs...
Cu coada șfichiindu-și pântecul supt, ce cade
Îi cade-n ceafă ucigașul răs.

Se tulbură privirea de cer senin umplută,
Cornițele firave se poticnesc în lut.
Iar râsu-și scoate limba din gura-i desfăcută
Și pare că e iarăși ca-n trecut.

Și sângele ce-n blana pufoasă se prelinge
Și reîntinerește o clipă, nefiresc.
Dar limba ostenită azi nu mai poate linge,
Și vechii colți, slăbiți, îi clănțănesc...

Din ce în ce mai slabă și inima îi sună
Și fiarei i se pare că-i iarnă, c-a-nghețat,
Că-n ultima lui pradă de astăzi, se răzbună
Tot sângele pe care l-a vărsat.

VERSURI DE DIMINEAȚĂ

Poate e numai vântul,
Poate sunt numai apele,
Vânățul vânt printre munți,

Apele grele vuind
Pe prunduri, sub stele.
Sora mea, dormi,
Nu mai umbla prin odăi,
Nu mai atinge perdeaua
Făcând-o să tremure,
Nu-mi ameți și mai mult
Amintirile.
Sora mea doarme. Aud
Răsufllarea ușoară. Și totuși
Umbă cineva prin odăi,
Nevăzut îmi șoptește întruna
Șoapte ce nu le-nțeleg,
Atinge perdeaua subțire
Făcând-o să tremure
Și-mi amețește mai mult
Amintirile.
Iat-o, pătrunde prin zid,
Iat-o cu zâmbetul fraged
Ce fetele numai, nu morții
Îl știu.
— Prietenă, bine-ai venit!
Lasă-mă-așa să te chem.
Eu am crescut. Mi se pare
Că suntem de-o vârstă acum.
Ce dor mi-i de palmele calde
Cu care-mi spălai chicotind
Obrazul mânjit cu cireșe.
Ce dor mi-i de cântecul tău
Înălțat între turme și brazi,
Pe care tăcând l-ascultam
Cu ochii țintiți către zare!
Cânti? Poți cânta? Iarăși cânti...

Credeam că din pieptul vârat
Între o pușcă nemțească — și-o mamă,
Credeam că din sânul mușcat
De arsura cartușului,
Credeam că din buzele strânse,
Subțiri, peste dinții crunțați,
Cântecul nu se mai poate
Să lunece-n valuri vrăjite.

Totuși, din nou te aud
Cântând despre flori scuturate,
Cântând despre flori răsărite.
Despre dragostea neliniștită
Ce atunci mă făcea să-ncrețesc
Nasul meu cârn, de mirare.
Mă mângâie iar ca atunci
Când zeama cireșei pe față
Cu palma ta caldă-mi ștergeai.
Mă muștră c-adeșea îmi pierd
Clipele cele mai bune
În sterpe taifasuri cu gânduri
Ce n-au căutare în lume
Rămâi și mai cântă... rămâi...

Poate e numai vântul,
Poate sunt numai apele,
Vânățul vânt printre munți,
Apele grave vuid
Pe prunduri, sub stele...

Dar ce zuruit infundat,
Ce vuiet sporește sub ceruri?
Zboară pereții în lături,

Afară lumina e galbenă,
Mă aflu pe câmpul deschis,
Pe câmpul deschis și-ngrozit.

Iată, un foc luminos
De sfere încinse pe boltă;
Iată, lăsându-se greu,
Nouri rotunzi dau năvală;
Iată, pădurile fumegă,
Flăcări tresar pe păduri;
Iată, orașele-n jur
Incandescente scot scrâșnete;
Râuri ca șerpui se zbat,
Și-n aburi la cer se ridică!

Iată, picioare desculțe
Însângerate-n ciulini,
Iată-le — aleargă, aleargă!
Oameni buni, încotro?
Degetul meu îmi atinge
Inima — sânge țâșnește,
Oamenii, mii, își ating
Inima — sânge țâșnește,
Sânge din trupuri se-adună
Din glie, din păduri și din râuri,
Sânge țâșnește din inimi,
Să stingă imensul incendiu.

Sfere de foc se incheagă,
Se rup și se surpă-nvălite
În forța cea mare, în sângele
Celor ce vor să trăiască.
Zările dure se-nchid —

Iată,-s pereți de odaie,
Iată, la geam, spălăciți,
Zorii deșteaptă cocoșii.
Doamne, ce noapte s-a scurs!
Cât de frumoasă e ziua
Și viața lucidă de zi!

Prieteni, vă scriu o scrisoare,
Cred c-am avut un vis rău,
Se făcea c-a venit, străvezie,
O fată ce nu se mai află,
Se făcea că am stins un incendiu
Noi cei ce aici ne iubim.

Prieteni, sunt vise haotice
Care se-ncheagă atunci
Când ziua gândirea colindă
Spre mari bucurii și primejdii
Și când dureroase aduceri aminte
Ne tulbură.

Dar dacă va fi un război
Și noi nu vom face destul
Să nu fie,
Și dacă cu toții sperăm:
— Vom trăi mai departe —
Ce nopți vom avea noi apoi,
Ce vorbe-am putea să mai spunem
Umbrelor scumpe și îngrozitoare
Și multe, mai multe atunci?

Trăim bucurii și mâhniri,
Noști zbuciumate ori calme,

Zile voioase ori triste
(Albe și negre cocoare),
Fluviul vieții se scurge
Încet, încărcat și deplin.

Dar vinele noastre palpită
De-o sevă pe care nicidecum
Strămoșii în ei n-au simțit-o.
Noi, primii în lume zidim
Prima Comună a lumii.
Atunci vom trăi bucurii
Înalte și neotrăvite
De-averi, ori de prejudecăți —
Bucuriile muncii.
Intimele noastre dureri,
La fel de vibrante-atunci, fi-vor
Dătătoare de viață, de patos,
Și nu de căderi.

Căci nu din durere și farmec
Înceagă natura viața?

Și peste acestea, atunci,
Un gând va pluti ca o flacăra.
Dragostea nestânjenită
Între tot ce e om.

E mult prea frumos viitorul
Ca noi să lăsăm să se pună
Văpăile unui dezastru
Între noi și-ntre el.
Nu vom lăsa visele sfinte

Să se topească în pară,
Nu vom lăsa din morminte
Morții scumpi să țâșnească afară!
Chiar dacă-n suflet avem
Încă păcate destule,
Chiar de ne mușcă dureri
Încă, cu guri nesătule,
Pentru ce-i viu în noi toți,
Pentru ucișii, ucisele,
Oameni, păziți de orori
Viața și visele!

ÎNTÂLNIRE CU TRACTORIȘTII

Cântau un cântec simplu ca pământul,
Lângă vagon, stârnind din spuză jarul.
Morocănos, șoferul a stins farul
Și a oprit mașina-n câmpul gol.
 Șoferul se grăbea, era-nciudat
 Că zăbovim din nou și că e seară,
 Semănătura neagră de secară
 Se întindea fără sfârșit în jur.

Cântau un cântec simplu ca pământul
Sub raza lunii, brazdele arate
Se legănau în valuri platinatate.
Ne-am așezat tăcuți lângă flăcăi
 Și fără să-și dea seama, și șoferul
 A început să cânte răgușit,
 Uitând că este noapte, că-i grăbit,
 Și palma grea mi-a sprijinit pe umăr.

Cântau un cântec simplu ca pământul,
Cu duioșie candidă-n privire.
Cutremurați de-adânca fericire
A ceasului de-odihnă și de farmec.
 Am înțeles atuncea cât de searbăd
 Trec câteodată cântecele mele.
 Și am simțit în cercurile-i grele
 Cum remușcarea inima îmi strânge.

Cântau un cântec simplu ca pământul,
Și-n încordare, undeva sub glii,
Semintele și-a sevelor țării
Vieți gingașe, plăpânde, plămădeau.
 Eu i-aș fi strâns la piept pe-acești flăcăi
 Și le-aș fi spus întreaga mea mahnire,
 Dar m-am temut că poate-au să se mire
 Ca de-un zălud poet sentimental.

Taci, inimă, oprește-ți glasul frânt,
Îngândurarea-ți tristă și amară
Ți-o umple cu arome de secară
Și cu sclipirea ochilor din jur.
 Adună-le acest cântec de pe gură
 Și nu uita cum după munca dură
 Flăcării, lângă foc, pe arătură,
 Cântau un cântec simplu ca pământul.

PĂMÂNTUL

Îndrăgit ca o mireasă, dușmănos ca o sudalmă,
Chica vântul ți-a-ncâlcit-o, veacuri-veacuri, monoton,

Tu, pământ al țării noastre, pătimaș cuprins în palmă,
Încălzit cu buze aspre de tot neamul lui Ion.

Pe sălbatica ta față cu lungi riduri brune, parcă
O vrăjmașă-ntruchipare coborând din basm pune
Greu blestem, ursind făptura-ți să nu poată să întoarcă
Dragostea pe care omul necăjit ți-o închina.

Dunărenele întinderi, cu fântâni țipând a sete,
Adunau ursuz sămânța și iubirea de țăran,
Alungând din sate-n sate suflute nemângâiete
Și ciulini de-a dura-n zarea veștedului bărăgan.

Cunoscutu-le-am aieva păstorind un ied și-o iadă
Cu merinde-nchipuită în desaga de la șold.
Rupte-s blestemele astăzi și-i cu noi pământul darnic
Și de-aceea-i mângâi țărna, prins de-un aprig, viu imbold.

De aceea mi se strânge inima când văd pe-alocuri
Închircite păpușoaie, grâu-n spic purtând tăciuni.
Cum să-ngăduim neghina, nepăsarea, neștiința,
Când pământul însuși cere mult visatele-i minuni?

Cavalcade de tractoare galopeze peste câmpuri,
Înfioare-se pământul răscolit adânc de plug!
Straturi negre, nevăzute de a soarelui privire
Să-și răstoarne sub brăzdare chezașia de belșug.

De pe-acum mă-mbată-arena caldă-a grânelor de mâine,
Și al turmelor de mâine miros bun de lapte cald.
Știu, călări pe cai, cu suliți lungi, de-ar mai trăi plăieșii,
Nu s-ar mai vedea din creasta păpușoiului înalt.

Pe întinderi dunărene, mări de galbenă lumină
Vom privi, cu legănate valuri mari de aur copt.
De pe-acum văd straşnic praznic cu hulubii de făină
Pe colacii după datini impletindu-se în opt!

ORAȚIE DE NUNTĂ

Bărdacele țin luna pe buze, scânteind,
Fumegă blide pline, cu țarina-n aprilie.
Nunta se-ntinde, nemaicontenind,
Până la ziuă, de vreo două zile.

Secuii cu mustățile de corn încârjoiat,
Alături de românii cu straie de lumină,
Când cupe noi iau locul acelor ce-au secăt,
Mai cântă când un ceardaș și când o doină lină...

Podeaua se frământă sub tropot de călcâi
Și cobza hohotește, pișcată de peniță.
Jucăm la hanul ăsta o nuntă, cea dintâi,
Dintre un Ion și-o Iță Cucoriță.

Bucatele-s gustoase, c-aici a fost belșug.
Și după zile-muncă și veselia-i bună —
Această nuntă leagă, ca brazdele sub plug,
Prietenele neamuri împreună.

Umplut de cântec, hanul cu mesele-n potcoavă
Parc-ar zbura la ceruri de-atâta chiu și-alai.
Nu-i mult de când prin geamul crăpat, în noști cu
larmă,
Cu mese-n două șiruri dușmane, îi vedeai.

Cupele mari de-aramă erau strâmbate-n pumni,
Și mesele cu țipăt prindeau să se răstoarne.
O ură grea, aprinsă de domni și de rachiu,
Lăsa spărturi în suflet și în carne.

Dar hanul plin de cântec, cu mesele-n potcoavă,
Azi zboară pân-la ceruri de-atâta chiu și cânt.
Românii și secuii, încrucișând pocale,
Beau vinul înfrățirii, dând cușma de pământ.

Cu fața-mbujorată, de joc, pe laviți lungi
Glumesc din ochi flăcâii c-o fată rușinoasă.
Parcă-au uitat bătrânii că datinile cer
Să meargă fetele devreme-acasă.

Poate se pun la cale prin semne fără grai
Nunți noi, cu vornici aprigi și mândre druște fete...
Înnegurat de chinul coroanei lui de foc,
Se luminează, Doja în perete.

LILIANUL TIMPURIU

Zâmbind printre-ale primăverii ruguri,
În taină, liliacul timpuriu
Întredeschide buzele din muguri.

Dar cerul s-a schimbat în plumburiu.
Zăpada, ploaia, uite, și-au dat mâna,
Alături bat cu pașii uzi țărâna,
De parcă primăvara n-a venit.
Țărâna s-a umflat, s-a-mbolnăvit,

A-ncremenit și-a căpătat pe față
Lucioase, triste pojghițe de gheață.

Împotmoliți la marginea miriștii,
În gând înjură vremea tarctoriștii.
Strâng buzele plesnite-n vânt și tac.
Li-i ud până și pacul de tabac
Și trebuie să stea în glod, s-aștepte,
S-aștepte până timpu-o să se-ndrepte.

Vuiește lung al strungului ecou,
Ca o imensă strună încordată.
E mohorât prietenul meu nou
Și-i totuși mai febril ca niciodată.
Șuieră șerpilor șpanului și curg,
Metalul își rotește curba rază.
Prietenul îmi pare un chirurg
Ce viața unui om salvează,
Deși o piesă de tractor când faci,
De obicei nu semeni cu un vraci.

— Ce-atâta grabă-n gesturile tale,
De ce atâta încordare-ți ceri?
În ale tale palme minerale
De unde ai nestinsele puteri?

— Vezi, ploaia și zăpada și-au dat mâna,
Alături bat cu pașii uzi țărâna,
Împotmoliți la marginea miriștii
Nerăbdători așteaptă tractoriștii...
Iar când pământul s-o zvânta sub soare,
Vor trebui tractoare multe, noi,

Ca timpul scurs și fără înturnare
Să-l smulgă tractoriștii înapoi!

Puterile acelor ce-ar munci,
Dar sunt siliți îndurerați s-aștepte,
În vinele prietenului bat
Și-n limpezimea gândurilor drepte;
El a primit prin vine nevăzute
Neliniștile care fierb în ei.
Aceasta-i solidaritatea clasei
Și-i inima prietenilor mei.

...S-a inecat lumina-n pâcle grele
Și bezne reci au pâlپâit pe lut.
Mi-am însoțit prietenul acasă
Și prin grădina-i tristă am trecut.
În pâlcuri liliacul timpuriu
Se legăna scheletic și pustiu,
Cu crengile-n cârlig, ca niște cângi.

Muguri căzuți se destrămau sub crengi...
M-a întrebat cu voce sugrumată:
— Tu ce zici? Mai înmugurește-o dată?

Apoi cu degetele aspre, groase,
Arse de șpan și de rugină roase,
Mi-a arătat ce mari erau să fie
Mugurii fini de floare timpurie...

Prietene cu degete de colos
Ce dă măsura gingășiei florii,
Iubești o floare-atâta de duios,
Cum știu să o iubească visătorii.

Prietene, te doare moartea ei
Cum poate doar pe-un mare om să-l doară...

Și-ai dat măsura plinei frumuseți
Când degetele-ți floarea măsurară...
Dar nu știi? Liliacul timpuriu
Mai poate-nmuguri și-a doua oară.

Tu ești puterea care-nsuflețește
Pământul — și-l preface bun și viu.
Tu răsădești în inimile noastre
Și-n cântec liliacul timpuriu.

PRIETENUL GLAD

Am pornit pe urmele pașilor tăi,
Peste lunci cu fântâni cumpănite și cârduri de vite,
M-au zguduit roțile aceluiași tren, m-au zguduit
Gândurile tale de-atunci, astăzi sporite...
Parcă aș fi în urmă cu opt ani...
În vagonul în care singur călătoreai către sate
Parcă-am privi amândoi luna cum saltă, la geam,
Printre sârmele de telegraf, legănate.

Când am ajuns în satul unde ți s-au oprit
Pașii și inima, ploaia ca prin sită...
Pe un gard scria cu var: „Votați Soarele“ —
O lozincă bătrână, de timp cenușită.
Parcă un fulger m-a străbătut:
Am cunoscut că slova cea veche a ta e!
Și-am rămas pironit, descoperit și mut,
De parcă te-aș fi văzut dintr-o dată prin ploaie...

Oamenii de aici par închiși, ursuzi,
Dar de tine-mi răspund orișicând la-ntrebare...
Cu glas tulburat, ei îmi spun cum c-ai fost
Plin cătu-i ziua de duh și cântare.
Că le-aprindeai zi de zi, când vorbeai,
Sângele urii și-ale nădejdlor raze,
Încât, privindu-se, se vedeau nu știu cum,
Altfel la suflet și la obraze.

Apoi, ei se opresc îngândurați și tac
Și li se zbućiumă pieptul sub bundă
În noaptea aceea o carabină dușmană
Te-a fulgerat cu răbufnire cruntă...

... Atunci mi-a fost greu, prietene Glad.
Gândind că n-am să-ți mai văd niciodată
Ochii adânci, buza proptită în pumn,
Fruntea ta incandescent luminată.

Mi s-a zvârcolit inima-n piept
Ca o jivină străină ce mușcă.
Mă urmărea văpaia vieții tale
Curmate de focul de pușcă.

Înțelegi tulburarea pe care-am simțit-o
Gonind în tren către același sat,
Ca să umplu în rândurile nesfârșite-ale clasei
Locul gol pe care l-ai lăsat.

Ți-am căutat prin geam urmele tălpilor tale:
Despicaseră albi, să curgă noi râuri, cu limpede zvon,
Ți-am căutat urmele palmelor tale:
Le-am găsit încrustate pe sonde, în fier și beton.

Fabrici noi ridicau uriaşe gâtlejuri de fumuri;
Tot cerul părea cu urzeală de fum că-i ţesut
În pururi mişcătoare şi vie-nsemnare măiastră:
— Tovarăşul Glad pe-aici a trecut.

Sârme noi străluceau răsunând de-ncredare
Pe stâlpi zvelţi, desplicând depărtarea spre munţi,
Penru ca înmiiţă prin sat să sclipească
Incandescenţa naltei tale frunţi.

Ogoarele fără de haturi roteau tot mai dese
Întinderi fertile şi negre de lut,
Scrise cu brazde masive:
— Eu, Glad, pe aici am trecut!

Atunci mi-a fost greu, prietene Glad,
Gândind că n-am să-ţi mai văd niciodată
Ochii adânci, buza proptită în pumn,
Fruntea ta incandescent luminată.

Dar, la ceasuri târzii, eu gândeam, auzind
Cum primejdia-şi flutură neagra-i aripă:
Greutăţi şi mai mari te-au izbit, şi-ai rămas
Neînfrânt până-n urmă, şi după ultima clipă!

Şi-acum mai simt palma-ţi în palmă — ce-atunci
Mi-ai întins-o, încinsă ca jarul din vatră,
Şi-mi dai o putere că, de m-ar izbi,
Fieru-ar crăpa, zăngănind, ca-ntr-o piatră.

II. SADOVENIENE

MIHAIL SADOVEANU

1

Eram într-o pădure uluitor de vie, într-o pădure care șoptea înăbușit. Și iată că pădurea în iarnă, argintie, cu șoapta ei, mi l-a reamintit.

Izvoarele, sub pânze de gheață, delicate, se legănau la vale, pe nevăzutul prund, și în lumina sobră, cu pini și nestemate, cântau unite într-un cor profund.

În zboruri rotunjite, tăiau mari păsări slava; un farmec de poveste se răsfira sub cer; părea zăpada caldă și moale ca otava, dar zările sclipeau la fel, sever.

Cu vânturile-n coarne, în goană nebunească, zburau năvalnic cerbii pe fragedul polei. Era acolo-ntreagă pădurea românească, și el pășea încet prin iarna ei.

2

Mi-au mai rămas în minte frânturi din timpurile duse? Treceam tăcut sub nouri în umbra unor oi. Ce-am mai păstrat din raza privirilor senine, din sufletul copilului vioi?

Era flămând copilul și oile flămânde, dar florile și pomii luceau în chip și fel. Ținea copilul cartea cu palme tremurânde. Citea despre Lizuca și-un cățel.

În jurul lui, pădurea vuia amețitoare și găzele prin ierburi foșneau adormitor. Plângea mioara albă cu plânsete amare și, tristă, șchiopăta de un picior.

O mângâia copilul cu ochii și cu gândul, pe când murea mioara bolnavă, pe nisip. O tragică baladă cânta prin ramuri vântul, o Mioriță-ntoarsă în alt chip. [...]

4

Trosnesc butuci în vatră. În rafturi dorm volume visându-și existența închisă între foi. Pe-un geam pătrunde lacul cu luminoasa-i lume, șoptește-n cupe vinul cu șopotele-i moi.

E-n fața mea, cu părul din flăcări de zăpadă, cu ochii plini de pâcle și plini de-nseninări; o albă înflorire de vișini în livadă, minunea licăririi unei zări.

Nu are nici o vârstă. În el sunt mii de oameni, și-ntr-însul anii proaspeți cu toții s-au păstrat... Tot puști rămân. Mă aflu acum la un examen și vreau s-arăt că nu-s intimidat.

Sentința o să vină. Oricare-o fi, totuna. El pentru mine-i apa vrăjitelor fântâni. Îl voi slăvi în cântec cum pot slăvi doar luna, iubindu-l ca pe munții, natalii mei, bătrâni.

RUGUL DIN IAȘI

În Iași, sunând din tobe și cântând,
Un rug ciudat în piață înălțară...
Nu unui om cu pletele în vânt,

Încins de flăcări, i-a fost dat să moară,
Nu un martir cu demoni scriși pe coif
Își stinse-n moarte șoapta lui amară.

Să vină toți să vadă acest rug,
Limfaticii cu inimi suferinde,
Azi flăcările nu un om distrug,
Ci doar pe niște cărți în danț s-or prinde.
Sentimentali, neputincioși, veniți!
Nu oameni, cărți sub cer se vor aprinde.

Trec flăcările lacom printre foi...
Nu arde-un om aici — e-o lume-ntreagă...
Printre livezi, prin câmpuri cu trifoi,
Eșarfe lungi de flacără se leagă,
Ling limbi de foc pădurile de brad —
Nu arde-un om aici — ci-o lume-ntreagă.

E toată un pojar, e numai fum,
Și țipă viu *Dumbrava Minunată*;
Plângând, Lizuca va avea de-acum
Cenușă pentru vreme-ndelungată
Ca să insemne drumul dureros
Bătut de-un cățeluș și-o biată fată.

Se vaietă stejarii românești —
Peste *Dumbrava Roșie*-i furtună?
Se-nalță-n cer văpăile șerpești,
Bufniri de trunchiuri prăbușite sună,
Și tremurând, și plâns, de după nori
Se arată îngrozit un colț de lună.

Au năvălit puhoai de tătari?
Butoaie mari plesnesc cu detunare,
Butoaiele cu vinul de Cotnar,
Cu vinul cel înălțător și tare...
Măhniți-vă, toți cei ce-ați cunoscut
A vinului înaltă desfătare!

Nu-i Ștefan Vodă cel ce-a ridicat,
Mari, focurile străjii peste creste;
Întregi Carpații s-au învăpăiat;
E-un groaznic cataclism ca de poveste,
Istoria superbă-a unei țări
Este cuprinsă-n flăcările-aceste.

A ciocănit din pliscul sclipitor
Un cocostârc albastru peste vreme,
Văpăile-i tivesc grăbitul zbor,
Sub el se zbate-o lume surd și geme,
Și după el pornesc tăcuți și gravi
Toți vulturii din mucedele steme.

Aleargă căprioarele-n văpăi,
Ca niște umbre deznădăjduite,
Se frâng în scrum, Moldovă, zimbrii tăi,
Fug păsările, fâlfâind grăbite,
Și doinele se-neacă și se-opresc,
Și basmele se-ascund în râpi ferite.

Da iată-l, s-a infiripat în foc
Cozma Răcoare-n dreapta cu hangerul.
Îi zornăiesc pistoale la mijloc,
Privirea-i cenușie cum e fierul.

Călare se înalță-amenințând,
Și umbra lui acoperă tot cerul.

Privește grav, cu ochii încruntați,
Acest simbol de țară-ntreagă arsă.
Voi cei ce-n jurul rugului dansați,
Simțiți cum groaza-n piept vi se revarsă!
Da, spaima fulgerării urii lui
De-acum din voi nu va fi ștearsă.

Nu, focul vostru n-a fost doar simbol,
N-ați ars numai al cărților tezaur,
Voi peste codrii ce foșnesc domol
Adus-ați al războiului balaur,
Și au murit bărbați, femei și prunci,
Au ars în flăcări mii de crengi de aur.

Nu sunt nicicând durerile uitate
Dar rănilile se vindecă deplin.
Și azi, când grele răni sunt vindecate,
Vă mai închin un blestem de venin!
Iar țării îi închin iubirea-n cântec,
Și celui ce-a cântat-o i-o închin.

COZMA RĂCOARE

Noaptea fierbinte a tinereților!
Cozma Răcoare saltă în șea.
Sperie-n goană somnul ereților
Cozma Răcoare, inima mea.

Negre, răchițele-ncearcă să zboare,
Ca noaptea asta ce va zbura
După fierbintea, aprinsa vâltoare,
Cozma Răcoare, inima mea.

Doamna așteaptă-n iatac cu hangerul;
Pieptu i-i greu și privirea i-i grea...
Trece prin pâcle, sfâșie cerul
Cozma Răcoare, inima mea.

Spune, năframo, spune, oglindo,
Tropotu-i aspru când va-nceta?
Caută dragostea, nebănuind-o,
Cozma Răcoare, inima mea.

Iată-l, ajunge — zăvoarele-s sparte,
Cade hangerul sunând pe podea,
Căci peste noapte-i și-i peste moarte
Cozma Răcoare, inima mea.

Doamna-și îndoaie brațele pline,
Cozma Răcoare saltă în șea,
Trece spre zările zilei senine
Cozma Răcoare, inima mea.

BĂTRÂNUL PĂDURAR

Bătrânul pădurar visează parcă,
Îndrăgostit de codri ca de-o arcă,
Pe care-n timpi mai vechi ca amintirea
El a durat-o, rânduind în ea

Galop de cerbi, bârlog de urși și unduirea
Izvoarelor, să aibă fiarele ce bea.

Sub ochii lui, plini de senin și zare,
Sub ochii oglindind o depărtare,
Dureri și bucurii de-ale pădurii
S-au petrecut, și-n suflet el le-a strâns,
Și neschimbându-și apa cătăturii
În taină-a râs cu ele ori a plâns.

Când mierea lunii picură-n frunzișuri,
Ivind peste steiuri albe ascuțișuri,
Cu gâtul încordat prin seară zboară,
Îndrăgostiți un țap și-o căprioară...
El se afundă-n gânduri pe un trunchi,
Privind duios la pușca pe genunchi.

Or, primăvara în bârlog ursacii
Nu mai încap de maica-le, săracii,
Iar ea, dorindu-și alții, mai mărunți,
Îi bate și-i alungă către munți...
El îi privește-ntunecat la față —
Noi începuturi triste de viață.

Natura, ascultați-o, îi murmură
Cântecul ei de ger și de căldură,
Vibrarea fină de omăt asprit,
Foșnirea moale-a frunzelor căzute
Ori șopotul de unde-năbușit
Când vin de la izvor un pâlț de ciute.

În cicluri neoprite — ierni și veri —
Ne fură timpul, care cu poveri,

Și de privești a inimii hambare
Mai goale le găsești la cercetare,
Gândind că sărăcit, ca mâine pleci
În pribegie către neguri reci.

Dar el, privind cămărilor din sine,
De zi cu zi le află tot mai pline,
Pădurii daruri fermecate toarce —
Ce dăruie, nsutit i se întoarce,
Și de va fi cândva de-aici plecat,
Pleca-va dintre toți cel mai bogat.

Cu-avere simplă codrii îl încarcă...
Adânc el îi iubește ca pe-o arcă
Pe care-n timpi mai vechi ca amintirea
El a durat-o, rânduind în ea
Galop de cerbi, bârlog de urși și unduirea
Izvoarelor, să aibă fiarele ce bea.

III. RAPSODIA PĂDURII

I. LOCURI ȘI ÎNTÂMPLĂRI

Lui L. Raicu

1

Tu urci din șesuri, din orașe vii,
Și-n suflet porți neliniști citadine.
Eu m-am desprins din munții vineții,
Cascade vuitoare port în mine.
Ai suferit, cum într-un fel și eu
Am suferit atâtea nopți și zile...
De-aceea străluciri de minereu
Și tu porți în rotundele pupile.
Ne-am prins cândva de mână sub o stea,
Iubeam aceeași stea și numai una,
Și pașii ne-am alăturat, așa,
Pentru un timp, ori pentru totdeauna.
Desigur, nu puteam iubi la fel
Pădurea care mi-i a doua mamă,
Care-n frunziș de-aramă și oțel
Fremătător mereu la ea mă cheamă.
Pe tine te chema spre ea un gând
Și-un dor, cu dulci fioruri furtunoase,
Dar eu o am și-o țin aici, oricând,
Sub tâmplă, și-n rășinile din oase.
Prietene, vrei azi din nou, noi doi,
Suind pe firul apei zbuciumate,
Până acolo unde-n lung șuvoi

Vâltoarea urlătoarelor se zbate,
Să ne oprim pe creste cu brădet,
Sub horbota zăpezii sclipitoare,
Şi glasul amintirilor, încet,
Să se-nvălească-n falduri de ninsoare?

2

Un vânt prin cetini şerpuie spre-aiurea
Şi flăcări verzi de vâsc se-aprind în brazi,
Prietene, aceasta mi-i pădurea.
Parcă mă văd copil. Era ca azi.
Pe-aceste părţi pe unde se-ncovoiaie
Drumul de fier pe cremene durat,
Atunci, în primăverile cu ploaie,
Urlau puhoai-e-n goană către sat.

Aici pe un om l-a prins cândva puhoiul —
Trăgea butuci cu boii spre oraş
S-au prăvălit butucii, omul, boii,
În valul înspumat şi nărăvaş.
Nevasta alerga pe mal smintită,
De mână cu copiii amândoi...
Se tânguia cu faţa impietrită:
— Copii, ce ne-om mai face fără boi?

Alt om căra aici un fag cu calul,
Să-l ducă şi să-l facă-n văi mangal,
Şi glodul toamnei şiroia ca valul —
A lunecat în glod bătrânul cal.
Cu osul mâinii spart, cu faţa pală,
S-a răzâmat ţăranul de-un copac
Şi-a fluierat spre calul mort, a jale:
— De-acuma fără cal eu ce mă fac?

Pricepi, nu omul mort, nu mâna frântă,
Ci boii-ntâi, ci calul mai presus.
Că omul la ce-i bun dacă butucul
Spre văi nu poate fi în spate dus?
Și dacă-n târg n-ajungi ducând spre seară
Butuci vânjoși, stăpânul negreșit
N-o să-ți mai dea otrava cea amară
Ce-o jinduiești — porumbul mucezit.
Să nu mai aibă nimeni bucuria
Să vadă cum copiii joacă-n uși
Când mama, cu obrazul ca hârtia,
Aduce-otrava galbenă-n căuș!

3

Pe când țăranii se sfârșeau de foame,
Pe când de frig copiii se sfârșeau,
În albele castele, iarna, Vodă,
Și slugile, și câinii petreceau.

O întâmplare mai păstrez în minte,
Vibrând din apa stinsului trecut,
Când Vodă-a vrut să ne cunoască satul
Și a venit chiar el de l-a văzut.

Se prăvălea o iarnă în putere
Pe munții colțuroși crăpați de ger.
O iarnă ca sfârșitul unei ere —
Numai nămeți, fără pământ și cer.

Țărani cu fețe arse ca de sodă
Se-nșiruiau tăcuți ca la prohod.
Venea semeț la vânătoare Vodă
Între armii de câini și de norod.

— Lătrați, țărani, că Vodă azi petrece,
Și câinii nu-i ajung pentru lătrat!
Ce, dacă viscolul scâncește rece,
În hornurile voastre de prin sat?
Ce, dacă vântul degetele-și vâă,
Obraznic, prin sumanul cu spărturi?
De nu lătrați, lăsați în urmă dără,
Însângerată dără prin păduri!

Eu am văzut privirile acelor
Care-au lătrat de frig și foame plini,
Care-au stârnit și-au hăituit prin geruri
Jivinele din negre vizuini.
Să nu mai aibă nimeni bucuria
Să vadă-n ochii de părinți și frați,
Când se-ntorceau, rușinea și mânia —
În ochi atât de dragi și-nfometai! [...]

5

O seară străvezie s-a lăsat.
Ca ochi de foc s-aprind în fundul văii
Luminile ferestrelor din sat.
Pe drumul gol de sănii, zurgălăii
Au amuțit și iute cum coboară
Un ceas de taină când în munții grei
Sălbătăciuni sfioase trec prin sară,
Pe sub troiene-n trap stârnesc scântei,
S-avântă-n joc de blănuri moi, apucă
Cleștarul serii-n coarne, ca în clești,
Cap lângă cap s-alătură în goană,
Cu gâfâit de șoapte omenești.
Prin arborii de plumb își cerne luna

Lumină deasă-n aerul fluid.
La marginea poienii luminoase,
Pe care-n ziduri codrii o închid,
Pârăul unde vinete-și frământă
Sub scoarța dantelată migălos
Și-n cadențări neregulate-i cântă
Acestui dans sălbatic și duios,
Întreaga vale-n cânt o înfioară,
Ca pe-o cutie-albastră de vioară
Își tremură pe nevăzute strune
Cu gălgâit bulbucii suferinzi,
Și-n copci deschide-a apelor oglinzi,
Sub alba sărutare-a sorei lune.

Încovoiată spre pârău o umbră,
Sau vietate s-a mișcat, cumva?
Ea s-a mișcat adâncul glas s-asculte
Sau s-a mișcat spre undă să o bea!
O văd acum — ea are ochii umezi,
Ce-amestecă o spaimă cu porniri
Tulburătoare, care fac să-i joace
Nările ei largite și subțiri;
Și vântul, aspre degete trecându-și
Prin blana cu mari umbre de tăciuni,
Cutremură făptura căprioarei,
Făptura tinerei sălbătăciuni.

Când, uite-l sus, pe muche se arată
Un țap semeț, în vânt adulmecând.
Pe fruntea lui înaltă, ridicată,
Coarne-ascuțite-și despletește-n vânt.
Cu pași ușori, cu pași înceteți, coboară...

Tresare când îl vede căprioara,
Copitele-i se scutură și fug,
Dar pașii n-o mai duc pe căprioară
Către păduri, ci către el o duc.
El își apleacă fruntea cu sfială,
Apoi se prind alături în dans mut
Și se privesc de parcă s-ar cunoaște,
Deși nicicând ei nu s-au mai văzut;
Alături amândoi aleargă,-apucă
Cleștarul serii-n coarne ca în clești,
Cap lângă cap nedeslușit se-ntreabă
Cu gâfâit de șoapte omenеști.
Dansând trec prin poiana luminată,
Se depărtează-n trap prin munții grei
Și-n urmă-n dără lungă se înșiră
Stârnitele copitelor scânteii.
Numai izvorul singur a rămas
Cântările de dragoste să-și sune
Și să-și deschidă între copci oglinzi
Sub alba sărutare-a sorei lune.

Prietene, e timpul și noi doi
Spre sat să ne întoarcem laolaltă,
Purtând în suflet roiuri de lumini
Și albe purități de iarnă caldă.

Un tren s-aude șuierând în munți...
Poate acum, învăluite-n sară,
Fete iubite undeva, vibrând,
Ascultă-un tren ce șuieră în gară...

II. DESCRIEREA CHIPURILOR

Bădiții Gheorghe Panțâru

1

Știu niște întâmplări cum nu mai sunt,
Ce-s petrecute-n timpuri pe veci moarte,
Pe care eu le-am prins, dar cei ce vin
Le-or desluși mirați aici în carte.
Văl gros de brumă se-nchea pe iarbă,
Un om cânta un cânt sfâșietor,
Cânta un cântec amețit în barbă,
Ritmându-l cu bătaie de topor.
În munți gemeau pădurile de tisă,
Cu sunet sec toporu-n lemn mușca,
Și erau roșii așchiile tisei...
Ecoul ca o inimă bătea.

— Lemn roș de tisă, lemn însângerat,
Cu lacrimi plânse, roșii, de rășină...
Tisele-n codri s-au imputinat
Și totuși eu te curm din rădăcină.
Pe degete rășina ta o simt;
Vâscoasă și fierbinte și sărată.
Aud prin ramuri tânguirea ta
Că ai să cazi îndată-ndată-ndată...
Ca să mâncăm ceva, ca să trăim,
Ne-am dat în târg și inima, ucisă,
Și vă năpăstuim, și vă tăiem,
Însângeratelor păduri de tisă...
Oh, ne-au luat și sufletul din noi,
Rămasu-ne-a doar trupul și topoare —
Că de-om muri, nu va mai fi spre cer
Din trupurile noastre ce să zboare.

Lemn roş de tisă, am avut o fată,
Cu chipul alb, de brazii deşi umbrit,
O fată care n-o mai am acuma,
Care-a murit, deşi nu a murit.
Când era mică ea mânca puţin...
N-am mai avut ce-i da, când a fost mare...
Lemn roş de tisă, şi am dus-o-n târg,
Şi-am dus-o-n târg şi-am dat-o servitoare.

În târg e-o casă mare, cu uşi mari,
Cu mese mari — şi toate sunt de tisă.
Oh, câtă tisă roşie în munţi
Pentru această casă-a fost ucisă!
Rămase acolo fata. Palma ei
Şi-o apăsa pe piept, în partea stângă,
Şi se uita la mine fără rost
Şi tot râdea — bag seama — să nu plângă.

Un domn mi-a dat un pumn de gologani —
Şi-acum parcă-i mai simt arzând pe piele —
Când părul fetei mele-a mângâiat,
Îi zornăiră grelele inele.
Lemn roş de tisă, nu mai ştiu nici eu
Cum am ieşit împleticit afară
Şi cum m-am îmbătat c-un vin amar
Şi cu văzduhul greu de primăvară.

Acuma se-ncheagă-n iarbă bruma,
Şi soarele se-ncheagă-n asfinţit...
Lemn roş de tisă, când m-am dus la fată,
Pe fata mea eu nu mi-am mai găsit.
Avea păr scurt şi cearcăne sub pleoape

Și-o vână-albastră-i tremura pe gât...
Era și mai frumoasă, dar tot chipul
Spunea ceva îngrozitor, urât...

Și ea nu mai râdea, ca să nu plângă,
Cu râsul ei de soare și de lunci.
Dar palma ei pe piept, în partea stângă,
Și-o apăsa, zvâcnind, ca și atunci.
Privirea ei l-a fulgerat pe-un tată
Atât de păcătos și de vândut...
Apoi mi-a dat în kuhne de mâncare
Și o carafă mare, de băut.

Nu mi-a vorbit nimic. N-a spus nimica.
Am înțeles că totu-n ea s-a rupt
Așa, ca-n tata, când l-au prins butucii
Și l-au fărmat cu scrâșnet dedesubt.
Păduri de tisă de securi rărite,
Cum vă-ndesiți din nou pentru măcell
De unde-aveți puterea să renașteți
Când știți c-o să sfârșiți din nou la fel?

Dăm tot ce-avem și nu primim nimic
Și ne hrănim cu rădăcini și bozii,
Flămânzi trăim, flămânzi iubim, flămânzi,
Muirile rodesc flămânde plozii.
Dac-om muri, nu va mai fi spre cer
Din sufletele noastre ce să zboare
Că ne-au luat și sufletul din noi —
Rămasu-ne-a doar trupul și topoare...
De-o viață-ntreagă mânuim topoare,
Și nu știm înc-a mânuii topoare!..

2

În munți, la noi, cea mai curată apă
Trei șipote îngemănate-o dau,
În ele cerbii noaptea se adapă,
Ciobanii dimineața vin și beau.
Le-nmiresmează cetina și floarea,
Miloase crengi cu umbra le-nvălesc...
Pe doaga lor se împletește unda
Ca sunetu-ntr-un fluier ciobănesc.

Când a trecut războiul clănțanind
Din guri de tun și gheare de șenile,
Urcau în munți cu turma trei bătrâni,
Urcau pe căi ferite și tiptile...

Prin sate umblau nemții hămesiți,
Prădând tot ce-ntâlneau, din răsputare.
Cei trei ciobani mânau la loc ferit
A satului mândrie și avere.

Cel căruia-i dăduse satul turma,
Trădat, fusese prins și spânzurat,
Dar nemții nu aflară de la dânsul
Nimic — și-acum nici oamenii din sat
Nu mai știau de turmă. Rătăcită,
Pierdută o credeau, fără oieri...
Și singuri își frângeau amărăciunea:
Decât la nemți, mai bine nicăieri!

Urcau în munți cu turma trei bătrâni...
Se furișau prin negre văgăuni,
Purtând o-ngrijorare grea pe față.

Tăcea până și limba la tălângi
Legată strâns cu fire de verdeață.
Câteodată se-ntorceau tustrei
Cântând tustrei cu glasuri răgușite,
Ca trei bețivi, și-și fluturau în vânt
Bătrânele lor bărbi încărunțite.

Din când în când, oprindu-se-n răscruci,
Trăgeau din ploscă câte-o-nghițitură,
Apoi cântau mai veseli, clătinați,
Și a plăcere plescăiau din gură.
În sat puțini știau că cei trei moși
Sunt cei ce-n munți se îngrijesc de turmă,
Și oamenii din sat îi huiduiau,
Și grele vorbe le-aruncau din urmă.

Vădanele și mamele-i priveau:
Cum pot să bea-n neștire, când departe
Cei dragi erau cu foamea logodiți
Ori poate logodiți cu doamna-moarte.
Iar nemții hohoteau în urma lor
Și îi lăsau nestingheriți să treacă,
Cei trei păreau a nu le prea păsa —
Ziceau că-n vin necazul și-l îneacă.

Când singuri rămâneau, se întristau
Că satul nu-i cunoaște și-i urăște.
Cântau din fluier. Fluierul părea
Că singur dânsul pentru ei vorbește.
Dar într-o noapte-a mai vorbit un om
Ce i-a vândut. I-au prins. Bătăi, să spună.
N-au spus nimic, și fost-au spânzurați

A doua zi, de-o creangă, împreună
Şi satul nu s-a întristat, n-a plâns
Pe cei trei moşi cheflii, vânduţi satanei,
Ba chiar groparii i-njurau, ştirbind
Lopeţile-n tăria rece-a stanei.

Unii râdeau văzând că morţii au
Plosca la ei, chiar atârnaţi de funii.
Doar trei flăcăi s-au închinat pios,
Şi-au lăcrămat, precum văzură unii.
Apoi cei trei flăcăi au destupat
Hulita ploscă-a celor duşi în groapă,
Şi, lumii, tremurând, au arătat
Că-ntr-însa era apă. Numai apă.

Aşa, în toamna cu lumină rece,
Toţi cei din sat cutremuraţi aflau
Cum cei ucişi nu îşi riscau doar viaţa,
Ci şi mândria cinstei îşi riscau.
Războiul se îndepărta... Armate
Curgeau purtând pe flamuri stele noi.
Şi coborau din munte către sate,
În şiruri albe, turmele de oi.

Se însera. Şi şipotele-aproape
Curgeau adormitor de diafan.
Se împletiră undele pe doagă
Ca trilul într-un fluier de cioban.
Înalte stele-n ceruri răsăriră
Şi străluciră-ntre lumini Carpaţii,
Părea că zei semeţi, murind, stropiră
Nemuritorul sânge-n constelaţii.

Dantele de cărări s-ascund sub crengi,
Învăluite-n flori și în răcoare.
Tăcerea lor le-o cadențează rar
Picior de om ori galopări de fiare.
Din depărtări ajung ca un ecou
Bătăi de bardă, stinse și egale —
Parcă-așteptate întâlniri frățești
Făgăduiesc prelungile semnale.

Se lasă printre cetini, din înalt,
O pulbere de raze, argintie.
Firul acestor tainice cărări
Doar pădurarul locului îl știe;
Cu pași neauziți el le măsoară,
Cutreierând pădurile firesc,
Așa precum puterile din sânge
Străbat tăcute trupul omenesc.

În seri cu lună plină stă sub brazi,
Privind cum licurici pe cer s-anină,
Și-atuncea dâra veche din obraz
Zvâcnește și mai crudă în lumină.
Neștiutoare căprioare-n pâlcuri
Frânturi de dans fugar îi dăruiesc...
El pare fermecat ca-ntâia oară
Și ochii i se rotunjesc și-i cresc...

Pe mușchi câteodată, în păduri,
La somn ușor de veghe se așază
Cu pumnul strâns pe pușca cu trei guri;
Pe jumătate-i trează, totuși visează.

Nedesluşit frunzarele şoptesc,
Izvorul poartă murmure pe ape
Şi toarnă, plin de lună, unduind,
Răstrângerile-i ritmice pe pleoape.

Se învârtesc rotiri subţiri de foc,
Ca de-un cărbune însemnate-n aer.
Pisica din pruncie toarce-acum,
Poate bunica toarce-un moale caier...
Da, este ea, şi-i frig, a îngheţat
Şi greierele pripăşit sub ladă
Şi în fereşti izbesc hohotitor
Vântoasele cu fruntea de zăpadă.

Pădurea scumpă sufletului meu
S-a încâlcit acum în vânt şi-n gură,
Şi totuşi în pădure-s vreascuri mari,
Şi vreascurile ard şi dau căldură...
... Un pădurar a prins copilu-n codru.
Fura un lemn. Atunci cu aspre vergi
I-a şanţuit obrazul fără milă
Cu urme care-n veci nu le mai ştergi...

Cel adormit visează că-i copil.
Obrazul lui brăzdat de multă vreme
Simte din nou o vargă fulgerând,
Tresare dureros în somn şi geme.
Apoi din nou curg cercuri de lumini
Parcă-nsemnate-n aer de-un cărbune
Şi vietăţi sălbatice zvâcnesc
Şi se-nvârtesc în tropotiri nebune.

Sunt caprioare — braconieri în urmă —,
Sunt cerbi, și lupi aleargă-n urma lor.
Și căprioarele în ochi au groază,
Și cerbii fug mugind sfâșietor.
Sar stropi de sânge. Fiarele lovite
Mor cu privirea-ntoarsă către el...
Prin somn își strânge pușca pădurarul
Și unghiile-i intră în oțel.

Pe-aproape se aude un foc de armă.
Din ierburi pădurarul sare drept.
Ridică sec cocoșul. Simte încă
Cum visu-l mai apasă greu în piept.
Fiul pădurii, chinuit odată
De-un dușman al pădurii pentru-un lemn,
E gata — el va apăra pădurea
Va răzbuna obrazul lui cu semn.

4

O vezi trecând în fiecare seară
Printre brădet, când gaterile tac.
Cu o crenguță șfichiuieste-n glumă
Câte-un tufiș ori câte un copac.
Și se oprește locului mirată,
Lungind a zâmbet ochii-i aurii,
Când vede-o veveriță ce strănută
Rozând semințe cu mișcări hazlii.

Palmele ei au miros de rășină.
Privindu-le, ea râde-ncetișor —
Au început acum să se-mplinească
Cu palmele oricărui muncitor.

Nu-i mult de când cu degete firave
Purta doar acul sprinten la cusut —
Când s-a născut, ea, pentru ac și foame,
Cu umilința soră, s-a născut.

Azi palmele-i au miros de rășină
Și colb de rumeguș ea are-n păr.
Din drum s-abate-n fugă prin poiana
Cu tufe de sălbatic calapăr.
Adună fragi și pe un pai le-nșiră,
Apoi se mohorăște din senin
Și-nfășură pe-un deget și frământă
Colțul basmalei galbene de in.

Ceva nedeslușit îi arde-n piept,
Îi simte-ades durerea vâlvătăii
Și-i pare c-o privesc altfel acum
Prietenele, mai ales flăcăii.
Dar alteori îi pare că n-o văd
Când trece printre ei imbujorată,
Și-atunci ea crede că îi pare rău
Că nu-i flăcău ca ei și-i numai fată.

Când ești flăcău, poți să oprești în drum
Pe orice fată: poți s-o prinzi din urmă...
Dar când cu gându-ajunge pân-aici,
Ea rușinată gândurile-și curmă.
Și gândurile totuși iarăși vin
Când stă-n poiană la apus de soare —
Iar fragile, când singură le guști,
Au început să fie-așa amare...

Azi prind ațâțătoare înțelesuri
Uitatele povești cu feți-frumoși,
Dulci umbre îi străbat inchipuirea
În nopți târzii, la cântec de cucuși.
La scaldă-n râu ia seama cu-ncordare
Cum undele pe trupu-i se preling.
Tresare tulburată și uimită,
Catifelate ramuri de-o ating.

Stă-n iarbă și ascultă. Și pământul
Parcă răsuflă în cadențe vii.
Inima ei s-aude cum pulsează,
Ori bate-o altă inimă sub glijă?

5

O fabrică de cherestea — și-nalță
Peste păduri acoperișul sur,
Și viața ei năvalnică pătrunde
Pădurile de liniști dimprejur,
Ca o făptură tânără,-n răstimpuri
Ea își trimite chiotele-n hău,
Și trunchiuri mari de brad, pantagruelic
Înfulecă-ntre dinți de ferăstrău.

Alături este-o fabrică-nvechită,
Cu acoperișul ros de ploi și vânt,
Cu zidul îfundându-se pe-o parte
Ca un sicriu ce intră în mormânt.
Deasupra ei plutește un aer rece,
Adesea-mprăștiat și respirat
De oamenii care mai sunt în viață,
Dar sufletul de mult și-au îngropat.

Şi cuprinzând clădirile acestea,
Pădurile se-ntind, gigantic dom,
Nepăsătoare-n fața bătrâneții
Ce roade tot ce-i construit de om,
Şi frunze cad, și frunze nasc din muguri,
Şi arbori cad, și arbori nasc din lut,
Însă la fel de tânără-i pădurea
Așa precum a fost la început...

Flăcăul cu chip alb sub cetini mari
Şi-a deşteptat privirile și viața,
Şi soarele de șes răsăritean
Nu l-a ajuns să-i tăbăcească fața.
Copilăria lui infometată
Şi-a petrecut-o-n codrii cei merei
Şi-a îndrăgit natura fără moarte
Şi s-a cuprins adânc în vraja ei.

Dar când au început de-un clocot nou
Şi satele de munte să vuiască,
Atunci când au venit în munți mașini,
O nouă fabrică să se clădească,
El palmele și sufletul și-a pus
În slujba noilor constructori, care
Purtau din șesuri către munții vechi
O viață nouă și tulburătoare.

În seara asta stă lângă izvor
Cu gâtul încordat pe jumătate —
Privirile-i de oameni, de mașini,
De codri și clădiri i-s populate.
Iubind natura veșnică și-acum,

O simte totuși astăzi mai străină
Decât clădirea grea din fața lui
Ce-i înecată-n unde de lumină.

El știe bine — peste ani și ani
Va-mbătrâni și fabrica aceasta,
Și alta mai semeță-și va urca
Spre nourii inalturilor creasta...
De-aceea duiosia l-a pătruns
Și-o-nfioare i-a vibrat pe geană
Și și-a dat seama cât de omenesc
lubește fabrica-i contemporană.

Ironici și severi, ades privesc
Spre oameni codrii deși, fără de moarte,
Pe când tot ce zidim, tot ce schimbăm
Din viața-ne prezentă face parte.
De-aceea, într-un veșnic univers
Împrăștiem a nepăsării ceață,
Și-n viitor visând, ne construim
Tovărășia clipelor de față.

III. FRĂMÂNTAREA INTIMĂ

Surorilor mele

1

Am lunecat. M-am poticnit, strivind
Sub tălpi o floare ori o cochilie,
Ori poate mi-am strivit fără să simt
Inima mea, în piept ascunsă, vie...

N-am să mai spun ce am greşit şi când...
Vreau soarele-amintirile să-mi spele...
Un egoism îngrozitor de strâmt
M-a coborât în ochii lumii mele.

Împleticit, m-am ridicat spre munţi,
Într-un iernatic asfinţit de soare,
Pe când ameţitor bolboroseau
Sub gheţuri somnoroasele izvoare.
Ningea cumplit şi ochii-mi lăcrimau
Plini de-a ninsorii jocuri rotitoare
Şi s-auzea cum fâşie prin crengi
Cenuşa argintie de ninsoare.

Ca şerpii din poveşti, pătrunşi în trup,
Un gând vrăjmaş în mine-a prins fiinţă —
Da, pentru ce n-aş spune-o, azi detest
Chinuitoarea noastră conştiinţă.
Cine-a aprins întâi în pieptul meu
Acest chin nou şi crud, fără de seamăn?...
De nu mi-l aprindeai, cu ochi mai puri
Aş fi putut privi la tine, mamă?

Să-ţi mulţumesc că mi-ai sădit în piept
Pedeapsa trează care să mă bată
De câte ori în viaţă-am să m-abat
De la cărarea cea adevărată?
Să-ţi mulţumesc... Aş vrea s-o fac cândva,
Şi am s-o fac cu patimă-ntr-o seară,
Când ea, ascunsă-n piept, va înceta
Să mă apese grea şi să mă doară.

2

Se lasă o-seară limpede și bună,
Alunecând cu vântul prin copaci.
În depărtare, spre pârâu, răsună,
Ca un ecou, tălăngile la vaci.
Văzduhu-i aspru, greu și argintat...
Pe-ntinderea zăpezii ochii-mi lunec
Și-i totul alb și parcă-s rușinat
Că singur eu lumina o întunec.

De ce până și-aici răsai din nou,
Numele tău sunându-mi-l în minte,
Tu, fată cu ochi limpezi și prelungi,
Cu frunte-atât de albă și fierbinte?
De ce prin vânturi glasul ți-l aud
Duios, dar veșnic treaz, ca în blesteme?
Și cântecul pe care l-ai cântat
C-o floare scuturată prea devreme...

Am fost, știu bine, uitător și rău
Când mă priveai cu mută-nduioșare...
De-aceea azi, când te-am pierdut, nu vrei
Să te îmbraci în straie de uitare?
Pe-atunci puteam eu, oare, să prevăd
Cu ochiul minții ațintit în vreme
Că în curând am să trăiesc dureri
Banalizate-n tomuri de poeme?

Țin minte, într-o seară-ntâmplător
Te-am revăzut, voioasă și străină.
Am vrut în ochii-ți iar să m-oglesc,
Și-un chip străin ți se-oglindea-n retină.

Am mers o vreme-alături; eram palid.
Ne-am despărțit. Sub falduri de omăt
Pășeam tăcut și răvășit, cu fața
Întoarsă peste umăr, îndărăt.

Ai început un cântec nou vieții,
Și n-ai greșit atunci. Dar în urechi
De ce-mi răsună-atâta de sălbatic
Cântecu-acesta cu dureri străvechi?
Cum vreau să-mi frâng odată jalea asta
Și să te uit pe tine și-acest cânt!
Și chinul că de-atunci, cu palme calde
Și-ntinse, mângâi doar ninsori și vânt!

Îmbată-mă, pădure-n valuri moi
De liniște, de iarnă și de sară,
Alungă pentru mine, pe cărări,
Prin vânt, cea mai frumoasă căprioară!
Aprinde pe cascade vâlvătăi,
Fă-ți stelele mai tainic să lucească,
Oprește-n râpi al frământării duh
Și pace dă-mi, dă-mi pace sufletească!

3

Pădure, sora mea, te întâlnesc
C-o strângere de inimă durută.
M-ai adăpat cu harul tău firesc
Și mi-ai deschis în suflet o lăută,
M-ai învățat cu albiu dinți să râd
Învăluit de-o bucurie mare,
Când oamenii și ciutele priveau
Cum trec pe ceruri șiruri de cocoare...

În mine ai turnat argintul tău,
O vie și vibrantă bogăție —
Pe care din mănосу-ți minereu
Îl dai la toți cu-atâta dărnicie...
Da-n văi se-ntind mocirle argintii —
Argint, și roșii flori de trandafir le
Scilipesc în undă. Din argintul tău,
Din trandafirii tăi am dat mocirlei.

Pădure, sora mea, la tine vin,
La tine vin, să-mi spovedesc păcatul.
C-am cheltuit atâtea zile seci
Din viața ce mi-ai dat, sunt vinovatul.
Sunt vinovat c-am risipit în vânt,
Din ce mi-ai dat, fuioare de lumină,
Sunt vinovat c-o fată cu ochi mari
Și-a-nlăcrimat privirea fără vină,
Sunt vinovat c-aș fi putut și eu,
Țintind în timp a visului pupilă,
Să plămădesc, cum nu am plămădit,
Minuni modeste, simple, din argilă.
Sunt vinovat că dacă mi-ai lua
Tot ce mi-ai dat cu palmele bătrâne,
De mi-ar rămâne sporul ce l-am strâns,
Cu prea puțin în lume aș rămâne.

Ascultă-mă, când viforele bat,
Durerea pe stejar nu-l înfioară,
Dar carii când îl rod încet, flămând,
Dureri neîncetate îl doboară.
Și spune-mi, ce-i mai dureros aici —
O lovitură repede, cumplită,

Ori remuşcarea care te frământă
Înceată, nemilos, neadormit?

Pădure, sora mea, am suferit
Când glume reci îmi îngheţau pe buză,
Am suferit, şi grele remuşcări
Îmi ţiuiau ne-ndurător sub spuză.
Dac-am văzut întinse bucurii
Ce prind s-aprindă pretutindenii stele,
Am suferit la rădăcina lor,
Că nu era şi urma mâinii mele.
Şi de-am văzut durerile lăsând
În suflete şi-n trupuri negre urme,
Am suferit că poate-ar fi putut
Şi mâna mea să-ncerce să le curme.

Pădurile îşi văluresc în jur
Albastrele lor unde călătoare,
Şi-n aerul iernatic, dens şi pur
Prind şoapte-aprinse împrejur să zboare:
— Prietene, nu căuta scăpări
Crezând că ispăşit-ai vina-n vină
Şi nici nu-ţi asfinţi sub tânguirii
Prisosul ce ţi-l dăruie, de lumină.
Cântarea care-ai fi putut s-o-nalţi
Au înălţat-o alţii — nu te doară —
Ci alta mai târziu poţi înălţa,
Dar adevăru-i că putea să moară.
Prietene, te du acum — te-aştept
Pe mai târziu cu alte veşti, de bine;
Să te-nvelesc în călduroase foi,
Ori să rămân străină pentru tine.

E-o dimineată — parcă niciodată
Nu mi-a fost dat o alta să privesc.
Pădurile sclipesc a primăvară
Și fumuri calde-n crengi se-ncolăcesc.
Simt — nevăzută-n aer — o putere.
Vâslește des, cu aripe subțiri,
Mă umple când cu-nfiorări voioase
Și când cu dureroase răbufniri.

Trec în galop sub streșini de pădure,
Sorb aerul și ca pe-o apă-l sânt.
Și totu-mi pare-atât de larg în juru-mi,
Și iarăși totu-mi pare-atât de strâmt!
Mi-s vinele umflate, pieptu-mi bate,
Mă-nconjură în roiuri de scânteii
Sălbatica pădurii tinerețe
Și-nțelepciunea bătrânească-a ei.

S-aud în văi lungi strigăte cântate
Și vuiete-nfundate de mașini.
Acolo oamenii invârt țapina
În palmele-mpietrite de rășini.
Mașinile cu lemnu-n cârcă zboară,
Pe oameni straiete în vânt se zbat.
Până-n adâncuri, cald, mă înfioară
Strigătul lor puternic și cântat.

Ei lumii dau comorile fibroase,
Crescute drept dintr-al pădurii lut,
Dar oare eu în ceasurile albe,
Prin lume petrecute, ce-am făcut?

Nestăpâniți, ei prinși în horă zboară,
Ori, sara, cufundați în gânduri, tac...
Dar eu, mi-am câștigat eu bucuria?
Nu mi-a fost traiul sarbăd și sărac?

Și totuși mulți din ei au ochiul minții
Posomorât din timpurile vechi.
Și mulți din ei nu înțeleg cântarea
Ce înșiși ei și-o cântă în urechi.
Nu am făcut eu prea puține lucruri
Pentru-acești oameni buni, cu cuget drept,
Care mi-au dat cântările pădurii
Și sănătatea care-mi fierbe-n piept?

Am să mă duc acolo unde fumul
Din hornuri negre șerpuiește-n sus,
Unde sclipesc luminile și sună
Adormitoare cântece de fus,
Unde flăcău-n palme mari mângâie
La fel de pătimaș și fericit
Unealta, când e vorba să muncească,
Și fata, când e vorba de iubit.

5

Îi zice Râpa Arsă. Pini strâmbi
Deasupra ei se răsuceau spre slavă,
Cadavrele de pin zăceau în văi;
Se deschidea priveliște bolnavă,
Pietrișul strălucea murdar în soare,
O slatină de apă-l oglindea —
Se-ntuneca la față călătorul
Trecând prin râpa cu lumină rea.

Aici din ploi se închegau puhoai,
Și către sat se prăvăleau urlând,
De-aici spre sat treceau în ierni de groază
Lupi suri, cu cozi târșite pe pământ.

Aici creșteau flori albe și mai cresc
Dar lăcrămau sub rouă strânse-n cete
Și-aveau un farmec mai duios, mai trist
Decât au cele mai mâhnite fete.

Copil fiind, veneam ades aici,
Mărturisesc, cu spaimă și oroare,
Mă atrăgea bolnavul peisaj
Cu flori atât de trist strălucitoare.

Îmi era milă. Mila-mi aducea
Mângâietoare lacrimi pe pupilă,
Și sufletu-mi se bucura-n secret,
Fără să știu, de-această caldă milă.

De cel ce-am fost atunci azi mă desparte
Ceva ca un troian ori ca un nor.
Zâmbesc înveselit gândind acuma
La farsa ce-mi jucam neștiutor.
Nu mai păstrez simțirile de-atunci,
Îmi par imagine, de poveste...
Păstrez doar amintirea unul loc
Îngrozitor, ce astăzi nu mai este.

Un viaduct cu grație-și aruncă
Deasupra râpei arcul alb, de smalt.
Din râpă, tineri se înalță pinii,

Şi eu cu ei privirile-mi înalţ.
Trec trenurile lungi, ca o ninsoare,
Scânteile-n văzduhul pur se cern...
Respiri aici o pură proşteţime.
Decor străvechi, încins de-un arc modern.

Acei pe care i-am luat drept pildă
Au semănat pe râpă noi păduri,
Au îndreptat în albii apa care
Țâşnea cotropitor din crăpături.
Dar n-ar fi fost de-ajuns atâta numai,
N-ajunge doar văzduhul cu ozon,
Când nu ar fi această înnoire,
Superbul arc ce trece, de beton.

Iar, suflete, nici ție nu-ți ajung
Purificări în aerul de țară;
Natura numai, oamenii ei, chiar,
N-ajung și nici căința ta amară.
Să te cuprinzi temeinic de ideea
Acestei vremi, ce prinde astăzi fruct,
În tine să îți zâmislești cu trudă
Imaginea acestui viaduct.

Nu îți va fi mai greu decât acelor
Ce-aici, în munți, l-au construit sub ploii
Și-au însănătoșit pe totdeauna
Priveliștea bolnavă de la noi.
Fii codru, dacă poți, cu zeci de glasuri,
Cu cerbi, cu flori, cu fluturi, cu poteci,
Dar nu uita porunca vremii tale;
Fii codru-n acest secol — douăzeci.

ÎNCHEIERE

Pământ împădurit, ne revedem
Din ce în ce mai rar lângă izvoare,
Dar spune-mi, nu îți sunt la fel de dragi
Sălbaticile păsări călătoare?
Peste străine așezări lumești
Duc câte-un fulg de-al tău, un cânt din tine,
Și mor cu tine-n inimile lor
Când le frâng zborul gloanțelor haine.

Eu n-am să uit c-aici am răs întâi,
Că am strigat întâia-njurătură,
Că am gustat din scorburi faguri dulci
Ori gustul lacrimii sărate-n gură,
Stângaci, iubind aici întâia oară,
Ți-am spus, când nu-i spuseseam încă ei...
Tu mi-ai vegheat încovoiat asupra-mi
Întâii șovăielnici pași ai mei.

Copiii cresc și unii se despart
De cei ce le-au dat viață din iubire.
Plecările din tine-n alte lumi
Să nu le iei nicidecum drept despărțire.
Când eu greșesc ori mă stropesc noroaie,
Mă chemi și eu la tine vin tiptil,
Și-n foșnetul luminii din frunzișuri
Mă faci din nou nevinovat copil.

IV. PRIMELE IUBIRI

1

Azi, iată, am văzut un curcubeu
Deasupra lumii sufletului meu.
Vin cerbii mei în goană să se-adune
Şi către el privirile-şi ținesc —
Un codru nesfârşit de coarne brune
În care mii de stele strălucesc,
Sosind din dunga zării de argint
Vin păsările-mi mari de sărbătoare
Şi-nchipuiesc pe ceruri, fâlfâind,
Un ocean de aripi mişcătoare;
Întreaga lume-a sufletului, vie,
Palpită-ntr-o frenetică beţie.

Azi sunt îndrăgostit. E-un curcubeu
Deasupra lumii sufletului meu.
Izvoarele s-au luminat şi sună
Oglinzile ritmându-şi-le-n dans,
Şi brazii mei vuiesc fără furtună
Într-un ameţitor, sonor balans,
În vii vibrează struguri străvezii —
Cristalurile cântecelor grele —
Şi stropi scăpărători de melodii
Ca roua nasc în ierburile mele.
Eu curg întreg în acest cântec sfânt;
Eu nu mai sunt, e-un cântec tot ce sânt.

2

Mi-am tăiat în suflet temple,
Chip cioplit s-așez în ele,
Cerbii mei au să-l contemple
Adunați sub ploii de stele.

Brazii mei înalți și plopii
Sub poleiuri de zăpadă,
Înmulțit în mii de copii,
Chipul tău au să ți-l vadă.

Iar izvorul înserării
Oglindi-va-n ape pale
Arcul strâns al cugetării
De pe bolta frunții tale.

Peste stânci mi s-or desprinde
Flăcări verzi, când ai să treci,
C-o privire vei aprinde
Roua ierbii mele, reci.

Dacă alte lumi, plecată
Cu-ai tăi pași ai să alinți,
Îți va fi și-atunci păstrată
Urma pașilor fierbinți.

Căci foșnindu-ți unduirea
Calmă,-a palmelor subțiri,
Mi-a stins până și-amintirea
Trecătoarelor iubiri.

Doar o singură iubire
Lâng-a ta o mai păstrez —

Este prima mea iubire,
Ea mi-a dat în viață-un un crez.

Ea, al vieții mele soare,
Încâlzi-va din senin
Toate cântecele care
Ție am să ți le-nchin. [...]

4

Mergeam tăcuți alături, străini, odinioară
Și presimțeam că astăzi voi fi îndrăgostit
De fața ta curată ca zorile de vară,
De părul tău de aur împletit.

Dar nu știam că nimeni n-are să poată șterge
Văpăile din inimi, acest pojar nestins,
Că pe cărări de sticlă alături ne vor merge
Ideile, îmbrățișate strâns.

Că prins de-o vrajă nouă și-atotcuprinzătoare
Voi părăsi boema cu gustul ei amar,
Că vinul, deși-mi place când scapără-n pahare,
Mă va-mbia din ce în ce mai rar.

Văzusem frumusețea privirilor semețe,
Izvoare de lumină, de umbre și scânteii,
Dar bănuisem numai adâncă frumusețe
De dincolo de ochii mari și grei,

Ce mai târziu, prin lupte lăuntrice-am aflat-o
Și-o aflu-n întregime în fiecare zi
Iluminându-mi viața cu flacăra-i curată
Fără de care n-aș putea trăi. [...]

Steaua polară pe cer, departe,
În scurgerea timpului nu are moarte
Statornic arde în orice seară,
Capăt de osie, steaua polară.
Stelele, luminile, roiuri astrale
Se-nvârt în jurul osiei sale.
Sobră-armonie pururea vie,
Nezdruncinată putere-n tărie.

Osie-a luminilor, dacă te-ai rupt,
Lumile cad huruind dedesubt,
Ca-nvălmășite de tari alcooluri
Lumile cad fulgerate în goluri!
Îngrozitoare schimbare atunci:
Floarea vulcanilor crește din pungi,
Pale se sting ale luncilor flori,
Mori, vegetație, suflete, mori.

Arde o stea între multele stele,
Arde pe ceruri și pe drapele,
Capăt de osie — roșie stea —
Osia trece prin inima mea.
Lumea-mi se-nvârte pe osia dură
În anotimpuri de frig și căldură,
Și când furtunile mă bântuiesc,
Cerbii și vulturii mei o privesc.

Dacă s-ar frânge osia mea,
Cerbii și vulturii mei ar zbura,
Spre alte lumi ar zbura și-ar țipa,
Dacă s-ar frânge osia mea.

Ar năvăli pustiirea secretă,
Cântecu-ar prinde scrâşnet de cretă,
Cerbii şi vulturii mei ar zbura,
Dacă s-ar frânge osia mea.

Osia mea-i doar o parte, ştiu bine,
Osia mare trece prin mine,
Osia este numai o parte
Din marea osie, fără de moarte.
Osia mea nu se frânge nicicând,
Trece prin miezul acestui pământ,
Pe ea, iubito, sunt lumile noastre,
Două planete, mărgelile albastre.

LUPTA CU INERȚIA
1958

POEZIA

Cititorului

Deși-i din implicații și rămurișuri pure
Ori din cristale limpezi ce scânteind se rup,
Intrând în ea, să tremuri ca-n iarnă-ntr-o pădure,
Căci te țintesc fierbinte, prin ghețuri, ochi de lup.

octombrie 1956

CONFESIUNI

CONFESIUNI

1

Mângâie-mi părul. Astăzi mi-i aspru și sărat.
Aproape-ntotdeauna a fost la fel, îmi pare...
De colburi nins, cu vânturi și ploi amestecat,
În zgura de la trenuri scaldat și-n stropi de mare.

Ce larg mă simt și lacom și niciodată plin!
Sorb prin pupile lumea și-n taină cu auzul,
Nepotolit ca-n fața paharelor de vin
Ce-mi scapără-n mustață stropi limpezi ca hurmuzul.

Am strâns atâtea drumuri în mine ca pe-un ghem,
Tam-tamuri de copite în mine aspre sună,
Dar tot mi-i dor de ducă, spre mine încă chem
Acele panglici albe pudrate-n colb de lună.

Mă las purtat de focul aprins sub placa frunții
Ca norii ce se lasă mânați de vijelii
Și dornici să cunoască atingerea cu munții,
Când trec prin brazi dau vamă și rup din ei fâșii.

2

Am fost stup de pofte și de miere,
Îmi frângeam spre stele-n clinchet un genunchi,
Cândurile, mâinile ridicau tăcere
Și melancolie densă și putere
Spre multiplicata față ce mă cere

Pentru veșnicie, pentru înviere —
Veverițe albe lunecând pe trunchi.
Pentru ce acestea toate le mai spun?
Inima-mi, putea-voi astfel s-o îmbun?

Ai venit când toamna soarele-și sugea —
Astfel niciodată n-are să-i mai sugă
Razele-i lucide. — Și asemenea
Soarelui, plecasem pletele, a rugă.

Ai tras podul, poarta. Și zidiri roșcate,
Crenelări severe, iederi în apus,
Închizând atâtea fumuri inelate,
Purități de păclă strânsă sub lăcate,
Și vâltori de sânge cu ecou ce bate
În pereți de clopot ceruit, să-noate
Au pornit; și-n zarea zărilor s-au dus.

Și s-a stins în minte ultimul meu gând.
Parcă-mi ești alături încă. Până când?

Oh, dacă putea-voi iarăși să-mi dezdoi
Amândoi genunchii, cred că peste noi,
Mie semănându-mi, soarele și azi

Ar privi cenușa unde-ncepi să cazi
Neclintit ca-n vară din decisu-i unghi.

Dar pământu-mi leagă fragezii genunchi.

3

Deci a venit și toamna cu palele-i tristeți
Și curg încete frunze și-s pașii mei înceți,
Pe-arginturile minții tresaltă întrebări,
Cum joacă pe icoană lumini de lumânări.

Și înghețate colburi pe vânt se zbat mereu.
Unui copil aseară i-au smuls înaltul zmeu,
Și-atârnă astăzi zmeul de-un fir de telegraf
Atât de mort acolo și zdrențuit de praf.

Iar oamenii-s mai singuri mișcându-se-ntre ei,
Le-a pus pe fețe toamna un vinețiu polei
Și se crispează râsul puțin câte puțin...
Studentei, de acasă i s-a trimis un vin,

Eu am băut dintr-însul. Era un vin modest,
Ca mămăliga bună, ca pâinea de sub țest,
Și m-am gândit ce doruri adânci, ce tandru rit
A curs, în clipocirea acestui vin, topit,

Și ce reproșuri poate și nedormite nopți
Curg în lividul sânge al strugurilor copti,
Și vinul laudându-l pleoapele mi-am strâns
Și nebăgat de seamă în mine surd am plâns.

4

De ce-am crezut de-atâtea ori
Că-mi place-o floare numai dintre atâtea flori,
De ce-am crezut că o iubesc şi-apoi
Găseam o altă floare cu foile mai moi?

Oh, cât de largă-i lumea: iubind şi răspunzând
O caut şi o mângâi fir după fir, pe rând,
Fără să-ntreb vreodată de şi-a ivit doar mie
Gingaşa crizantemă întreaga ei tărie.

S-o am întreagă-n mine, mi-ajunge doar o dată
Gingaşa crizantemă să fie sărutată.
Mi-i dat de-aceea-n lume nicicând să nu fiu ram,
Ci alb noian de nour şi linişte să n-am.

5

Să observaţi că niciodată
N-am fost singur cu mine cum mulţi au crezut.
Tot ce-am iubit, niciodată
N-am mistuit într-al timpului paşnic trecut.

Tot ce-am putut să privesc
Mi s-a părut din cale-afară
De crunt ori dumnezeiesc —
Nu i-am dat voie să moară.

Sub zenit
Am să fiu fericit
Când cineva,
Descifrându-mi litera şi inima mea,

Va putea fi privit
Râzând, ori rânjind,
Ori plângând.

iulie—octombrie 1956

MOMENTE BIOGRAFICE

1

Ți-a însemnat natura prin trăsnet unde stai
Zdreându-ți-o, cu flăcări primejdioase, casa.
E semn de neastâmpăr și de noroc — să-l ai
Până când neagra doamnă o să-și învârtă coasa.

Tu ai luat mistria și gurile spărturii
Le-ai astupat croindu-ți sălașul iar curat,
Orgolios cerându-i în viitor naturii
Un semn mai nobil și mai cizelat.

2

Prea multă grabă-n viața ta
Drum prea-nclinat au fost să-ți mai aștearnă,
Când te-au înmugurit din lut și stea
În dimineața turbure de iarnă!
Fugind cântau copiii trist colind,
Zbura colindul, irosindu-și ultima silabă,
Trecea-nainte iarna rece clănțănind,
Lupi albi o alungau urlând a grabă.
Doar cariul într-al timpului crivat
Nepăsător bătea și măsurat.

3

Şi-a murdărit herminele omătuł,
A putrezit în soare pe încetul,
Din tuiuri crude flutura brădetul.
Iar florile-ntrebau cu glasuri moi:
— Unde te duci și fără noi?

Ți-a spus regina surelor furnici:
— Nu mai putem să te urmăm de-aici...
Iar ursu-a dat induioșat din labă
Și s-a întors, că are altă treabă.
Mergeai tăcut, poate fugeai, săgeată,
După-o poruncă-n tine încuiată,
Și-o clipă doar descumpănit ai stat în drum
Când te-ai visat, mergând, cum ești acum.

4

Ea ți-a zâmbit rodind tremurătoare
Multicolore aripi de răcoare,
Și glasul ei s-a risipit în melodii
Ca un ciorchin de clopote-argintii,
Iar brațele-i au prins să se dezbine
Ca niște șerpi de flacără spre tine.

Petala gurii, desfăcută-abia
Ți-ai ținut-o a sărut spre ea.

Dar împlinirea-n aer s-a topit
Lăsându-te hazliu și umilit.

5

Pădurea ta mai lumina-mpăcată
Cu mirt în flori și-n ape cu făclii,
Dar trăsnet lung se coborâse din tării
În verdea catedrală despăcată.

Ai cunoscut că liniștea s-a stins,
De-acuma ție n-o să-ți mai revie
Decât, înșelătoare, o stafie
Cu pasul dincolo de vis prelins.

Vedeai tălăzuind ca mări de pară,
Prin crăpătură, lumea din afară,
Și ai sărit încins de-nfrigurare
În primul tău botez și scaldătoare.

6

Ți s-a-ntâmplat ceva; nu ai să spui
Acel ceva, din neguri, nimănui,
Pentru că de atunci în strat de vremei
Tu cauți puritatea și o chemi.

Ai iscodit-o-n nouri ori în munte,
Între copii și-n Marele Păcat,
Dar țeasta ta, nimbată alb pe frunte,
În față ei nu s-a-nclinat.

Căci n-ai găsit-o, n-ai găsit-o, nu,
Era ascunsă-n miezuri ori prea topită-n spații,
În firul singuratic de nea care căzu,
Ori în întreaga togă ce moaie-n alb Carpații.

Fierbinte cercetând-o bucată cu bucată,
Pierdeai înfățișarea-i și o stricai ușor —
Așa cum nu aduce a oameni niciodată
Desfiguratul fum de cremator.

Dar îți trimise rază înalta stea polară
Menindu-ți cugetarea în sensuri să-ți împarți,
Cum magica lumină a lămpilor de cuarț,
Uluitoare taine sub ochi îți desfășoară,

Filigranată-n fire de purpurie pară
Atoateschimbătoare, țesută din scânteii,
Ai înțeles ideea de om întâia oară
Tu, năvăvitul lacom la idei.

BIOGRAFIE

Știu eu, mama și-a zis că mă nasc într-o zodie bună;
Plinului pântec așa îi cânta într-o noapte cu lună.
Trăsnete reci de furtună vedea cum în zare detună.
Știu eu, mama și-a zis că mă nasc într-o zodie bună,
Ea mai vedea cum în șa voi sălta împreună
Cu îndrăzneța fecioară-a pământului, brună,
Și-n goană nebună vedea de pe-atunci cum răsună
Tropotul lung și mereu al galopului meu.
Știu eu, mama și-a zis că mă nasc într-o zodie bună,
Și că-s merit să înving veșnicii și genună.
Dar nu știa de pe-atunci că în mine-o să pună
Suflet prea grav și răsunset prea slab, că adună
Abur de vis și de boală ce-ar fi să răpună
Tropotul lung și mereu al galopului meu.

lată-mă azi înarmat cu acele credinți,
Cu îndârjirea păstrată — cuțit între dinți —
Dar cu prea multă dorință să vii, să-mi alinți,
Brună fecioară a păcii adânci și cumiți,
Tropotul lung și mereu al galopului meu.

AM IUBIT...

Am iubit de când mă știu
Cerule verii, străveziu,
Despletitele răchite,
Curcubeiele pe stânci
Ori pădurile adânci
Sub ger alb incremenite.
Mi-a fost drag pe bărăgane
Să văd fetele morgane
Ori pe crestele din munte
Joc de trăsnete rotunde,
Surgerea cocorilor,
Pacea înălțimilor,
Semeția pinilor
Plini de scama norilor.

Am iubit iubirea pură,
Floare roșie pe gură
Și în inimă arsură,
În priviri zăpezi candido
Și-n piept voci neconținute.

M-a înfiorat ades
Tot ce gândurile țeș:

Pe al filelor polei
Dansuri repezi, legămate,
De pe arcuri instrunate,
Săgetarea de idei...

Toată-această măreție
Ne-a fost dată din vecie...

FIOR

Poate-am visat ceva rău și-am uitat,
Poate-i doar pentru că vișinii s-au înflorat,
Poate-i doar vântul ce limpede sună,
Ori pentru că au mușcat astă noapte din lună
Vârcolacii, ori stele prea multe pe față
Mi-au picurat o otravă de gheață,
Ori poate e dimineață.

Cine ești, ori ce ești,
Abur ori duh străveziu de povești,
Care-ai pătruns și îmi macini mereu
Trupul și sufletul meu?

Privesc în oglindă — același mi-i chipul
Și buzele groase tăiate ca-n lemn.
Pe pavăza frunții văd bine că nimeni
N-a scris, încă nu, nici un semn.

Dar vorbele-mi murmură: sună-ne,-ncearcă-ne,
Sufletu-și pâlpâie albe chemări,
Ochii îmi ard rotunjiți peste cearcăne,
Inima-și bate ecoul de zări.

Cine ești, ori ce ești,
Abur ori duh coborât din povești,
Undă prelinsă să mă invenine,
Stea fulgerată în mine?

aprilie1956

UMANISM

1

Sunt furios pe tine dar mai ales pe mine
Că m-ai făcut prea lesne să-mi distilez în grai
Învălmășirea tandră și crudă, ce mă ține,
Diminuându-mi forța canalelor de nai.

2

Sunt bucuros că astăzi a nins întâi și-ntâi,
Că azi întâia oară sunt drept precum o spadă,
Că îmi mângâie fruntea întâiul tău călcâi,
Că-s negru în pustia candidă de zăpadă,

Și este totul aspru și disperat primar,
Adică în furtună de patimă țesut,
Și se alcătuieste pe nervii mei de jar
Uluiitor de-albastru întâiul tău sărut.

Ce încâlcire tristă în mine ai produs
Și câtă deznădejde și câtă bucurie,
În acest vin de toamnă, și tonic și confuz,
În aiurarea stearpă cum te arăți tu mie.

Eu vreau o clipă numai viața să-mi consum
În sărutări sterile mănîndu-ți-o, mănușa.
Ca niciodată, poate, drapelul meu postum
Să nu-și descânteieze în asfințit cenușa.

Dar vie-apoi urâtul, deluviile vie,
Și descleșteze-și noaptea deasupra-mi fălci de fum,
Să nu mai știe nimeni smintita bucurie
Pe care-o sorb cu cana spartă-acum.

3

Oh, nu, nu e aceasta. Eroare-i peste tot.
Sunt munții în eclipsă, de-aceea nu văd soare.
Rachiurile-ntr-înșii se poticesc în bot,
Dar umanismu-i doare și dragostea îi doare.

Îndură-te de toate acestea, Demiurgel
Placidă în clepsidră nimicnicia curge,
Pe când eu stau de față teribil și onest
Topindu-mă în masa poemului acest.

3 octombrie 1956

SUNT SPIRITUL ADÂNCURILOR

Eu sunt spiritul adâncurilor,
Trăiesc în altă lume decât voi,
În lumea alcoolurilor tari,
Acolo unde numai frunzele
Amăgitoarei neputinți sunt veștede.
Din când în când

Mă urc în lumea voastră
În nopți grozav de liniștite și senine,
Și-atunci aprind mari focuri
Și zămislesc comori
Uimindu-vă pe cei ce mă-nțelegeți.
Apoi cobor din nou prin hrube trudnice
În apa luminoasă, minunată.
Sunt spiritul adâncurilor,
Trăiesc în altă lume decât voi.

DESTINDERI

UITĂ-TE

Uită-te, încă e rouă
Și toamna începe să-și țese
Foile galbene-n suflete,
Pale neliniști în pomi de mătase.

Și uită-te, noaptea e rece
Și vara-i alături, dar frunzele pică,
Și uită-te,-i rece dar trece
Fiorul fierbinte de care ni-i frică.

GOL

Ne-a părăsit lumina, culoarea ne-a uitat,
Și șoptele-și pierdură-nțelesul pe vecii,
Și trupurile noastre în gol s-au destrămat
Sub aiurarea nopților târzii.

Și gândurile noastre trecură fără grijă-n
Ostroavele-necate în destrămări de veci.
Pe cerul lumii noastre mai dorm fără de sprijin
Doar ochii reci, doar lacomii ochi reci.

AM UITAT

Am uitat să fiu deștept
Pentru-o zi ori pentru-o viață
Cât înmărmurit aștept,
Albe, brațele-ți de gheață.

Nu mai cuget, cred, mereu:
Strâns în mine ca-ntr-un templu,
Însă demn în miezul meu,
Cu zgârcenie contemplan.

CONTEMPLAȚIE

Domnișoarei Cortez

Era o podgorie, poate un han,
Era și o hrubă acolo cu vin.
Scobită-n adânc, cu trepte-n declin,
Era o podgorie, poate un han.

Și poate visam, dar cred că priveam
Două glezne-n adânc, două albe chemări;
Și-un cântec de fată-n adânc auzeam
Și plânsetul vinului curs în căldări.

Afară era o căldură de iad
Și-o muzică-a iadului — scripci și pocale.
Acolo-n răcorile beznei
Luminile gleznelor albe și pale.

Plânsetul vinului, cântecul fetei,
Unde venite de jos,

Și gleznele-i albe și gleznele,
Sâmburi de vid luminos.

Oh, lunecoase miragii,
Tandre ochiuri în timp,
Miezul atâtor ravagii,
Subteranul Olimp!

DOR

Pentru ce-am plecat,
Unde mă îndrept?
S-au întunecat
Sensurile-n piept,
Dar o flacără
Mă cheamă acolo
Sub straturi de nea
Și vreau să treacă
Liniștea mea.

MORARUL

Melodiile, cupele pline,
Orele zilei, ritmate-n poeme
M-au gonit și pe mine
Pentru o vreme.

Am găsit moara deschisă în sat,
Adică la marginea satului, scundă,
Moara cu glas răgușit și cântat
În scrâșnet de piatră și plânset de undă.

Plutea înăuntru o spuză amară
Și-afară, la geam, luceau dulce caisele.
Mulți oameni își mai macină-n moară
Grâul și visele!

Morarul era un bătrân filosof,
Știa ce-i în țară și ce-i mai departe,
În Lună sau Marte,
Și nu cugeta la moarte.

Dar moara deschisă în sat,
Adică la marginea satului, scundă,
Are un glas răgușit și cântat
În scrâșnet de piatră și plânset de undă.

Morarul și el cântă, plânge aproape
Un rai pitoresc ori aproape-un prăpăd.
Privirile-i duse prin geam ori prin ape
Nu știu ce văd ori nu văd.

Cântă, morarule, plângi!
Eu îmi plâng până și-un vis ce se leagă,
Până și-un dor! Tu să plângi, să te frângi
Pentru viața-ți întreagă.

Căci aș cere prea mulți să mai fie
Ori nu!
Roși de iubire, asemenea mie.

CEARĂ

Crâmpeie de idei neterminate,
Și-un zbor de păsări albe și un vis
Și cântecul sunat pe jumătate
Despre-un tărâm ce încă nu-i descris.

Iar liniștea, în cadențare fină,
S-a mlădiat smerită peste burg
Și te topești și curgi fără pricină,
Felină ceară, dragoste-n amurg.

CEARCĂN

Fața unde te-a cules,
Pentru care înțeles,
Pentru unde, pentru cine,
Curbă de întunecime?

— Pentru gândurile tale,
Pentru visuri, pentru jale,
Saltul, dragostea și ura...
Eu sunt drojdia și-s zgura.

ODĂ SOARELUI

SCRISOAREA MAMEI

de Anul Nou

În munții noștri astăzi zăpezile torc leneș,
Izvoarele îngheață în clinchete subțiri,
Și caprele de munte nervoase prin poiene-și
Urmează-n taină calea iernaticiei iubiri.

Cred că pe masă vinul așteaptă-n adormire —
E vinul roș din care pe-atunci n-ai vrut să-mi dai,
În vremurile-acelea săpate-n amintire
C-o mamă grijulie și-un băiețel bălai.

Oh, lumea cenușie cum se spărgea deodată
Și năvălea într-însa al datinei popor! —
Strălucitoare capre cu lâna colorată
Și toboșari de basme săltând într-un picior.

Și feți-frumoși cu stele de-oglinzi din tălpi în creștet,
Și draci blajini, tot focul punându-și-l în joc,
Și ursul cu dairaua purtând cojocul veșted,
Și dorul de pădure purtându-l în cojoc.

Sau clopoței molcomi cernuți pe-ntreaga vale,
Care-aduceau colinde la noi în lung convoi,

Când ascultam la geamuri și palma dumitale
Îmi mângâia obrazii îmbujorați și moi.

Azi e la fel, și vinul așteaptă-n adormire;
M-aștepți cu vinul roșu, voioasă să mi-l dai,
Dar sunt acum departe, privind în amintire
O mamă grijulie și-un băiețel bălai.

CREION

Am mers ca doi tovarăși, alături și pereche,
Împlatoșați, cu caii ureche la ureche.

De-am căuta acum iubirea dintre noi

Am mai afla ecoul galopului pierdut
Acolo unde apa străpunge stânci de fier
Și unde cu oroarea abia ascunsă-n suflet
Te-ai avântat alături de mine mai departe
Și-ai râs când mii de codri în tine tremurau...

Am mai afla podișul înconjurat de colți,
Răsfrânt în amintire, când toropit de drum
Mă tolăneam în ierburi privind grăbiții nouri,
Iar tu loveai cu varga o viperă cu corn
Ce unduia atrasă de fața mea umbrită.

Și am aflat troianul greșelilor din noi.

Ți-ai risipit iubirea în ritmuri și în rime,
Schimbând-o-n bucurie și-n tragice neliniști,

Iar eu am zăvorât-o în mine după firea
Întunecată-a omului de munte.

De-am căuta acum iubirea dintre noi

Am mai găsi doar colbul cernut în drum pe fețe,
Și duioșia tristă ne-ar lumina un zâmbet.
Sunt încă alte lanțuri de munți în fața noastră,
Oștenii înălțimii le împânzesc urcând,
Aceeși stea polară le scapără pe coifuri.

Drum bun! Să dea norocul să ne mai întâlnim.
Azi, fără șovăire ne dezlegăm și mândri,

Precum atunci când fost-am alături și pereche,
Împlatoșați cu caii ureche la ureche.

DANS

Toamna îmi ineacă sufletul în fum...
Toamna-mi poartă în suflet roiuri de frunzare.
Dansul trist al toamnei îl dansăm acum,
Tragică beție, moale legănare...

Sângeră vioara neagră-ntre oglinzi.
Gândurile-s moarte. Vrerile-s supuse.
Fără nici o șoaptă. Numai să-mi întinzi
Brațele de aer ale clipei duse.

Ochii mei au cearcăn. Ochii tăi îs puri.
Câtă deznădejde pașii noștri mână!

Ca un vânt ce smulge frunza din păduri,
Ca un vânt ce-nvârte ușa din țâțână...

Măine dimineață o să fim străini,
Vei privi tăcută mâine dimineață
Cum prin descărnate tufe, în grădini,
Se rotesc fuioare veștede de ceață...

Și-ai să stai tăcută cum am stat și eu,
Când mi-am plâns iubirea destrămată-n toamnă,
Și-ai să-ascuți cum cornul vântului mereu
Nourii pe ceruri către zări îndeamnă.

Pe când eu voi trece sub castani roșcați,
Cu-mpietrite buze, palid, pe cărare,
Și-or să mi se stingă pașii cadențați —
În nisip, scrâșnită, lașă remușcare...

ODĂ SOARELUI

Te naști din plasma zării cu limpezimi de-albuș,
Ne dai în semicicluri lumina ta prin rază —
Mă entuziasmează sublimul tău urcuș,
Căderea ta în hăuri adânc mă întristează.

Când urci, adapi pământul cu sângele-ți ceresc,
Ucizi fără de milă bacterii ucigașe.

Dar când cobori sub zare, piticii se fălesc
Cu umbre pieritoare, dar mari, dar uriașe.

INTIMA COMEDIE*

INTRODUCEREA

M-am cufundat în mine la mare adâncime.
Afară doar un murmur, filtrându-se, se țese
Filtrat prin straturile dese,
Afară doar un murmur înăbușit se țese,
Însă aici răsună întreaga-mprejurime,
Mi-i amețit auzul de-a vorbelor mulțime;
Și-afară doar un murmur, ritmându-se, se țese
Filtrat prin straturile dese.

Ședeți în ascultare, prieteni prea grăbiți.
Când ostenit și palid mă voi ivi afară
În lumea cunoscută și-n raza cea solară,
Voi fi uitat acestea pe care le-auziți...
Ședeți în ascultare, prieteni prea grăbiți —
Când ostenit și palid mă voi ivi afară
Vă voi ruga să-mi reamintiți.

Intimele-mi spirale trudindu-mă le sui,
Cu oarbă lăcomie mă cercetez pe mine,
Și vă aud, și vouă tot sufletu-mi descui,
Și sunt aici ca să vă știu mai bine.

* Fragmente dintr-un poem neterminat (n. ed. 1958).

Dar un popor de umbre se zbuçiumă în pripă,
Neliniştit aleargă în clocotire grea.
Încerc din răspuțere să le opresc o clipă
Şi pace să aşez în lumea mea.

CERCUL I

Totu-i moale ca de gumă —
Pasul ierbilor înspumă
Şi stârneşte-arome grele
Încurcându-se-n inele
Largi, de iederi date-n floare
Ce se-ntind legănătoare,
Murmur amețit de harpe.

Iat-o veselă femeie,
Joacă ochii verzi de şarpe,
Mişcă-n palme curcubeie,
Muşcă sânii în taftale
Şi-i răzbesc afară goi;
Pe genunchii amândoi
Saltă licăr de pocale.
Trupu-i unduie-n senin
Ca un abur bun de vin
Care-n dans porni să nască
O făptură muierească.
Glasu-i, gălgâit suav
Şi nostalgic, des se rupe
Ca un plâns de vin bolnav
Răsucindu-se din cupe.
Îi tresaltă-n pana genei
Noaptea ațâțată-a lenei.

*

Umbră-i fâlfâie-n tărie
Ca o mantă cenușie.
Zarea-n dungă e sticloasă,
Rece scapără și-i coasă;
Pom înalt, uscat de tot,
Coadă-i e-n mijloc un ciot;
Și o clatină încet
Palme albe de schelet;
— Soră, știmă — cum ți-ar spune —
Încopciată-a sărbătoare
În taftale foșnitoare,
Colorata mea minune
Cu ochi verzi și cu sân tare,
Fată neagră, ce-mi răsare
Cu mireasmă de uitare,
Cerul pentru ce-l umbrești —
Umbră mantiei drăcești,
Coasa cu tăiș sticlos
Strânsă-n degete de os?

BEȚIA

— Isc din oale și pahare
Veselii zguduitoare,
Și-ntr-al vinului uncrop
Nenorocul îl îngrop.

*

Am pornit de jos în sus
De la talpă către creastă...

*Beția și dezordinea îmi cer săle duc în celelalte cercuri. Rațiunea
îmi iese în întâmpinare și-mi lămurește corul părinților, corul oa-
menilor și glasul Epocii.*

EPOCA

În adâncu-ți nepătruns
Și aici te-am ajuns,
Peste lumea-ți mă-nfurtun
Agitând surd ecou,
Ca pe fruntea ta să-mi pun
Sărutarea mea din nou,
Și din nou să îmi simți
Rana buzelor fierbinți.

Iată-te, cu nervi crispați
Mă privești în delir.
Corul marilor bărbați
Mi-a cântat în vers de pară,
Veacuri după veacuri, șir,
Viața mea milenară.
Mulți sunt morți, mulți s-au născut,
Eu mă schimb, nemuritoare,
Agitatul meu sărut
Care doare și dogoare
I-a supus, i-a-ncântat
Cum te-ncântă și acum,

Până când s-au infundat
În pustie și în fum.

Scump copil regăsit
În prim cerc de vicii groase,
Din capriciu îți sărut
Buclele mătăsoase
Ca să vezi că nici aici,
Orișicât te-ai înălța,
Creștetul nu ți-l ridici
Peste-ncinsa frunte-a mea.

Ochii-mi sunt acum oglindă,
Uită-te,-au să te cuprindă,
Gura-ți este încă pură,
Dar cu-al meu sărut pe gură
Pe la sute de ferești
Despre mine glăsuiești.
Fața, vale de palori
Și de cârciume-i mușcată
La ceas rău, uneori,
Dar ca mine niciodată
Chiuind prin tot înaltul
Nu ți-a-mbujorat-o altul
Și n-a rupt din tulburi straturi
Ale lacrimilor vaduri —
Scump copil regăsit
În ciudatul tău veșmânt,
Până nu vei fi murit.
Îmi vei fi supus oricând.

*

În cercul iubirii.

Iubirea (beției) Fugi!

Eu : Nu fugi!

Astăzi ne vei dănuți,

Vei pleca târziu spre casă

Lăsând drojdie amară

Și lăsând, de bun rămas,

Amintirea unui ceas.

TREI SUBIECTE ANTIRĂZBOINICE

SUBIECT DE BALADĂ

Pădurea de mesteacăn s-a legănat odată,
Apoi a fost în flăcări înalte îmbrăcată,
Era întâi frumoasă, căci frunzele părură
Limbi roșii în amurgul pudrat suav de zgură.
Dar crengile-ncepură să geamă și să strige
Încovoiindu-și jarul în crâncene cârlige
Și bubuiau și tunuri ca-n ziua de apoi
Și mirosea a sânge, a fum și a război.

Fetița rătăcită ajunsese-ntr-o poiană
Cu scrum de lemn în plete și scrum de plâns pe geană.
Nu mai plângea, de frică; voia să înțeleagă.
Nu mai plângea pădurea de-acuma arsă-ntr-oareagă.
Și în poiana arsă zăceau, cu fața-ntoarsă
Spre cer, morți mulți, cu pumnii crispați în iarba arsă.
Și soarele prin pâcle ce se roteau în sus
Ardea pe ochi și sânge și arme, din apus.

Fetița se oprise: bunicul când murise
Avea priviri sticloase asemeni și deschise,
Bunica le-nchisese tăcută, ușurel,
Aveau soldații ăștia privirile la fel.
Și le-a închis fetița — sfios, să nu le doară —
Le-a mângâiat răceala pe cea din urmă oară,
Se tot pleca, firavă, oftând adeseori,
Părea din iarbă arsă c-adună pure flori.

Nu are somn o fată, și noaptea e târzie.
Ea-n părul negru poartă o buclă argintie.
Sprâncenele i-s strânse de cugetări severe;
Și fața-i împietrită de noapte și tăcere
Închide-o înflorire de vise delicate.
Li dor de mine, poate; dar inima îi bate
Și-oftând se infioară la nu știu care gând
Când lemnele în sobă trosnesc adânc, arzând.

SUBIECT DE BOCET

Morți din gropile comune,
Fără nume ori cu nume,
Morți de glonț ori de cărbune
Risipiți în lut și-n lume,
Pentru ce ieșiți afară
Și-mi șoptiți în astă-seară
Jalea voastră-atât de-amară
Fără nume ori cu nume?

Armele-auziți cum tună
Din adâncuri de genune
De-mi cântați ca o furtună
Marșul vostru fără strune
Și-mi strigați să las deoparte
Reverile deșarte
Că-i primejdie de moarte,
Morți în gropile comune?

Stați cumiți sub calde hume
Înecați în somnuri bune,

Spre război de foc și ciume
Norii n-or să se răzbune,
Nu dăm voie. Nu se poate,
Sunt atât de-mbelșugate
Chinurile îndurate!
Morți de glonț ori de cărbune
Risipiți în lut și-n lume.

LUPTA CU INERȚIA

OMUL COMUN

I. DILEMA

1 O VIZIUNE A OMULUI COMUN

*„Îmi privesc fotografiile vechi...
Ce-i cu voi, băiețași?
Pentru ce purtați numele meu?”*

G. Călinescu
(Citat din memorie)

Aievea nu și nici cu-nchipuirea
Eu munții nu-i mai simt cum îi simțeam
În vremea unor basme petrecute
Când se făcea că un copil eram,
Când mă-nsoțeam cu păsări și cu ciute,
Când mă-nstelam cu flori, când nu eram.

Văd o-nserare plină de lumină
Plutind pe bucla unui brâu de brad,
În mijloc e poiana-n lună mată,
Și-ntr-însa cineva a desenat
Copilul pur pe care altădată
Așa precum pe mine l-a chemat.
Tabloul se apropie și crește,
Îl am în față ca un ochi deschis.
Copilul mișcă buzele și-ngaimă:
„Ești rău, străine — te-am văzut și-n vis“...
Și buzele îi tremură a spaimă —
„Ești rău, străine, pleacă„ — mi-a mai zis.

„Ce vrei, copile? Nu mă poți cunoaște!
De ce-mi privești în suflet ca-ntr-un sac?
Vezi bine, nu sunt jucării într-însul.“
„De-aceea-ți pare sarbăd și posac.“
Și-năbușit a trebuit să tac.

„Ești rău, străine. Lămurit eu nu știu,
Dar te-am văzut și-n vis și se făcea
Cum cineva pe oameni îi lovește —
Slugarnic tu rânjeai în dreapta sa.
El mi-a strigat: — Și tu, la fel vei crește!
Eu când voi crește nu voi fi așa.“

Pe frunte îmi țâșni sudoare rece —
„Ascultă, deșăntat judecător,
Găsește-ți altă victimă și spune-i
Acest vis sadic și amăgitor;
Ai merita să fii legat în funii,
Să nu mai tulburi traiul tuturor.“

Dar deodată-n juru-mi mii de voci
S-au auzit strigând cu larmă multă:
„Ascultă, tu, străinule de jos,
„Ascultă-l pe copil! Ascultă-ascultă!“
Oh, surd strigau și trist și dureros —
„Ascultă-l pe copil! Ascultă-ascultă!“

De-atunci nicicând eu nu l-am mai văzut,
Dar parcă mă-nfioară-o presimțire
Și-mi tot repet blestemul ce-a rostit
Cu voce tremurată și subțire,
Prin codri mari îl caut răvășit
Și-n vise îl mai caut, în neștire.

Dar pentru mine azi străini is codrii,
Sunt numai arbori, pietre, flori și hău,
Iar visele-ncărcate de coșmaruri
Nu-mi mai aduc curatul chip al său...
Pe suflet tot arunc cernite zaruri —
„De ce mi-ai spus, copile, că sunt rău?”

OMUL COMUN IA OHOTĂRARE

„Eu viața mi-am închis-o sub lăcate,
Și-atâtea zile s-au stătut în van,
Din multe cugetări adevărate
Mi-am înjghebat un jalnic paravan.

Mi-am înjghebat justificări senine
Când părăsisem drumul durei munci:
Dar dac-ar roade suferința-n mine
Tot necesară-aș crede-o și atunci?

De m-ar izbi puterile inerte
Ce stânjenesc înaltul țării zbor,
Au m-aș păstra și-atunci în trândăvia,
Acestui trai anost și-adormitor?

Se cere să lovesc în cei pe care
Eu i-am slujit, simțind că putrezesc.
Va fi nevoie, știu, fără cruțare,
Fără regret, și-n mine să lovesc.

Ideile-mi rămase, triste cete,
Am să le-ntrem cu asprul vieții vin,
La oameni, părășiții mei prieteni,
Sfios, dar hotărât am să revin.

.

Văd o-nserare plină de lumină
Plutind pe bucla unui brâu de brad.
În mijloc e poiana-n lună mată
Și-ntr-însa cineva a desenat
Copilul pur pe care altădată
Așa precum pe mine l-a chemat.

Eu simt o bucurie dureroasă,
Simt ochii lui țintiți asupra mea
Și tâmplele imi bat infierbântate,
Sunt stânjenit, dar parcă aş zbura...
— Copile, ai avut atunci dreptate,
Dar pentru ce mă mai privești așa?“

II. REGENERAREA

1. OMUL COMUN PLEACĂ DIN BIROU

„Bună dimineața, munților. Dormisem
Un somn greu, dar iată, iar vă pot privi,
Bună dimineața, codrilor de tisă,
Bună dimineața, proaspeți zori de zi.
Bună dimineața, oameni. Somn de moarte
Mă zvârlise între trândavi și învinși,
Bună dimineața, sate de departe,
Bună dimineața, zori de zi aprinși.

Drumuri nesfârșite, bună dimineața,
În coșmaru-mi groaznic v-am visat ades...
Am să-mi spăl în rouă palmele și fața
Și-am să sorb mireasma florilor de șes.

Şovăielnici paşii-mi caută-n țărană
Urmele pe care mai demult am fost.
Urme noi striviră urma cea bătrână
Şi să o mai caut n-are nici un rost.

Temelii durate trudnic înainte
Sunt acoperite de clădiri întregi.
Viața-n cascada-i largă și fierbinte
Zămislește zilnic înnoite legi.

Bună dimineața, păsări bete-n soare,
Mi-ați strigat odată să mă-ntrec cu voi.
Mă primiți voi după-atâta vreme oare?
Ori vă veți retrage-ndemnul înapoi?

Sufletu-mi se umflă-n vânt ca o aripă,
Clipele prin arbori freamătă a zbor.
Fierb în câmpuri seve, păsările țipă...
Amintirea, numai, tace muștrător..."

III. TREAPTA SUPERIOARĂ

.

2. TABLOUL GENERAL

Pe fluviul fără de capăt și fără sfârșit,
Pe fluviul timpului lunecă stoluri de nave,
Catarge-ndreptate spre est și spre vest și zenit,
Ori, fără catarge, bolnavele lumii epave.

Iar apa aceasta-i vrăjită și-nchide în ea
Atâtea destine sub undele-i verzi de uitare,

Și-atâtea destine, pe unda-i brăzdează să stea
O urmă-n vecie nestinsă și scăpărătoare.

Și fluviul curge în curbe-ndoite spre înalțuri
Cu apele-i palide-n tot mai grăbită năvală,
E-un clocot de valuri, e-un cor ce se
zbuciumă-n salturi,
Aud zăngănind o fantastică luptă navală.

Epavele lumii își cheamă arcașii pe punți —
Fantome cu sângele încă în vine —
Gem robii sub punți și cătușele-și zornăie, crunți,
Săgețile țiuie-n zboruri haine.
Pe navele lumii au oamenii scut nepătruns,
Steag roșu se zbate,
Fantome cu sângele încă în vine, pe-ascuns,
Lovesc pe la spate.
Dar navele lumii, pe val, neinvinse zburând,
Tresaltă,
În fund de epave cătușele sar, răsunând
Sub daltă,
Și fluviul curge în curbe spre steaua înaltă.

Pe fluviul timpului navele tinere lunecă.
Cu faruri aprinse se surpă-ntunericul orb,
Și razele lor ascuțite nicipând nu se-ntunecă
Și, simplu matroz, eu lumina aceasta o sorb.

.

4. SPRE FERICIREA PERSONALĂ

Somnul meu laş e de-acum amintire urâtă
Care-n răstimpuri mă întărită...
Lumea sufletului mi-i asanată,
Cerbii printr-însa tropotă-n ceată,
Sună sub soare şi lună, mereu,
Clopotul limpede-al cerului meu.
Cu braţele goale din zori până-n sară,
Se seceră-n sufletul meu ori se ară,
Se-nalţă gânduri, se sapă fântânile,
Se şuieră doinele de primăvară —
Doinele mele — izvoarele-ngâne-le...

Şi totuşi, ceva mai lipseşte. Flămând,
Inima încă-mi mai bate, cerând.
Lipseşte o floare, neînflorită
Nici în somnu-mi adânc,
Nici în munca-mi grăbită.

Mă deşteptasem şi-atunci am pornit
Prin euritmia pădurii în goană,
Aerul munţilor m-a ameţit,
M-au încântat căprioarele negre-n poiană,
Şi pestriţele aripi tremurătoare,
Şi susurul surd izvorât de sub bolţi de frunzare...
Dar numele nu mi-am legat
De nici un copac cu frunzişul rotat,
N-am chemat nici o căprioară la mine
S-o sărut între coarnele fine,
Apoi, amândoi, după vânt, în lumină

Să pornim dănțuind peste stâncile roșii, de fier...
Poate de-aceea-mi venea să țip fără pricină
Și mă oprea, rușinându-mă, codrul sever.

Mă deșteptasem și-atunci am pornit
Prin sate, în carul cu crâșnete frânte de roți.
Am stat la taifas cu țăranii și fetele tinere,
Lângă ei mă-ntristam și mergeam la petreceri cu toți.
Întrebam: Voi, naivi filosofi, să-mi răspundeți,
Care e marele vieții-adevăr? Ce să fac?
Am trecut de la unul la altul, precum în pădure
Eu treceam întrebând despre farmec copac de copac —
Și-mi compuneam un răspuns întrebării
Culegând de la toți, de la toate,
Precum în păduri din frunzele nenumărate...

Mă deșteptasem și-atunci am pornit
Printre blocuri semețe cu-antene pe țeasta bombată,
Blocuri dansând după muzica dură-a tramvaielor,
Muzică amețitoare și multiplicată,
Soră cu muzica sobră, de unghiuri și planuri,
Armonie-a metropolei, jerbă de fier și elanuri.
Dar nu m-am legat de nici un ungher,
De nici o fereastră aprinsă în seară stingher,
De la toate ferestrele-o rază am aprins și-am strâns,
Pentru mine. De aceea nici o fereastră
Nu s-a aprins, nu s-a stâns...

Veți spune că multe-am văzut, dar nimic n-am păstrat
Că nimic n-am ales din a lumii bogată recoltă,
Dar eu am văzut și păstra-voi ceva minunat,
O constelație roșie-aprinsă pe boltă,
Și sufletul meu încântat numai ei îi ridică
Șoapta-mi de dragoste, până-acum unică

„Constelație ce sui
În azurul albăstrui
După legi ce azi le știi,
Sfredel luminos și viu,
Constelație ce sui,
Și planeta lumii mele
Limpezită de ploii grele
Zboară-n largile-ți inele...
Constelație ce sui,
Cad îmbătrânite stele
În adâncul timpului,
Într-al morților pustiu...
Numai tu nu poți s-apui,
Sfredel luminos și viu,
Constelație ce sui.“

Zboară-n seară șoapta clară,
Sufletu-mi freamătă ca o vioară,
Și totuși ceva mai lipsește. Flămând,
Inima încă mai bate, cerând,
Dar lumea sufletului mi-i asanată,
Cerbii printr-însa tropotă-n ceată,
Sună sub soare și lună, mereu,
Clopotul limpede-al cerului meu.

5. POIANA PRIMEI AMINTIRI

Revăd din nou poiana primei amintiri —
Copilul care am fost eu spre mine vine,
Vorbește rar mușcându-și buzele subțiri...
— Îmi placi. Dar eu am să devin mai bun ca tine...

Și mă privește cu o candidă trufie,
În jur se leagănă-al pădurii verde cerc,
Mă simt pătruns de-o-nlăcrămată duiosie
— Copil prostuț, tu oare crezi că eu nu-ncerc?

GENEZA

Atunci, trecând șuierător prin vid,
Din zbor se încheaga un bloc lichid,
Se rotunjea în goana-i purpurie
Și-și alegea o cale pe vecie.
Pe el se-amestecau în văi grozave
Puhoaietele de ape și de lave.
Deasupra nori clocotitori și ceață
Acopereau priveliștea măreață.

Materia își începea, enormă,
Viața-n cea mai primitivă formă,
Cu deplasări spasmodice-n mișcare,
Cu largile-i contraste țipătoare.
N-au fost atunci timpane să audă
Acele chinuri de lume crudă
A căroră ecouri, distilate
Sunt azi în mii de sunete curate.

Ne-am închegat din ape și din foc,
Ne decantăm în straturi sociale,
Se-adună tot mai harnic la un loc
Azbest cu-azbest, metale cu metale.
Nutrim un vis și năzuim spre el,
Noi, fauna semeață a furtunii,

Să sune dintr-al nostru viu oțel
Curatul sunet al perfecțiunii.

Mult până-atunci. Dar dacă se-nfiripă
Puțin măcar din visul arzător,
Pe nervii noștri va vibra o clipă
Ecoul sunetului viitor.
Și-asemeni clipe de vor fi mai dese,
Dac-am lovi-n dușmanii dimprejur,
Mai repede din ele se vor țese
Prezentul bun și viitorul pur.

BALADĂ

1

Și vântul de toamnă și noapte și chinuri revine
Și mi-a mai murit o iubire, în suflet lăsând
Dureroase canale ce-odată fuseseră pline
De rădăcinile ei dizolvate acum în nimic și în vânt.

Toamna se-agită cu gleznele vinete-n ploaie,
Trupul bătrân învelindu-și în zdrențe de foi,
Razele lămpii electrice-n vânt se îndoaie,
Dansează sinistru în pomi și-n oglinzi de noroi.

Amintirile zac ciuruite de-atâtea erori
În spitalele mele și nu vor să moară odată,
Le-năbuș în ritmuri, în crini, în idei și vapori,
Și ele-aiurează ciudat și se zbat și m-arată.

2

Cum vântul de toamnă și noaptea și chinuri încinge
Lumea cu urletul lui răgușit, uriaș,
Micșorând și mărind depărtările; cum sub meninge
Amintirile zac aiurind; cum dansează-n oraș
Razele lămpii electrice; cum se dezbină
Stuful subțirilor ploi între maluri de zid,
Mă gândesc la pescarii din delta cu voci în surdină,
La prietenii mei care-noată în frigul putrid
Și inima-ntr-înșii își mișcă-ngrozitele clape,
Și mă simt împreună cu dânșii în stuh și pe ape,
Sâmburii vii ai pustiului veșted de stuh și de ape,
Pe cer se-oglindește-ntunericul apei ce bate,
Întunericul pomilor negri ce aerul bat,
Întunericul vitelor care plutesc înecate,
Negrul acesta nenuanțat.

La rame, în lotci, liliicii alunecă-n șire,
Liliicii, ai noptii de toamnă, trec muți, cu foșniri,
Adulmecă, trec pe-ncurcatele apelor fire,
Adună pe creștet șuvițele ploii subțiri,
Șuvițele ploii cad pe obraji lunecos,
Prelungindu-le barba pe piept și mai jos,
Mai jos, până-n undele negre ce-o prind cu ardoare,
Târându-le-o astfel în chinuitoare meandre spre mare.

Nu se aprinde-ntre dinți umezita țigară,
Liliicii, ai noptii de toamnă, visează o vară
Și-o noapte când zeci de priviri de țigări își descarcă
Chemările lor clipitoare, sclipiri de cobalt,
Când stelele tandre și mii se răsfrâng lângă barcă
Și încă mai multe pe cerul înalt.

Dar noaptea e neagră și-aproape-i furtuna și vântu-i.
Valuri înalte cutremură lotca trecându-i
Peste clonțu-i înalt și-ascuțit,
Pătrund peste gulerul asprei mantale, suit,
Și-n cârpilele cizmelor teci —
Îmbrățișare perversă, tentacule reci.

Undeva, în colibe, așteaptă să-i scalde
Liniștea orelor calde,
Undeva, în colibe, copiii visează acum
Duhuri din deltă și verzi, submarine palate.
Nevestele stau la ferestre cu ochii în fum.
(Iar au să capete cearcăne, deci iar au să fie mustrate.)

Liliecii, ai nopții de toamnă, alunecă-n șire
Cătrăniți de-ntuneric mai bine ca plasele lor,
Adulmecă, trec pe-ncurcatele apelor fire,
Caută-n apa dușmană comori
Spre a-și plăti existența de-acum și postumă,
Micului lor univers
Pe care-l consumă și care-i consumă.

3

Ziua mai curge, dar rău încâlcită în stuh,
Nedefinită în timp, fără soare, secret.
Pâclele lungi se deșiră încet prin văzduh,
Căci undeva, enervant de încet,
Cherhanalei îi smulge din cap mânios,
Părul acesta lățos.

Umbrele celor dintâi care vin
Din ceață încep să se-nchege, pe rând,

Vin scârțâind, vin din destin,
Parcă prin vată de sticlă trecând.

Se-adună mereu și-și plătesc viețuirea
Tezauru-n coșuri e viu și se zbate —
Aur și-argint sângerat de zvâcnirea
Crudelor bronhii căscate.

Apoi îl așteaptă pe ultimul, strânși în sobor,
Dar cel așteptat nu mai vine privirilor lor.
Rătăcit, poate caută-o cale acum, în zadar,
Poate-a pornit pe sub ape lătoase de var
Spre lumea informă și goală și fără amar.
(Îmi amintesc de un imn triumfal auzit,
Toamnei târzii închinat acel imn auzit...)

În soborul tăcut și egal
S-a mișcat cineva dilatându-și priviri de metal,
Cerul de toamnă strângându-l într-insele peste măsură
Și cu gura-nnegrită de ură,
Sincopat de o tusă uscată,
Începe sub buzele sure să-njure deodată
Toamna cu toate minunile ei ucigașe,
Cu pâcla ce-n oameni o cerne și nici n-o observi,
Cu putreziciunea trufașă ce-n toamnă se-ngrașă,
Cu tot alcoolul pe care îl picură-n nervi.

Dar din plămâni, din gâtlej, i-au țâșnit stropi de
sânge-nchegat,
Și-njurătura ori blestemul ăsta scâncind s-a tăiat.

Atunci, rând pe rând, toți ceilalți din sobor
Începură să-njure-n multiplele limbi ale lor,
Pumni rămuroși se-ncleștau de văzduh scuturându-l,

Ca-ntr-un rit de revoltă teribil și vechi ca pământul,
Cor într-un zbor arzător ce-l mășor cu doar corpul
pe care

Plantele albe-l cântară țâșnite din soare,
Zbucium vital afirmându-și puterea și ura
În lupta cu moartea ce-a pus-o în toată natura.

4

Cel care această revoltă umană-ncepuse,
Dar și-o curmase pe roșii petale de tuse,
Buzele negre-și mișca și acum, ca și cum
Ar fi strigat cu ceilalți împreună și-acum,
Dar nici un cuvânt nu-i ieșea din gâtulejul surpat
Doar un suspin modulându-se, doar un oftat,
Neputincios, pregătindu-se parcă s-adoarmă
Acoperit de melodica larmă.

5

Vântul de toamnă și noaptea ce vine la mine,
Dragostea mea ce murise în suflet lăsând
Dureroase canale ce-odată fuseseră pline
De rădăcinile ei dizolvate acum în nimic și în vânt,
Dansul luminii sinistru-n oglinzi de noroi,
Versul nescris, ori strivită în buze răsura,
Sunt numai tonuri țesute în masa acelu
Zbucium vital afirmându-și puterea și ura.
A zburat repede-o frunză prin razele geamului meu,
Am privit-o distrat, neluând-o în seamă nici eu,
Și m-am gândit la pescarii din deltă mereu
Noaptea întreagă de 9 spre 10 octombrie.

21 octombrie 1956

MARINĂ

— Pentru ce-ai rămas, iubire! —

Rădăcină-a unei flori
Ce s-a destrămat subțire
În petale și vapori
Ca să zboare mai ușoară,
Să renvie-a doua oară
În alt suflet, în alt ceas,
Lăsând drojdia grozavă
De pârjol și de otravă...
Murmuram: — De ce-ai rămas?

Înnegrit la chip ca marea,
Noaptea lângă țărm am stat
Ascultându-i aiurarea,
Plânsul ei zbuciumat,
Îngânându-i cu glas mare
Zădarnica ei chemare
Risipită-n surd balans.
Și cu ea, prin vijelie,
Am pornit — mai blând să-mi fie —
Sumbrul suferinței dans.

Nemișcat dansam, și-n mine
Ea-n același trup dansa,
Se sorbea în lungi dulbine
Ori în trâmbe se-azvârlea;
Era rupere barbară
Dinăuntru în afară
Izbucniri de fum și sori —
Și-n tenebrele cețoase
Cred că fața-mi lepădase
Linii, curbe și culori.

Respirând sonor furtuna,
Marea-și iese din veșmânt,
Și nebună bate-ntruna
Cu talazuri cerul frânt,
Peste lume se agită
Neagră, deznădăjduită,
Vocile-i în zări răspund.
Cere, cheamă cu putere,
Îngrozind astfel, cum cere,
Cu durerea-i fără fund.

— Tu, neliniște, flămândo,
Marea pentru ce-ai lovit
Și cu mine-asemănând-o
O lucrezi neconținut
Într-o hulă care geme
Și-i smulgi rugi și-i storci blesteme
În invălmășirea rea?
Forță câtă ai, cumplito?
Cum de nu ți-ai istovit-o
Ori în mine, ori în ea?

.

Liniște până departe;
Vântu-n zori amortișe.
Numai semn că-n fund mai arde,
Hula de la fund trimise
Crețuri galeșe și lente
Cu smereli aparente,
Plăci și suluri de mercur.
Soarele creștea din pete
Și vin valuri violete

Peste pacea dimprejur.
Cineva-mi spunea: „În lume
Echilibru-i neclintit —
Fericite-aceste spume
Împăcate-n infinit,
Ferițiți și noi, în timp
Înecați și-n Olimp —
Sufletul limpede, cugetul clar..

Marea respiră precum ar dormi
Calmă, puternică-n zorii de zi..
Et quelle paix sensible se concevoir”

Și ce pace pare a se zămislî!

IDILĂ

A doua zi mă liniștisem parcă,
Dar mai simțeam în mine cum se strâng
Pletoase neguri, cum încet mă-ncarcă.
Juca pe frunze soarele în crâng,
Și piscurile mă chemau curate
Și-am prins atunci cărările a bate
Cu pușca strânsă lângă șoldul stâng.

Suna în văi o muzică profundă,
O muzică a undelor pe prund,
Între păduri se răsuca rotundă
Și peste ea se ridicau din fund
Vui de tren, bătaie de motoare,
Și sufletul doream cu-nfrigare
În muzica aceasta să-mi inund.

Topoarele cădeau pe lemn, departe,
Euritmia codrilor ritmând,
Laborioasa viață fără moarte
Se distila din arbori și pământ,
La stână mestecau tăcerea câinii,
Și cât de arzător umplea plămâinii
Ozonul curs pe palele de vânt!

Era un negru țap, un țap țintat,
Era și-o-ntunecată căprioară,
Din noapte de-nceput s-au desenat,
Pe-un moale mal și galben ca de ceară
Alunecau prin pinii ascuțiți
Solemni ca în legende și-adânciți
În pacea lor și-n pacea dinafară.

Puşca-n pământ și-a ațintit privirea,
Neucigașă, goală de puteri;
— Voiam să-ntreb pe unde-i licărirea
Izvorului ce mântuie dureri.
Era un țap țintat și-o căprioară
Și-l întrebam — pe unde se coboară
Izvorul verde-al linei mângâieri?

S-au risipit într-un vârtej de ace,
Într-un vârtej al acelor de pin.
Păcat, mi-am zis, era atâta pace
Și cred c-am vrut să o mai gust puțin.
Păcat, dar neclintita împăcare
Se spulberă la orice întrebare,
Mi-am zis, înăbușindu-mi un suspin.

Și mai erau și doi țărani pe-acolo,
Dar mai la vale, într-un crâng de tei,
El cu un braț vânjos dădea ocolul
Mijlocului frumoasei lui femei,
Și fețele-n lut ars și smălțuială
Li se vedeau plăsmite cu migală
De mâna aspră-a unor semizei.

Altă putere, altfel de lucrare
Mi-au apărut acolo-n vale, jos;
Cu liniile oarecum bizare,
Forțate-n frângerii și-n frământ nervos;
Ca pe-un fundal în scobitura zării
Purtau aureola cugetării
Topită-n nori de aur luminos.

Și mâinile ce cald le erau prinse!
Deget pe deget își afla inel.
Nu mai simțeam candorile ne-atinse,
Ci-un neastâmpăr, crud ca un scalpel,
Dar, prea puțin artist, voiam amare
Ori dulci răspunsuri — nu și contemplare.
Voiam bătăi de suflet, nu pastel.

Nelogic suflet mai nutrim! Vom pune
Mii de-ntrebări pe vântul din copac,
Pe apa-n strune, pe sălbăticiune
Și pe legende izvorând din veac,
Iar când doi oameni dragostea-și răsfață,
Pe buze întrebarea îmi îngheață
Și stânjenit mă-ndepărtez și tac.

Dar înțeleg, iubirea-i tot ce are
Mai trîl de nai, mai trainic omu-n trai,
Și dacă una pâlpuind îi moare,
Își suie alta lujerul pe plai
Cum, dacă moarea ziua, îi urmează,
O altă zi cu miezul de amiază,
Cu furtunosul soare și bălai.

I-i dată parte și amărăciunii
Cu cumpenele nopții de coșmar
Când deșirate în lumina lunii
Vedenii infernale ne apar,
Când gheare lungi și reci și aguride
Ne pun pe coaste, coaste mai rigide,
Spind cu verde-al zidurilor var.

Nu-i liniște. Spre văile Nirvanii
Nu tind. De ce-ntr-al dragostei portic
Eu liniștirii să-i ridic litanii
Când restul vieții mele nu-i ridic,
Când mă-nfierbântă zbuciumarea pură
A separării fierului de zgură
Și-a sensului în vorbele ce zic?

.
Topoarele cădeau pe lemn, departe,
Euritmia codrilor ritmând,
Laborioasa viață fără moarte
Se distila din arbori și pământ,
La stână mestecau tăcerea câinii,
Și cât de arzător umplea plămânii,
Ozonul curs pe palele de vânt!

Mălini, august 1956

PIERDERILE

Pseudospleenuri

1

Dar poate că-i de vină doar aerul uscat,
Doar aerul de scamă ce-năbușe plămâinii,
Ori leneșă amiaza când lin s-a legănat
În apa clocotită pe lespedeza fântânii.

Cred însă că-i urâtul ce s-a depus în voi
Ca drojdia de vinuri pe cupele murdare,
Ori zilele pierdute ce-au revenit, convoi,
Să sune-n amintire a gol, tânguitoare.

În jurul minții stinse se clatină domol
Un stol de aripi bete, neputincioase parcă,
Înșurubate-n aer privirile și-n gol
Țintesc o nevăzută, aeriană Parcă.

Știți, n-o să mai ajute, atunci când o veți bea,
Ațâțătoarea noapte din ceașca de cafea.

2

Încă zâmbesc, curate, cu buzele lor pale,
Iubirile pierdute în clinchet de pocale.

Într-un sicriu de ceață așa au adormit,
Au amortit în umbră firesc, fără blesteme,
Și apele uitării le duc neconținut
Și nu mai este nimeni la viață să le cheme.

În locul lor sosiră cu negri maci în dinți
Femei întunecate cu gura tutunie,

Cu ochi ca alaunul, și au dansat fierbinți,
Și răgușit cântat-au o tristă melodie.

Lăsându-vă mai singuri le duce Râul Verde
Imaginând din aburi figura lui Satan,
Le duce și pe ele și după zări le pierde
În raclele greoaie, cioplite grosolan.

3

V-ați furișat spre margini din câmpul de bătaie
Cu poala pelerinei adusă pe obraz.
V-a închircit și brațul, și spada nu mai taie,
Și beți al nepăsării înșelător extaz.

Nimic nu mai agită nervurile acestei
Făpturi care-n grăsime v-a-nmugurit anost;
Zac gângavele gânduri în plușurile țestei
Și-a căpătat albeață cristalul ce-a mai fost.

— Ești oribil. Mila tresare doar o clipă
Și îmi trimite-n față palorile ei moi,
Când în adânc, slăbită și rar, aud cum țipă
Viața, ce se-neacă încet, încet în voi.

Nu mai aveți o țintă și mlaștina v-a supt —
Mărgele de mătânii când firele s-au rupt.

4

Când amintirea-n față ca pe-un covor aștern,
Văd c-am trecut odată și eu acest infern!
Împleticit în alge de lene și de vin,
Neînsoțit de nimeni pe neguroasa cale,

Am descifrat misterul otrăvilor de crin
Și lubricul descântec din buze de pocale.

Nu mă mai minte nimeni aici. Și nici nu am
Rupturi de conștiință că v-am știut din vreme.
Pe când străbat cu poftă un levantin bairam,
Adun venin, să-l picur în coadă la poeme.

Cunosc că nu-i de vină nici aerul uscat,
Nici aerul de scamă ce-năbușă plămâni,
Nici leneșa amiază când lin s-a legănat
În apa clocotită pe lespedeza fântâni.

PANTHEON

Evocări

ARTHUR RIMBAUD

Scuture-și pe bulevarde capitala românească
Galbeni tei și suie-și slăvii inegal, semet contur,
Din vuirea de tramvaie și din ud pavaj să-ți crească
Evocarea mea frățească, încâlcit ștregar, Arthur!

Cât de straniu sună astăzi imnurile foamei tale,
Cât de nefirești soldații, galonații, verzi, „piu-piu“!
Dar în țara ta-și mai târâie poverile carnale
Haita care-ai blestemat-o, amețită de rachiu.

Plictisiți de băutură, răzvrătit numele tău îl
Pomădează flaști alcoolici în subsolul monoton,
Când din cartea ta răsare și înalță crunt ilăul
Cu severii ochi privindu-i țintă, gravul „Forgeron“.

Dar poporul tău și lumea spulberă murdara crimă
De a-ți fi târâtă faima într-al vinurilor fum,
Nu absintul, nu bohema, numai patima sublimă,
Neastâmpărul tău tragic te-a-nviat aici, acum.

Coborât-ai de pe soclul stătuilor funerare,
Ai pornit sub carul mare, fluierând un cântec viu.
Către tonți rânjește știrbă umbra smulselor picioare,
O sfidare, de pe piatra pedestalului pustiu.

Drumurile țării mele stau în fața ta, șiraguri —
Amintirea ta colindă-le-n cadență, furtunos.

Când păși-vom împreună vor ieși în negre praguri
Toți fierarii, cu bezele fluturate din baros.

Uite-n zare asfințitul cu aprinsa lui văpaie,
Parcă-n zări batalioane dușmănoase s-au ucis.
Flame mari de foc și sânge parcă-n zări se încovoie
Ca în zilele de lupte și de chinuri din Paris.

Uite-mi inima și țara: de furtuni innoitoare,
De-un balcanic neastâmpăr, zbuciumate-s inegal,
Poate-a visului tău roșu o frântură îți apare
Prin aceste-ntinse câmpuri, prin furnale și metal.

Să-ți privesc obrazul palid, sub vâltori de păr rebele,
În sfârșit, de bucurie luminat, prea dornic is —
Căci prea des, încins la glezne cu-ale timpului inele,
Ți-ai turnat nefericirea în cascadele de răs.

Scuture-și pe bulevarde capitala românească
Galbeni tei și suie-și slăvii inegal, semeț contur.
Din viurea de tramvaie și din ud pavaj să-ți crească
Evocarea mea frățească, încălcit ștregar, Arthur.

FRANÇOIS VILLON

Pitic cu zâmbet tragic, găsesc oricând în tine,
Când osteneala vine, renăscător imbold —
În răzvrătirea penei cu cioc tăios și ager
Și-n crunta răzvrătire a spadei de la șold.

Ți-a curs pe buză vinul și cântecul ca valul
Pătruns de-un neastâmpăr voios și epocal,

Mai plin ca madrigalul ce-l incrusta rivalul
Cu diamantul rece, la chefuri, pe pocal!

Sub ştreangul stăpânirii tu stăpâneai o lume,
Oceanele baladei le străbăteai înot —
Flori albe şi flori negre-s pe câmpurile tale
De Martha descântate ori lubrica Margot.

Şi-acuma, peste veacuri, mânia ta o fluturi,
Primejdiaosă, aspră, cu ascuţişuri lungi —
Iluminat feeric de fulgere de săbii
Râzi şi acum sub faldul zăpezilor de-atunci.

Dă-mi voie, la picioare să-ţi desfăşor în pripă
Acest poem balcanic — umil covor să stea —
E veşnică din viaţa ta fiecare clipă
Prin zâmbetul tău tragic, vibrând de febra ta.

MIORIȚA

Pe-un picior de plai, pe-o gură de rai,
Zbuciumat se plânge fluierul de fag.
Inima mi-o strânge şi-mi pătrunde-n sânge
Acest cântec dureros şi drag.

Stelele făclii, păsărele mii,
Jalea îşi descântă-n fluierul de os..
Tainic îşi frământă cadenţarea sfântă
Acest cântec trist şi luminos.

Se îngână lin linişti în arin,
Tremură la stână fluierul de soc.

Măicuța bătrână cu brâul de lână,
Ce mai cați bătutul de noroc?

Brâul tău din copcii s-a desprins — târzii,
Pașii ți-i înseamnă pe cărări cu lună...
Pentru ce și astăzi lăcrămezi și vii
Când la stână fluierile sună?

El, cu ochi ca mura, tras ca prin inel,
El, cu plete negre-n vânturi scuturate,
N-are să mai poată mândrul ciobănel
Înainte ta să se arate...

Ochilor tăi tulburi pentru veci li-i dat
Legănat pe triluri, palid, să îl vadă,
Pașilor să-l cate pentru veci li-i dat
În pădurea lungă de baladă...

Ostenești... O clipă numai să te-oprești.
Odihnește-ți ochii în afund de zare...
Vai, pe zare-n nouri — turmele cerești —
Și-auzi glasul tragicei mioare...

De ce fugi pe câmpuri, după ce chemări?
Despletit ți-i părul — albă vâlvătaie...
Vezi, de vânturi dusă, s-a topit sub zări
Miorița laie, bucălaie...

* * *

Pe-un picior de plai, pe-o gură de rai,
Stau câteodată împietrit și mut
Să-nțeleg o clipă ne'nțelesul grai
Plin de jalea unui veac trecut...

TÂNĂRA GARDĂ

VÂRSTA

În dimineață bolta vibrează străvezie
De-ntâile semnale și-ntâile chemări,
Rostogolit sub ceruri un vânt porni să-nvie
În viscol de petale rotindu-l între zări.

Sunt locurile limpezi și codrii încă lini,
Dar soarele fierbinte și-ațâțător pătrunde,
Adulmecă văzduhul, trezite de lumini,
Neliniștite ramuri, neliniștite unde.

Întâi, vestind furtuna, în stol, mari păsări prind
Să-mpestrîțeze câmpul cu umbrele fugare.
Și strigătele scurte pe care le aprind
Nervos parcă se-ntreabă: — De ce oare?

Și se adună norii bufnindu-se-ntre ei.
Izvoare se-adapă din ploii cu toată gura,
Cad trăsnete grăbite în falduri de scânteii
Și răvășită, bubuie natura.

Se mântuie-apoi toate și aburi cresc pe creastă,
Sub cerul pur izvoare bogate trec în salt,
Și stăruie pe noua întindere, mai castă,
Ozonul cu mireasma-i adusă mai înalt.

Aceasta-i tinerețea, furtună și senin,
Beție a visării, sforțări de zi, lucide,
Triumf de certitudini, al indoieli chin,
Miraculoasa floare cununa și-o deschide.

DRUMUL

Cu ochii încă fragezi am văzut
Cum vechile castele se surpară
Și cum s-a răsucit peste Carpați
Vârtejul ce-a-noit această țară.

Iar cele ce-am văzut s-au incrustat
Într-al pupilelor adânc, ca-n stâncă;
De-aceea azi, în ochi de ne privești,
Ai să le vezi cum ard distincte încă.

ENTUZIASM

(La douăzeci de ani)

lui Eugen Mandric

1. RITM INIȚIAL

Cu zvâcnet tâmpla mi-o lipesc ades
Pe pântecul materiei imens,
De-acest pântec bântuit de patimi
Care-mi incing la alb inchipuirea;
Aud ori bănuiesc un freamăt surd
Trădând entuziasmul vieții veșnice,
Al vieții minerale și organice,
Al vieții izbucnind prin orice por.

Nerăbdătoare sevele se zbat
În intima materiei făptură,
Ori mai intim și mai neauzit
Alunecă atomii transparenți
Ce-nchid în ei amețitoare goane
Pe gheme kilometrice de drum.

Ascultă-n câmp cum sună primăvara,
Finețea clinchetelor ei lichide,
Privind la cer imaginează-ți aștrii
Care aleargă huruind vital,
Ascultă în retorte cum lucrează
Acizi și săruri tonic murmurând,
Ascultă clocotul de sânge tânăr
Din vinele femeii tale scumpe.

În toate e un ritm entuziast,
E ritmul energiei fără moarte,
Al înnoirii fără de sfârșit
Laboriosul ritm care complică
Materia, mișcată pe spirala
Neconținutei perfecționări.

.

5. DANS RITUAL

Timpul în preajmă-ne-și zornăie clipele —
Iată-ne inima — focuri teribile —
Încă puțin și irump
Lavele-i — aur și plumb.

Timpul ne umple în grabă pocalele,
Mintea-ne-și scapără spada și zalele, —
Iată — ne cheamă-n curând
Clopot ori gong răsunând.

Noi gătiți, cu inimi treze
Și cu plete-n vânt jilave,
Vom dansa pe metereze
Cum spartanii-n ore grave;
Câmp răsunător de luptă
Sub lumina de amiază-i —
În vibraire nentreruptă
Pașii-ți către el ritmează-i.

Pentru bărbăteasca goană
A puterii din artere
Să dansăm, prieteni, dansul
De învățeji severe,
Pentru bărbăția minții
Să pornim un dans sub stele,
Să sclipească-n raze zimții
Și cupola frunții mele.

Pentru cei ce ieri luptară
Dar bătrâni azi zac la corturi,
Să dansăm ca niște flăcări
Îmbrăcate-n albe porturi,
Să dansăm rotind în aer
Fluturări de curcubeie
Pentru oastea care-așteaptă-n
Pântec rodnic de femeie.

Din călcâie nu din buze
Nu, și nu din albe clape.
Sunet nou de innoire
Ne-a electrizat aproape.
Dans al mării și al sortii,
Dans de ape, dans de pară,
Iată, n-au sfidat proporții
Când cu voi ne compară.

6. TROIA STRÂMBĂ

Strâmbă Troie-a vechii lumi,
Între ziduri nu însumi
Lectorii de epopee,
Roditorul tău Enee
În atâția ani de jaf
S-a-ngrășat și zace-n praf,
Și prin timpi n-o mai putea
Să-ți lungească stirpea ta.

Ți-e Helena-mbătrânită
Cu tentacule moluște,
Rod muncit de alții cere
Să înghită și să muște
Ruginitele lăcate,
Porțile îți sunt surpate —
Lupți cu spasmeperate
În paragini de cetate.

Te supui păstrând otravă —
Steaguri albe sui spre slavă;
Steaguri sui chemând mai iute

Alte Troie să te-ajute,
Iar ostașii tăi cu mască
Umblă-n taină fără cască.

Oaste nouă, frați ai mei,
Câte douăzeci de ani,
Fii de neînfrânți ahei,
Armele-nvățăm a prinde
În aceste vremi distincte —
Să le-ntoarcem spre dușmanii!

ALBATROSUL UCIS

ALBATROSUL UCIS

Când dintre pomi spre mare se răsucise vântul
Și-n catifeaua umbrei nisipul amorțea,
L-a scos un val afară cu grijă așezându-l
Pe-un cimitir de scoici ce strălucea.

La marginea vieții clocotitoare-a mării
Stă nefiresc de țeapăn, trufaș, însă răpus.
Privește încă parcă talazurile zării
Cu gâtul galeș îndoit în sus,

Murdare și sărate-s aripile-i deschise,
Furtuna ce-l izbise îi cântă-un surd prohod,
Lucesc multicolore în juru-i scoici ucise
Al căror miez căldurile îl rod.

De valurile aruncate pe țărnul sec și tare
Muriră fără luptă sclipind acum bogat.
Le tulbură lumina lor albă, orbitoare,
Aripa lui cu mâl întunecat.

Deasupra țipă-n aer dansând în salturi bruște,
Sfidând nemărginirea, un tânăr pescăruș.
Războinicul furtunii zvârlit între moluște
Răsfrânge-n ochiu-i stins un nou urcuș.

Când se-ntetește briza aripa-i se-nfioară
Și, renviat o clipă de-un nevăzut îndemn,
Îți pare că zbura-va din nou, ultima oară,
Spre-un cimitir mai sobru și mai demn.

SUNT DOUĂZECI DE ANI...

Sunt douăzeci de ani și încă unul...
N-aș vrea nici unul să i-l dau minciunii.
Să zboare toți spre zare cum colunul
Care apoi se-ntoarce în pântecul genunii.

Dar toate astea-s fleacuri: mai presus
Eu știu un lucru care-i ținta vieții:
Să ții un steag, destoinic, cât mai sus.
E steagul roșu-al meu și-al dimineții.

E steagul cui? Eu cred că e al meu,
Ori poate-al lumii, izbutind să doară,
Când din infernul inimii, mereu,
Însângerat mi-l flutur în afară.

Iar seara, când se lasă cu răcoare,
Și cerul se întunecă-n frumos
Însângerat și vast mai ard în zare
Înmiresmând în chip de chiparos.

3 decembrie 1956

EPITAF I

Iertat să fie cel ce la mânia,
Mi-a împlântat cuțitul pân' la os,
Dar neuitat și neiertat să fie
Cel care-a râs de gându-mi bătaios.

EPITAF II

N-am jinduït să surp sori plini de viață
Ori din planete moarte să scapăr eu scânteii,
Dar tind s-aprind din mohorâta ceață
Al cugetării strugur și-al semenilor mei.

* * *

Pasărea cu clonț de rubin*
S-a răzbunat, iat-o, s-a răzbunat.
Nu mai pot s-o mângâi.
M-a strivit,
Pasărea cu clonț de rubin,

Iar mâine
Puii păsării cu clonț de rubin,
Ciugulind prin țărână,
Vor găsi poate
Urmele poetului Nicolae Labiș
Care va rămâne o amintire frumoasă...

* Versuri dictate de N. Labiș la spital, în dimineața de 10 decembrie 1956, câteva ceasuri după accident.

POEZII ANTUME
NEINCLUSE ÎN VOLUMUL

PRIMELE IUBIRI

II. GEOGRAFIA TIMPULUI

1. PALMELE

Da, palmele-ntr-un an s-au mai asprit.
Sunt bătături mai trainice pe ele.
Metalul ce durea la început
Le-a întărit, topindu-li-se-n piele.
Ele îmi cer mai multă încordare
Și cer gândirii proaspăt înțeles.
Cerința lor e mult mai hotărâtă
Când fruntea grea mi-o sprijină ades.

Încep să bag de seamă, în sfârșit,
Că multe îmi rămân neînțelese,
Că-n orice fapt sunt adevăruri mari
De care-odată nu părea să-mi pese.
Încep să simt înfriguratul chin
Al setei de-a cunoaște-aceste taine,
De a nutri spre ele-un dor flămând,
De-a le cunoaște pure, fără haine.

2. DRAGOSTEA

Cu ea și mâine-oi hoinări sub soare,
Vom fi noi doi, zburdalnici ori cumiți...
Dar mă mai mulțumesc și astăzi oare
Doar sărutări și-mbrățișări fierbinți?
Ades, în loc să cugete, ea râde,

Săruturile-năbușesc idei,
Totuși iubesc, încă iubesc frenetic,
Făptura ei și mersul lin al ei.

De mâine, răsuci-voi tot ce-a fost —
Iubirea va lua drum nou, ori piere.
Sunt sigur, ea mă va privi ciudat
Și lăcrăma-va, poate, în tăcere.
Îi va fi grea. Și mie-mi va fi greu.
Voi îndura, gândind ce-o să urmeze.
Când urci pe munte, truda ți-o înfrângi
Visând la piscuri, nalte metereze.

3. GEOGRAFIA TIMPULUI⁽¹⁾

Schimb curgerea acum în plan intens:
Geografia timpului e-n față.
Epoca mea e-aici: câmpii și munți,
Diversitate vastă și măreață.
Sunt mii de râuri, unele curg drept,
Iar altele pe căi ocolitoare,
Și totuși toate se îndreaptă-acum
Spre marea mare, purificatoare.

Totu-mi părea întâi învâlmășit.
Mergeam — dar unde, nu-mi păsase mie.
Știam că-s tânăr, că iubesc adânc
Tovarășii de muncă și mândrie,
Nu cunoșteam primejdiile mari
Și poate de aceea n-aveam teamă...
Frumos mai e să zbori! Dar ce frumos
E-atunci când zbori spre steaua ce te cheamă!

4. GEOGRAFIA TIMPULUI⁽²⁾

Trecând prin timp, îl însemnăm sub pas —
Aşa îl reprimеşte universul.
Dar însuşi timpul, când prin el păşim,
Ne schimbă tainic inima şi mersul.
Nu bătrâneţea,-n urmă alergând,
Spre moarte pasul cearcă să ni-l poarte,
Ci doar maturitatea creşte-n noi
Şi ne maturizăm până la moarte.

Din epocă, din zborul ei şi-al meu,
Uzina e o parte, o arteră.
Nu fierbe-n doar fier şi minereu,
Ci seve ce hrănesc această eră.
Pulsaţiile ei se pot simţi
Până şi-n iarba fâşâind sub coaste —
Cu ele-amestecate se aud
Pulsaţiile noastre furtunoase.

PE OBCINELE STÂNIŞOAREI

Pe obcinele Stânişoarei am trecut
Când soarele însângera a inserare,
Păşeam tăcut, cu gândul dus către trecut,
Cu gândul dus la o iubire trecătoare.

Urcau din văi vuirii de ape, monoton
Cădeau de sus vuirii de brad, înmiresmate.
Eram mahnit şi ameţit de-atât ozon
Şi de-amintiri ce-mi reveneau nenduplecate.

Când deodată-n jurul meu s-au arătat
Brazi mulți, brazi morți, ca o pădure năruită,
Un cimitir de brad aprins, de brad crăpat,
Între bureți, prin iarba grasă, putrezită.

Eu am văzut arzând pădurile în vânt
Când canonadele pe Țbcini bubuiră.
Se înclinau prin munți cu fruntea la pământ
Copacii care legănându-mă-mi doiniră.

Și flăcările uriașe se zbăteau
Ca duhurile brazilor de dureroase,
Rășinile și scoarțele pe brazi trosneau
Și de pe trunchiuri se cojeau ca de pe oase.

Din acest iad în care oamenii murind
Mai încercau să scape totuși cu viață,
Păstrez memoria rășinii sfârșind,
A flăcărilor fășâind printre verdeață.

Și-a-ngrozitoarei preschimbări: acești copaci
Ce-mi fermecau cu susur limpede auzul
Schimbau în țipăt fremătările lor dragi
Și-i hăcuia și îi surpa în scrum obuzul.

Simțirea asta-ntreagă-n suflet mi s-a-ntors
Și m-a-ncercat cu ascuțișurile-i dure
Când soarele sub nouri licărul și-a stors
Și m-am găsit în cimitirul de pădure.

Se-ntunecase. Putregaiul lumina
Cu pâlpâiri livide-n pâlcuri și buchete.

Pășind grăbit, m-am depărtat de vraja rea
A luminoaselor și tristelor schelete.

Ele sclipeau în urma mea: a fost război.
În fața mea sclipea o stâncă: este pace.
Oh, cât de cald sunau tălângi în deal, la oi,
Ce moale vântul tremura peste cojoace!

Curgeau din fluiere doinirile-argintii,
Lin aburea laptele proaspăt în șiștare,
Clipea-nstelarea răcoroasă în tării,
Se clătinau pădurile nemuritoare.

IMPRESII DIN MUNȚI

2. CIUTURA

Un om în miezul zilei se razimă-n țapină,
Cu fața încordată, îngândurat puțin.
Își șterge de pe frunte sudoarea de lumină
Și-i fumează în spate cămașa lui de in.

Din ciutura-nghețată el soarbe-o-nghițitură,
Apoi și-ndreaptă pașii către păduri, tăcut.
Și ciutura păstrează sărutul lui pe gură
Precum, sfioasă, fata, întâiul ei sărut.

LUPTĂTOR ÎN ATAC

Mă-nchin adesea la izvoare.
Când sorb din unde însetat,
Închin poeme și pahare
Și tot ce poate fi-nchinat.
Dar boierimii niciodată
Eu inima nu mi-o închin,
Nici strofa, cupă cizelată,
Cu asprul poeziei vin.

În limpezi spații siderale
Poate mi-ar fi comod să stau,
Nepăsător că-n glee natale
Atâtea lupte mari se dau.
Însă văpaia viei inimi
În van astfel îți-o irosești.
Zadarnic nu te-nchini la nimeni,
Când n-ai mândria să lovești.

Ne este libertatea scumpă,
Dar poți s-o pierzi ori poți s-o vinzi,
Și ea nu poate să irumpă
Între-a saloanelor oglinzi.
Ea înflorește-n fremătarea
Laborioasă de pe străzi.
Nu va păli iluminarea
De știi s-o ai și s-o păstrezi.

Mai liber nimeni nu-i pe lume
Ca luptătorul în atac;
El, care-ncearcă să îndrume
Destinele acestui veac;
Chiar de-a fost prins și-ncins cu fiare,

El libertatea nu și-a dat,
Și e mai liber, chiar de moarte,
Decât acel ce n-a luptat.

Pe nava veacului, rapidă,
Nu poți fi simplul pasager
Ce vrea-n cabină să se-nchidă,
Plângându-se de „mal de mer“.
E-n van cultura și gândirea
De n-ai știut să le-mpreuni
Cu-avântul și însuflețirea
Dezlănțuitelor furtuni.

LINIȘTE DE IARNĂ

Cu vuiet veșnic, Suha sub măguri își infundă
Pumnalul viu al undei, învăluită-n fum.
Ce limpede e cerul! Din liniștea profundă
A sufletelor noastre s-a-mpărtășit acum!

Dă-mi palma. Uite-mi tâmpla. Ca aurul de grea.
Parcă-i sub tâmplă inima mea. Bate.
Ne-nconjură în falduri și legănări de nea
Carpații albi ai dragostei curate.

Atât de mult visată ai fost, când pentru mine
Tu nu erai pe lume, că nu știam că ești
Și c-ai putea aieva să-mi oglindești, senine,
Doar gândurile mele în ochii tăi, acești.

Visam un vis de iarnă, ca înfrățiți pe zare,
În munții albi ce-și poartă sublimul lunei nimb

Neintinat de valul suspinelor hilare,
Mari idealuri scumpe cu tine să le schimb.

Și iată că sărutul dintâi, innobilându-l
Cu contemplații subtile de văi și de tăceri,
Mai nobil sună încă și mai firesc cuvântul,
Esența vremii noastre și-a luptelor de ieri.

Rămânem în tăcere și amintiri prelunge,
Cu viscol roșu gândul și visele ne-au nins.
Montanul peisagiu nu poate să alunge
Din vine frământarea acestui veac aprins.

Cum poți tu să-mi astâmperi și lăcomia gurii
Și lăcomia vastă a gândurilor noi?
Ce liniște adâncă-i în zbugiumul pădurii!
Ce liniște-i în sensul furtunii din noi doi!

Cu vuiet veșnic, Suha sub măguri își infundă
Pumnalul viu al undei, învăluită-n fum.
Ce limpede e cerul! Din liniștea profundă
A sufletelor noastre s-a împărțășit acum.

BALADĂ OBIȘNUITĂ

1

De-ți potrivești pe suflet un vis prea larg și greu,
Dorind să-l urci cu tine sub cerul de amiază,
El cade-n falduri strâmbe, impleticit de pas —
Ca un veșmânt străin, te rușinează.

Pe arcul lui Ulise zadarnic mâna pui,
Nu vei curba vreodată uscata-i coastă dură,
Încremenită-n tolă săgeata va dormi —
Modest, alege-ți arcul pe măsură.

Atunci prin zeci de ținte va zbârnâi sonoră,
Cu agerimi depline, săgeata ta de fier,
Și-o vei putea întoarce oricând, cu semeție,
Spre nourii vrăjmași ce trec pe cer.

2

L-a înduioșat o frunză
Care zgribulea în ceață,
L-a mâhnit o floare albă
Vestejită pe fâneață,

L-a-ncântat un zbor de păsări,
Rotunjit pe-albastrul bolții —
Și-a privit cu tulburare
Cum își scoate iarba colții.

A simțit apoi iubirea
Cum deasupra lui înclină
Cupa plină-mbătătoare
De mireasmă și lumină.

A crezut atunci că știe
Tot ce pot afla poeții,
Cadențând ușor și searbăd
Bucuria grea a vieții.

Din naiv grăunte, visul
S-a mărit apoi — un munte,

El visa cu-alexandrinul
Timpurile să le-nfrunte.

Își vedea iubita-n veacuri
Pe dactile legănată.
Străvezie peste moarte.
Noua donnă-angelicată.

Ea, materială încă,
Gravă-l asculta și tristă —
Exigența pentru versuri
În iubire nu există.

Când iubita nu e critic,
Doru-n stihuri ți-l revarsă —
Nu te va muștra severă
Că „de ce ți-i rima ștearsă?”

Dimpotrivă, de mândrie,
Dulce tresălta-va pieptu-i.
Va rosti măgulitoare:
„Ce romantic și deșteptu-i!”

Nou recrut în cavalcada
Cu pegași și muze blânde,
Tinere, voios îți fluturi
Pletele de vânt răsfrânte.

3

Lupta trudnică începe
Cu o fierbere enormă:
„Cum rimau înaintașii?”
„Ce e fond și ce e formă?”

Totuși rimele și ritmul
Prind cu greu vibrații de clopot,
Vorbele se cer în proză
Unde-ar luneca mai slobod.

Nu renunți; pe mână numeri
Șiruri de silabe rare —
Versul însă parcă strigă
A obidă și sfortăre.

Marea sună-n piculină,
Lacul sună-a cângi și roți...
Din întreaga-ți străduință
Înțelegi atât: nu poți!

4

Adolescența, soră cu marile elanuri,
Adolescența, soră cu marile greșeli,
S-a scurs, lăsând în urmă bagaje desfăcute
Și remușcări ce nu poți să le-nșeli.

Din gânduri răzlețite, din indoieli sumare,
Se țese cugetarea cu luciu strict egal.
Tu vezi ca-ntr-o oglindă, mai slab decât crezuseși
Nevrednic de-n cântatu-ți ideal.

Când te-nălțai spre slavă era ușor urcușul,
Pe aripi iluzorii creștea în larg ocol.
Acum, privind-ți fața, te înspăimânți deodată
De saltul greu care-l încerci în gol.

Există viața largă necadențată încă,
Ce-n viitor deschide fantastice ferești.

Complexa-i frământare, esența ei — și lupta
N-o poți crea. Poți însă s-o trăiești.

Din resturi consumate încercări sterile
Alt vis să-ți reinvie, ascultă azi alt glas.
Întârziat sosi-vei în locurile unde
Ești așteptat în acest ultim ceas.

Nici pentru tineri viața nu-i nesfârșit de lungă —
Ea nu așteaptă-n poarta intimului banchet.
De timpuriu gândește să faci ceva durabil,
Dacă nu vrei să putrezești încet.

Ai vrut să spui în versuri ce-nseamnă duiosia,
Ce-nseamnă zborul lacom spre luptă și spre țel.
N-ai reușit. Și totuși mai este încă vreme —
Poți spune-acestea toate și-n alt fel.

Cu buzele strivite-ntre ele de-ncordare,
Vei părăsi altarul trecutei amăgiri,
În față satul umed își suie-n ceață fumul,
Printre copacii toamnelor, subțiri.

5

În încăperea albă e-un univers mărunț,
Plăpânde trupuri strânse în straie de aba,
Ochi în candori sfioase și craniile tunse scurt...
Acestea toate în puterea ta.

Priviri și-abecedare catalizezi sever
Ca să se nască sarea învățăturii, nouă.

Afară plouă-n silă din cerul uriaş,
Răcoare-mbelşugată,-afară plouă.

Sub creştetele tunse se plămădesc imagini
Ce-au să se îplinească în anii care vin.
Mai ştii — poeţi de seamă îi vei cunoaşte mâine,
Ți-s dragi. Nu ești invidios, puțin?

LUPTA DUBLĂ

Să ne păzim cu grijă de al uitării val
Cunoaşterea culeasă cu trudă, dinafară.
Dacă-am pierdut o dată un adevăr vital,
Îl regăsim mai greu a doua oară.

Cuprins de somnolență, uitam odinioară
Esența vremii noastre; și ca s-o aflu iar,
Pe drumuri încâlcite sub soarele de vară,
Am străbătut un dureros calvar.

Credeam că se cuvine să împlântăm hangere
Doar în putreziciunea aflată între noi,
Că, mai presus de toate, în viață ni se cere
Să măturăm ograda de gunoi.

Să ardem, da, gunoiul ce aerul împute!
Acestea toate însă ar fi fără folos
Dacă-am uita că-n față dușmanul își ascute
Pe gresie cuțitul veninos.

Adună inerția în fața noastră oaste,
Gătit de luptă fie deci orișice bărbat,
Dar să stârpim — destoinici — și-n rândurile noastre
Tot ce-i de inerție cariat.

Această luptă dublă s-o ducem treji și duri,
Uniți și-n suferințe, uniți și în victorii,
Precum uniți pe viață stejarii din păduri
Întâmpină furtunile și zorii.

AL TUTUROR

El a plecat din munți ca un izvor,
Vuind impetuos, sclipind la soare,
De sus se-ntoarce, preschimbat în nor,
Cu ploaie caldă, binefăcătoare,

Dă sevă rădăcinii încordate,
Înviorează tropotul de cerbi...
Când spală colbul adunat pe ierbi
Îi curg în suflet valuri tulburate.

El nu-i numai al lui: e-al meu, al florii,
Al brazilor, al coaptelor podgorii —
Și-i totuși el, atât de neștirbit!

N-arată ce lumini în el scânteie;
Doar când se odihnește, înșorit,
Fără să vrea aprinde curcubeie.

NOURII

Privesc grăbiții nouri ce-alunecă pe zări,
Topindu-se departe și revenind întruna.
Parcă-mi trimit tăcute, nostalgice chemări,
Ei, frații cu dreptatea, cu ziua și cu luna.

Oceane mari de apă pe-a cerului genuni
Câteodată-s limpezi ca lacrima pe-o pleoapă,
Revarsă altădată și trăsnet și furtuni —
Rămân aceleași totuși oceane mari de apă.

Ce chipuri prinde-n slavă al norilor convoi!
Centauri, turme, nave, creneluri de redută...
Noi îi urâm când grindini revarsă peste noi,
Noi îi iubim, cu stropii lor calzi, când ne sărută.

POEZII
APĂRUTE POSTUM

CÂNTEC DE ÎNCEPUT

(*Fragmente*)

Aripi de vultur în zbor de săgeată Icar și-a rotit,
Cei doi pumni omenești lacomi să-mplânte în soare,
Astăzi eu vreau să întreb răzvrătit nesfârșirea:
Cum de-a-nchegat după-atâtea puzderii de ani
Între arsurile tâmpelor mele pornirea
Și strigătul celui căzut!

Zbor, zbor cu anii mei tineri,
Zbor ca un șoim înconjurând strâmta-nchisoare-a
pământului,
Aripa mea se izbește mereu de zăbrelele nemărginirii
Și parcă-i un veac de când zbor.

Azi, înainte de-un nou și sălbatic avânt,
Vreau ca să cânt cu cântecul meu de-nceput.

Când se născuse poetul ochii-i văzuseră munții înalți,
Cerul înalt și frumos.
Veșnic îl cheamă de-atunci și îl tulbură
Dorul de ceea ce-i nou și desăvârșit.

Veșnic de-atunci alunecă-n lume ca flacăra,
Palmele-i calde învie frunzare și inimi
Ca să le lase din nou pradă morții, plecând mai departe
Mereu, mereu cântând.

... Simt că mă blastămă frunzele, buzele, moartele inimi,
Pentru că odată-nviindu-le, morții din nou le-am lăsat.
Nu-s vinovat, nu-s vinovat
Că pururi caut, caut.

Prea repetat rupe tăcerea sub frunte
Strigătul prelung al străbunilor mei,
Toți ce murind mai aveau încă multe de spus.
Strigătul lor e acel ce-mi agită făptura,
Zbuciumul meu ascunzându-l sub zâmbetul roșu al gurii,
Pecetluind întrebarea
Sub limpezimea de floare a ochilor mei.

Viața e tot ce iubesc, tot ce cânt,
Toate vâpăile patimei mele într-însa se mistuie.
Viața — smintită-nfrățire cu vraja-nserării și-a zorilor
Viața — năvalnică grindină-a luptelor,
Viața — dragostea omului...
... dragostea...

Hei, aș dori să iubesc o femeie și eu...
Ea în mine există de mult și-o aștept...
Are un suflet ca aerul, mângâindu-mi vâslirea aripei,
Are un sânge ca viforul, sângele meu biciuindu-l,
Are o minte ca soarele, lângă a mea ca să ardă,
Trup mlădiu, săni pietroși, statuie antică vie.

Până azi n-am iubit,
Deși somnul m-a prins uneori cu tâmpla în poala
frumoaselor.

Eu, fiul și flacăra munților,
Îndoitu-mi-am fruntea și-n iarba câmpiilor ude,
Primit-am sărutul frunzarelor veștede
În așteptarea sărutului focului sfânt renăscător.

Azi omenirea trăieşte în pragul măreţului ev,
Pas uriaş căscat în istorie
Când se încearcă ucide duiosă ruşine a omului —
Dragostea lui pentru sine...
Pornim, ca omul, topindu-se-n semenii lui,
Totuşi, el însuşi să fie acelaşi,
Înzestrat cu tăria omenirii întregi.

Străbune Icar, voi, cei vechi,
Mult prea mult îndrăgitu-v-aţi singuri;
Vrut-ai în pumni să prinzi soare
Numai ca asta să fie făcută de tine...
N-ai lăsat omenirii decât strigătul tău...

Eu nu cunosc iubirea de mine —
Cunosc iubirea de adevăr.
Pe mine tinzând să m-adăp, să mă sui,
Tind să înalţ adevărul în mine.
De pe cer, din pământ, mă ţintesc nenţeleşii,
Pretutindenii, doi ochi de nimic:
Începutul...
Sfârşitul...

.
Pentru că-s om...
Om care astfel păşeşte pe glie:
Pleacă făptura-nainte,
Cade,
Frânge căderea prin pas,
Pleacă făptura-nainte,
Cade,
Frânge căderea prin pas,
Pleacă făptura-nainte...

Miezul pământului trage spre dânsul
Trupul și creierul meu.
Numai cu sufletul meu, poate mai mult decât altele,
Este atras ca o mare de toată-nstelarea azurului,
O armonie de mii de marea, fluxuri-refluxuri.

.

Seara aceasta pornesc într-un nou și sălbatic avânt.
Stau în poiana albastră printre mesteceni de aur...
Luna răsare în spatele piscului înalt și subțire...
Vântul îmi spune c-odată ciobanul suise în vârf
Și îmbătat de-nălțime, singur crezând că-i un munte,
Pasul și-a-ntins pe alt munte să-l puie...
Astăzi, sub râpă, în tidva lui albă
Viespile bozăie-n faguri uscați, de cenușă.
Luna pălește, eu mă-nfior...

— Cum is oamenii!

Seara aceasta pornesc într-un nou și sălbatic avânt...
Zboruri confuze în urmă rămân...
Nu înțeleg încotro prin furtună se-ndreaptă corabia —
Are vreun rost să-nțeleg cum pe punte aleargă matrozii?
Nu înțeleg către ce nesfârșiri universul grăbește —
Are vreun rost să-nțeleg cum se-nvârte pământul prin el
Și spre ce năzuiesc în viață stăpânii mărunți ai pământului,
Uriași doar prin nemărginita îndrăzneală de-a fi?

Are!

Veacuri de veacuri aceasta făcu omenirea.
Supse din lut pentru creier al sângelui must.
Prefăcându-l, prin „el”, în gândire —
Lunga istorie-a trudei înaltelor frunți.

Astăzi când omul ucide-amăgirile —
Noul efort al gândirii începe.

.

Fiece gând care azi îndrăzneşte
Este-o fărâcă din gândul cel mare de mâine
Ce va supune Întregul!
Seara aceasta pornesc într-un ultim avânt
Cu nădejtile-mi toate.
Totuşi e trist că mi-i zborul finit,
Că viaţa imi dă prea puţin,
Că atunci când cădea-voi, durutul meu strigăt zbura-va
Să cate alt om ce-o să cheme prin veac:
— Astăzi eu vreau să întreb răzvrătit nesfârşirea
Cum de-a-nchegat după atâtea milioane de ani
Între arsurile tâmpelilor mele pornirea
Şi strigătul celui căzut!

BUCURIE

Vreau astăzi să-ntoarcem privirea în sus,
Spre codrii cu brazi, spre cerul cu lună.
Veniţi să-ndrăznim să simţim nemurirea
Cu inima-n repede tropot cum sună!

Solemnă şi gravă ne turbură noaptea
Curgând pe izvoare şi-n codri fierbând
Cu nările largi din găvanele palmei
Sorbim răsuflarea-i de fum şi pământ.

O stea se prelinge în sus către creasta
Înaltă a cerului, clopot gigant.

O altă se sparge cu flacără mută
Și țândări astrale înfige-n neant.

Cu trosnet un brad a căzut și aud
Din lut cum un mugur trudește să vie,
Am ochii la veșnica trecere-a lumii,
Dar inima-mi plină-i de grea bucurie.

Mă bucur când moare o stea în înalt,
Mă bucur când steaua pe ceruri răsare,
Mă bucură tainic oricare apus
Și-aprinsă, oricare ivire de soare.

Când moare un brad doar sămânța-i mai dăinuie
Să nască pădurea de mâine din ea,
Iar steaua, murind, își împrăștie zgura
Prin haosul care mai naște vreo stea.

Spusese pe vremuri bătrânul Shakespeare
Că noi chipul nostru-l cioplim ca-n aramă
În pruncul din rodnicul pântec de mamă,
La fel istovindu-ne-al zilelor șir,
Ca brazii ce mor lepădându-și sămânța
Să crească prin vreme răzbind din pământ,
Ca fiara, ca steaua, ca pomii cu floarea
Murind ca să vină și alții la rând.

Nu-i drept! E puțin! Mai presus de luceferi
De brazi și de fiare suntem mai presus.
Căci faptele noastre și visele noastre
Trăiesc peste clipa când noi am apus.

Când ultima rază se stinge din ochi
Și ultimul gând ni se stinge din minte,
Lăsăm după noi ce-am gândit și-am muncit
Acelor ce, mulți, se vor naște-nainte.
Cu pașii gigantici pășind prin viață
Săpăm grele urme pe lut și pe-nalt
De-o mie de ori mai adânci ca acelea
Ce monștrii arhaici le-au rupt în bazalt.
Iar visele noastre spre rod înmiit
În cei care vin se-altoiesc, și iubirea.
Avem bucuria de-a spune murind
Că suntem mai veșnici decât nesfârșirea
Prietenii, veniți să privim acest cer
Și codrii cu brazii și munții din slavă
Căci noi, numai noi, îndrăznim să simțim
A nemuririi bucurie grozavă.

TUI

(Din ciclul Contemplații)

Tuiul proaspătului vis
Înaintea ta inchinu-l,
O aromă mi-a trimis
Cimbrul verde ori pelinul.

Lemn sculptat pe vremuri vechi
În profiluri dulci de față
Și cu tălpile perechi
Din esența-n timp crăpată;

Melancolic și mășcat,
Râsul gurii subțirel
Cum căzut în lut roșcat
Fulg de aur ori cercel;

Globii ochilor fierbinți
S-au compus să te-ntărâte
Irizându-și spre dorinți
Raze de-ocolișuri, câte.

Pe când sufletul târât
Noaptea vine să ți-l calce
Înecat în nu știu cât
Fum de arbori și în alge.

4 septembrie 1956

VÂRSTA DE BRONZ

1

Prietenii mei, traiul ni-i tot mai matur,
Deși suntem la vârsta poeziei lui Rimbaud Arthur.
Ne-am plictisit de snobism, până și de plictis,
Ochiul rațiunii ne urmărește pururi deschis,
Romanțele sentimentale de multă vreme ne fac haz,
Vedem luna sferică, aridă, reală,
Fără ochi și obraz
Și fără beteală.

Cel mai bun dintre noi poartă în spate o dâră de cuțit.
Fusese activist și a primit-o fără să se clatine, bărbătește.

De aceea i-i chipul mai palid, glasul mai repezit
Şi câteodată tuşeşte.
Celui mai vesel flăcău dintre noi
I-a murit şi bunicul şi tatăl în război.
Mama lui a tors, a cârpit şi-a spălat pe la case.

De aceea scrie poezii cu lozinci care sunt totuşi frumoase.
Celui mai tânăr dintre noi, celui cu unghiile netăiate,
I-a trimis taică-său răspuns că nu mai vrea să-l ştie
Dacă-l mai întreabă-n scrisori, în loc de sănătate,
De ce n-a intrat încă în Gospodărie.

Fiecare, fără chiote, îşi iubeşte ţara,
Suferind când echipa naţională pierde vreun campionat
Şi mai mult, decât omătul mieilor, primăvara,
Ori tragedia şovăirilor ţăranului
Lasă un raion codaş la semănat.

Fiecare dintre noi a sărutat mândria pe faţă
Cu buze fierbinţi şi subţiri.
Nimeni dintre noi nu-şi pleacă fruntea semeată
Decât în faţa robinetului, şi fiecare are multe amintiri.

Prietenii mei, traiul ni-i tot mai matur,
Deşi suntem la vârsta poeziei lui Rimbaud Arthur.
Romanţele sentimentale de multă vreme ne fac haz,
Fără ochi şi obraz
Şi fără betea.

Câteodată totuşi, în nopţi cu nouri limpezi,
Când flăcări verzi pe sârmă înşiră ultimul tramvai,
La luna astronomică privim sfioşi, alături
De fata caldă şi cu păr bălai.

Căci tinerețea noastră, când știm și când nu știm,
Ne poruncește pulsul în piept, ca o dogoare,
Precum curajul omenesc, fierbinte,
În miezul navei interplanetare.

2

Clopote grave sunară trezirea
Generației noastre.

Tragem cugetarea afară din teacă.
Anii noștri în dansul cu săbii acum să petreacă.
Dansul superb ca o luptă și ca o-nnoire,
Ca un zbor însetat de Icar, spre fericire.

Vrem să descâlcim toate căile!
Vrem să istovim toate punțile!
Ca, împrejurul catargelor, stoluri de păsări,
Noi întrebări, noi întrebări ne înconjură frunțile.
Dezlegările detună în creier.
Una după alta cad despletite
Întrebările, întrebările nesfârșite.
Linia buzei se taie mai sigură,
Ochii străpung mai adânc și-s mai grei.
Între călcâi și recile steiuri
Sufletul nostru aruncă scânteii.
Bunii noștri, în lupte prelungi,
Pentru noi câștigară
Cămășile albe de stăpân peste țară.
De-om uita-o vreodată, apoi
Să ardă cămașa lipită de noi!
Prin vastele stepe ale amintirii
Încă aleargă-n vârtej delirant

Văpăile războiului, negre,
Am văzut fata cu coadele lungi.
Fugea îngrozită-n april
Printre gloanțele câmpului verde
Ca fumul de trotil.

Am văzut moșneagul alergând în jurul
Casei năruite-n fum gălbui.
Poți uita vreodată cascadata plânsului —
Tuse-nsângerată-a sufletului lui?..

Cu zornet de oști, frontul trecu peste sat.
Vai, câte morminte-nsorite,
Câte-nsorite ruine
Și câtă durere-nsorită-a lăsat!
Foame și tifos, bătrâni și copii,
Ologi, și vădane, și tifos, și foame.
Mâncau copiii, livizii copii,
Șopârle prăjite-n jăratice de vii.
Eu știu un om de-atunci
Cu fața înăsprită de pușcării și munci.
Se perindase răzvrătită-ntreagă
Viața lui dreaptă de țărani săraci.
Glumea cu mai toți — la ce s-amărăști oamenii
Când și așa is destul de posaci!

Era un om vesel, numai câteodată
Se făcea îngândurat și ursuz.
Vorbele lui îmi aprindeau inima
Pâlpiind ca flacăra-n auz.
L-au privit oamenii ferit la-nceput,
Apoi au stat cu el la sfat pe șanț.

I se vedea pe mână inel crestat în piele —
Sărutul unui lanț.

O, ziua ceea, clocot nebunesc.

Venea porumb și grâu — porumb rusesc.

Cu sacii peticiți, ca o vâltoare vie,

Curgeau flămânzii, mulți, la primărie.

Și s-a mâhnit, s-a-nfuriat mulțimea

Când a văzut că-n grâul cel rusesc

Prin mucegaiul boabelor încinse

Viermii pestriți foiesc.

Striga primarul: — Nu ți-i bun, sărace?

Pune-l în sac! Eu altul nu pot face!

Dar omul cu inelul roș la mână

S-a înconțrat: — Băieți! la căutat!

Primarul, grâul nostru ne-a schimbat!

Și i-am găsit într-adevăr umplută oala

Cu grâu curat

Și cu porumb curat

Ca aurul la minele din Baia.

La geamul vecinului meu, pe-nnoptat,

Dulăul a scâncit și a tăcut.

Îngrozitor, subit, a lătrat

Mitraliera.

Mi s-a părut că luna desprinsă se lasă

Ca un trăsnet rotund peste văi.

Ferestrele săreau în țândări —

Ochi după ochi, bucăți de văpăi.

În zori, la poarta vecinului meu,
Năruită,
N-avea cine prinde pânza cernită...

Era un om vesel, numai câteodată
Se făcea îngândurat și ursuz...
Îmi spunea lucruri care-mi aprindeau inima...
N-a apucat să termine de spus...

În mintea mea, peste ochii lui siguri,
Ochii lui petrecuți de zădufuri și friguri,
Uitarea nîcicînd n-o să-și scuture pletele.
Simt în ceafă ochii lui, sfredele:
Spune, spune, spune
Tot ce eu n-am putut spune!

Cu limbile negre proptite-n pămînt,
Pluguri, pluguri; zarea detună,
Nave metalice zgârâie cerul:
Bun! Ceru-i senin! N-o să fie furtună!

Sonda erupe; se-ndoaie spectral
Mana, mana pămîntului, brună.
Nave metalice zgârâie cerul:
Bun! Ceru-i senin! N-o să fie furtună!

Țara se-ntinde cu cerul aproape
Brăzdată de sârme sonore și ape.
Țara se-ntinde brăzdată de noi
Palate și fabrici în sate și orașe:
Acestea-s pecetile frunților noastre
Și brațelor noastre, uriașe.

Brațele noastre vânjoase sunt arse de vânt,
Nărilor noastre rănite de vânt,
Nărilor noastre amestecă iz de benzină și floare,
Gândul ne mână spre vânturi mai dulci, viitoare.
Curg în Carpați mucezitele șipote
Cu apa bâhilită, hulită și rea:
„Aici s-adăpară bandiții din codri. Nimeni nu bea!“

Ascuns în piatră ori ascuns în nămol,
Ori ascuns în suflete cu dangăt gol,
Cu dârzenie neagră pândește
Cel ce mi-a ucis vecinul, mișelește.
Ucigașul trăiește!

Vecinul meu n-are un ochi:
Ucigașul l-a asmuțit
Pe badea Nătângu, cel ager de cuțit!
Frate-meu e galben de vin și de tristețe:
Ucigașul s-a aflat să-l răsfete!
Sora mea, școlărița, a slăbit,
S-a ofilit la internat:
Ucigașul a furat!

Simțiți, prieteni, sfânta ură,
Ura fără măsură, ura mare,
Cât toate iubirile noastre de mare!

Greșeala, nepăsarea ori încâlciții pași
Sunt vina ce mai crâncenă ca vitriolul arde.
Nu-i timp de pocăință și remușcări! De-acum
Nu mai schimbăm cuvântul și arma cu petarde.

Suntem mândri, prieteni, de zorile nemaivăzute
Ale deșteptării noastre, masive ca stâncile,
Zorile-n care se-mbină seninul victoriei
Cu sângele jertfelor noastre, cu sânge.

Suntem mândri de holde și cântece,
De râsul sănătos, cu toată gura,
Prieteni, dar și-n hohotele noastre de râs
Să scapere ura!

Vârsta de bronz, clopote grave sunară,
Tragem cugetarea din teacă afară!

DRACUL ȘCHIOP

Tuturor nemernicilor

Cărau comori săpate sub lună și-n secret.
Urcaseră prea lesne în pisc de zaiafet.
Purtau trufașe tuiuri pe creștetul zălud
Și noile blazoane cu încă smalțul crud.

Dădeau porunci cu lene și n-auzeau nimic,
Dar se-auzea în vale o fierbere grăbită
De fier și os și piatră, de scrâșnete de cric,
De nesfârșită muncă, de lume ce se-agită.

În deșucheate dansuri, acest sobor dospea
Ca-n buba unei alte, răsăritene Rome.
Și fluturau lungi văluri în aer, de tafta,
Urzite-n vin, bătute în galeșe arome.

Când, rezemat de cârjă și-n galben îmbrăcat,
Un personaj coleric și straniu se arată —
Zbârcită foarte fața, ori roasă de vărsat,
Iar la piciorul teafăr copita despicată.

— „Nu voi m-ați scos pe mine dintr-al fiolei miez
(Ce voce neplăcută! Ca scrâșnetul țâțâniil),
Nu mi-ați făcut vreun bine, dar vreau să vă distrez —
Vă scot acoperișul căpățâni.

Să-ncep cu-acel ce-n ceată e cel mai și mai și,
Cel cu figura-n aur și lene parcă unsă.
I-am ridicat capacul. Puteți acum privi
Monumentala lume dintr-însul, ce-i ascunsă.“

Săriră toți să vadă: privirile năuce
Ținându-și uluirea și-o miorlăiau nebunii,
Cum mâțele din deltă se-aruncă să apuce
Mâncarea lepădată pe creștetul vreunei.

Și ce-au văzut! O grotă cât un imperiu sur,
Plăci de grafit, și-n tristă-mpletire reciprocă,
Contururi tandre, umbre de foi și de velur,
Desene pure, toate strivite-acolo-n rocă,

Întruchipând figura de-adolescent tăcut
Cu întrebare-n frunte și-n inimă cu milă,
Mlădiță de departe ce, arbor, n-a crescut,
Ci prăbușită-n straturi s-a împietrit, fosilă.

Se ridicau deasupra coloși de sulf în bolți
Ivind tăioase cercuri și limbi de iatagane,

Pereții înăuntru se ariceau cu colți,
Nemișcătoare curbe și unghiuri lungi și stranii.

Și niște țevi sucite, ca niște vene, poate,
Se-ncolăceau pe colții aceștia să se suie,
Lăsând în străvezimea lor verde să înoate,
În loc de sânge,-o apă subțire și gălbuie.

Din când în când afară mai iese clănțanind
Și-apoi între jivine-n adânc din nou revine,
De răutate slabă, cu colți ce se desprind,
Căteaua lașă-a dragostei de sine.

Iar golful ca-ntr-o scoică definitiv suna,
Pe când pe pardoseala pe care pare-a geme
Strivit adolescentul, își mișcă unda rea
Fosforice reptile împreunate-n gheme.

Poate-au fost geamuri, poate timpane spre afară
Și pătrundeau prin ele orașe ori poieni.
Dar plumbul din vitraiuri lățit, le astupară;
Timpanele strâmbate sunt grele de licheni.

Și evident nu grindini, nici trăsnet a ucis
Această lume; frântă, ea singură căzuse,
De prea puțină vlagă, prea mult văzduh închis,
De-un dor de parvenire zvâcnită, ca de tuse.

Pe clădăria spartă un craniu se preface
Cu dinadinsul proaspăt, cu dinadinsul bun,
Ca-n putredele târguri când târfele sărace
În zi de sărbătoare au miros de săpun.

.....

Rânjește dracul galben și iar întinde gheara
Să mai desfacă-un creștet. Mesenii, pământii,
Cu palmele pe creștet se clatină cum vara
Ciulinii în furtună se clatină hazlii.

Iar dracul șchiop rânjește mai trist și ca un sfredel
Rotindu-se-n pământuri s-a dus, și scârțâi.
Prietene, el știe atât de multe! Crede-l
De-o fi să-l întâlnești și-ți va vorbi.

Mesenii? Se frecară la ochi, priviră-n gol
Cu linii noi tăiate pe palida lor mască.
Și-au zis c-un vis fusese, sporit de alcool,
Și n-a avut curajul nici unul să-l rostească.

Dar cheful se spărsese și fără de zăbavă
S-au despărțit cu fața posomorâtă, gravă,
Când îngroziți văzură în dunga unui nor
Cum dracul șchiop și galben sălta într-un picior.

ANCORA

Ideea se indoaie și gândurile mor,
Se-ndoaie-aici ca bolta albastrului de sus,
Și bate-un gând clorotic și gândurile dor,
Și pajiștile vremii se par a fi și nu-s.

Iar marea ce puterea în mal își irosește,
Neliniștită încă, nedivizată-n ceas!
Și-s țintuit sub țărnul sărat de solzi de pește,
Tot navă zbuciumată când ancora n-am tras.

CIRC

Sunt cerșetori în straie de paradă,
Cu pieptul costeliv în față scos,
Sunt remușcări ascunse sub pomadă
Și comicul devine dureros.

Iar mintea beată-n ei se dă de-a dura
Zadarnică, în scrâșnete de os.
Infernul și-a deschis într-înșii gura.
Și comicul devine dureros.

SCHIȚE PENTRU UMANISM PROLETAR

1

În secolul acesta nervos, mai ales,
Oamenii sunt mai nestabili decât principiile.
Oamenii, prin inima lor inegală-n bătai,
Prin mintea ritmată de Somn și de Gând,
Prin oricare gest, se mlădie între bine și rău,
Și totuși se mișcă încet înainte,
Și totuși principiile tind să le prindă conturul
Ca aerul ce se mulează în jurul
Făpturilor noastre,
Albastru și dens.
Este o dragoste obișnuită aici,
Oamenii nestatornici sunt așteptați răbdător
de principii,
Știind că în curând au să se-ntoarcă la ele,
Iar când zăbovesc nepermis de-ndelung,
Principiile răzbunătoare devin.

2

N-am să mă pot dezobișnui niciodată
Să denunț „la sottise, l'erreur, le рѣчь, la lășine“,
Dar viața m-a învățat să mă tem
De dureroase ravagii ilogice.
Am văzut un om cu o plagă pe braț,
Durerea îl electrocutase
Și nu mai țin minte,
Omul și-a retezat brațul,
Ori poate s-a sinucis.
În gestul lui erau
Și prostia, și greșeala, și păcatul, și lenea
Și, peste toate acestea, abisul.

N-am să mă pot dezobișnui niciodată
Să denunț și prostia, greșeala, păcatul și lenea,
Dar viața m-a învățat să mă tem
De dureroase ravagii ilogice.

3

M-am desprins foarte timpuriu de părinți,
Am trăit numai din puterea gândurilor mele,
Deci sunt proletar.
Oh, știu, uneori am greșit
Și am fost extrădat.
Dar cu toate acestea ochii mei sinceri și demni
Mi-au readus repatrierea de clasă.

.

5

Iar acum
O privire asupra viitorului.
(Nu-s poet, nici vizionar,
Sunt un om care-și tratează temele.)
Acum viitorul.
Nu un om, nici măcar un copac,
Un univers ce-și crește-nțelepciunea...

ÎNAINTEA SERII

Membrana-nfrigurată, sclipind în nesfârșit,
Grăbite aripi albe sub cer a oglindit;
Cercând în van amarii săi stropi sub val a-nchide
Șuierător respiră iar buzele-i lichide
În resemnări de-o clipă ori în fierbinți porniri
Se strâng ațâțătoare și se întind subțiri,
Răspund cu glas de unde luminii ce ascunde
Sub bolțile din zare, suave și rotunde.
Pășim tăcuți — vorbește în locul nostru marea,
Amețitor murmură foșnindu-și val de val,
Pe față îți răsfârâge, verzuie, scăpărarea
Și-n pletele-ți sărate cu luciu mineral.
Ni-s degetele strânse, fierbinți, parcă-ncălcite
În alge nevăzute și ochii ni-s măriți.
Trăim minunea mării ce voci adânci trimite
Sub repezile zboruri de pescăruși grăbiți.

CÂNTECE DE RĂSCRUCE

Sunet din cobuz uscat,
Ori din fluier plin de seve
Cântecul a adunat
Astăzi țeve lângă țeve,
Glas de datină străvechi,
Ori glas umed, scurs pe doagă —
Adunatu-și-o, perechi,
Sunetele, țara-ntreagă.
Veacuri au trecut, convoi
Peste noi, în cavalcade,
Tot ce-a fost mai bun în noi
Scris e-n doine și balade.
Părăsind uitatele
Vremuri aspre, infernale,
Doinele, baladele,
Intră-n rândurile tale.
Și în cetatea lor semeață
Intră cântecul cel nou
Urmărind în dimineață
Furtunosul tău ecou.
Și el știe pe deplin
Că-nchinându-ți-se ție,
Cântă propria-i mândrie
Și superbul lui destin.

AM CĂUTAT

Am căutat și caut. Căutând
M-am pomenit greșind. Din când în când
M-am pomenit din vina mea flămând
Și m-am însângerat în spinii
De pe cărările spre zările luminii.

Dar dacă cineva gigantic ar veni
Și mi-ar rosti: Eu îți dau viața toată
Neincepută, nepătată,
Dar să mi-o dai apoi în seamă mie
S-o duc înspre visata zare purpurie
Pe drum neocolit, de netezime,
Pe drumul neștiut decât de mine...
Deci astfel de mi-ar spune
Eu aș simți că tot ce-mi spune-i putred,
Cu hotărâre i-aș răspunde: — Nu cred!

De poți schimba secara-n trandafir,
De-mi poți schimba viața, nu mă mir:
Chiar de-ai schimba bătrânii în copii,
Drum drept și neted tu nu poți să știi —
Și chiar de-ai ști, pășind în urma ta
Nimic n-aș mai simți și n-aș vedea.

Eu sunt aici, cu frații mei în jur,
Cu ei mășăluiesc și râd și-njur,
E-un soare fața-n raze să ne scalde,
Pășind spre el străbatem ținuturi tot mai calde
Iar de privești atent la cercetare
Și nouă de pe frunte prind raze să ne zboare.

E drumul greu. Străbatem prăpăstii și cascade
Și suferim, dar știm c-așa se cade.
Ținuturile-acestui veac lung, clocotitor
Vreau doar cu pașii mei să le măsoz.

(AM OBOSIT DE VIN, DE STELE)

Am obosit de vin, de stele
Am obosit de gândurile mele,
Am obosit de ochii care mă răsfrâng
Neculegându-mi chipul din adânc.
Am obosit răsfrâng, am obosit de-atâta poezie
Cântând doar cele câte vor veni
Sau cele câte vrem să vie.
Visez să uit odată
Cuvinte, rânjet, gând
Și să privesc în ochii de agată
Ca fiecare om de rând,
Chipul răsfrânt să nu-mi mai văd,
Cu spaima mea și hohotul meu rece
Lângă un foc să mă cuprindă somnul
Sub zările cu margini de pământ.
În sângele fecioarei purificat și dus
Prin trupu-i alb cu frăgezimi de nea
Eu aș simți cum cerul coboară lin de sus
Ciorchini de cântece deasupra mea
Știu: acest vis pământul mi-l nutrește
Smulgându-mi dorul meu de infinit
Dar visul crește-n mine ca mădulare grele
Am obosit...

*

Mi-a murit iubirea cu rânjete și stele
Încă din feșele inimii mele
Mi-a murit și-i strigoi și-n răstimpuri revine
Și țăruiș nu-i pot bate-ntre coaste la mine.

CEAS GREU

Doamne, câtă tristețe și frunză!
Te dărui și n-ai cui,
Te dărui nimănu.

Buzele se desfac zâmbind a milă,
Vinul gâlgâie-n silă.
O durere estompată și surdă
Bântuie inima mea.

Singurătatea vibrează-n timpane
Cu sunet de scoică,
E ceasul somnului.

Pași stinși, pași stinși. E ea?
Altcineva.

Îți vine să țipi de mânie
Că nu simți părere de rău!

Ceasul somnului. Ochi ațintit.
Orb, surd, cu voce anemică.
Plâns de neputință-n infinit.

9 mai 1954

SUHA

În munții mei, bătrâni aristocrați,
Cântă toate păsările cerului.
Seara se rotesc prin incendiile potolite ale nourilor
Stelele cloștii și ale oierului.
Frunzarele șoptesc o melodie duioasă și calmă
Și fiarele frământă tropot de copite-n sihlișuri.
Dragostea mea, sunt atâtea cărări sunătoare
Și-atâtea-nflorite-ascunzișuri!

Dar mai presus de toate curge Suha
Vuieste în văi ca într-o cutie de vioară.
Melodia ei, din alte vremi, răsună
Din sară până-n zori și din zori până-n sară.
M-a hipnotizat trecerea ei însoțită pe prunduri
Și murmurul ei, întărit de ecoul mereu euritmă,
Suha cea repede, de o monotonie măreață
Curge în fiecare vână a versului meu.

Dragostea mea, uite, vorbesc mai mult
De mine, în loc să vorbesc de tine.
Dar bucuria sălbatică și pururea vie de-aici
Vreau să ți-o trec sub pleoapele albe și line —
În metropola luminii, cu fluturi bătându-se-n becuri
Din patul tău vast, cătră gară ascuți cum vâiesc
Trenuri, trenuri, venind dinspre țările mele
Și m-aștepți tresărind, amețită de-un gând nebunesc.

Hai s-ascultăm împreună cum Suha își mână
Curgerea ei însoțită prin brazi
Despărțiți s-ascultăm împreună Suha, Suha cea mare
Sună-n fiecare vână-a versului meu.

(TRESTIE, TRESTIE)

Trestie, trestie, pe cine ascunzi,
Vântul de seară pe cine-nfioară?
Horbota-ți neagră și multă-nfășoară
Umerii albi și rotunzi.

Valuri, voi valuri, cui i-ați șoptit
Șoapta adâncă, ascunsă și gravă?
Veți mai păstra oglindirea suavă
A chipului ei neclintit?

ADDENDA

PUIUL DE CERB

(*Fragmente*)

I. PRIETENII

Prinde-a prinde în perdele,
Flori albastre, lună plină.
Și Cordon din somn își iscă
Ochii umezi spre lumină.

Lunecă pe ușă-afară
Cu aripe la călcâie,
Ca să vadă cum îi doarme
Puiu-n cușcă noaptea-ntâie.

Îl găsește-n fapt de sară
Prin poiană, sub mesteacăn.
Micul cerb plângea de foame
Ca un prunc uitat în leagăn.

Se torcea în vânt răcoare
Pe pădurile-nfrunzate...
Și pe mama-ciută-aiurea
Lupul o sfârșise, poate...

Stă acuma la ostrețe,
Cum stătuse și aseară.

Ochii lui sclipesc în lună,
Nările se înfioară
Și urechea lui ascultă
Cum pădurea-n zare cântă.

Că pădurea îl tot cheamă,
Și pădurea-l înspăimântă...
Lângă pui, Cordun cu grijă
Mângâiatu-i-a grumazul.
Puiul cu fierbinte limbă
Sărutatu-i-a obrazul.

Și Cordun a prins să-i cânte
Cântul — codrii să-l auză —
Că-i stătea în piept de-aseară
Și-i venise-acum pe buză:

— Pui de cerb,
Pui orfan,
Pui găsit sub un mesteacăn
Și adus într-un suman.
Dinspre codri mută-ți gândul,
Că pe-acolo urlă vântul.
Spaimetele-ntind ghearele
Și se-omoară fiarele.
Sunt și eu orfan ca tine,
Și-ntr-o haină și pe mine
M-a adus din codrii lungi
Un soldat... și-i mult de-atunci.
Sunt și eu orfan ca tine,
Dar la școala noastră-i bine.
Câte învățăm... ehei!

Dacă vrei ți-arăt și ție
Slovele din cărțuție!
Ce, prostuțule, nu vrei?
Pui de cerb,
Pui orfan,
Pui găsit sub un mesteacăn
Și adus într-un suman,
Mare-mare ai să crești
Cu copitele cerbești
Și cu coarne bourești:
Prin păduri ne vom întrece,
Vom fugi prin iarba rece,
Prin răcoarea de izvoare,
Sub sărutul cald de soare,
Prin apa vâlcelor,
Sub sărutul stelelor...
Pionierii au să-ți fie
Cei mai buni prieteni ție.
Ca să creștem împreună
Și sub soare, și sub lună,
Și sub viscol, și-n furtună.
Pui de cerb,
Pui orfan,
Pui găsit sub un mesteacăn
Și adus într-un suman...

Zorii trandafiri anină
În perdele, și-n lumină,
Și copiii-n dormitoare
Fac ochi mari, spre zori de soare,
Dar Cordun afară îi,
Lângă puiul cerbului.

*

Zarea-și crește crângurile-i,
Spală ploi obrazul zilei,
Curcubeul ceru-ncinge,
Noaptea focul zării stinge
Și mai curge, legănată,
Din cea vreme o bucată.
Puiul crește, se-mplinește.
Puiul ca un om grăiește,
Nu cu grai, dar ochii lui
Spun adâncul gândului...

Zburdă-n larma veseliei,
Îndrăgit de toți copiii.

II. LA STÂNĂ

E pe drum vacanța mare,
Gata-gata ca să vie,
Teii-s caiere de floare,
Smeurișu-n pârg te-mbie.
Învoindu-se la școală
Și cu puiul împreună,
Hotări Cordon, la stână
Să-și petreacă-n munți vreo lună.

Îl tragea pe-acolo ața
De demult cu ani în urmă,
Când, trecând, prin munți, cu tata,
A-ndrăgit și brazi și turmă;
Se știa cu toți ciobanii,
De prin sat și de la clacă,

Şi voia, în vara asta,
Să se joace-o nouă joacă!
... Deci, Cordon, în vara asta,
S-a băgat cioban la stână.
Între brazii plini de freamăt,
Cu baltagul la-ndemână,
Doarme lângă puiul ciutei,
Sub coliba din poiană,
Gata să sloboadă chiot
De-au să deie câinii zvoană.

Ziua îl mai rîd ciobanii
Că i-i largă buclucaşa
Lui căciulă, şi i-i largă,
Şi-nnegrită-n zăr cămaşa.
Noaptea, însă, lângă focuri
Zic din fluiere întruna,
De tresaltă steaua-n ceruri
Şi incremeneşte luna.
Iac-aşa-i acuma. Cerul
Limpezit după o ploaie
Se umbreşte printre brazii
Picurânzi, care se-ndoaie,
Pe când oile-n ocoale
Lângă sare se frămîntă,
Cu dulăi lăţoşi la margini
Şi ciobani ce-ntruna cântă.

Stă Cordon lângă-un tovarăş
Care-i spune-o povestire.
Puiul cerbului, de piatră,
Soarbe codrii în privire.

Vorbele se rup, ca frunze,
De uitate vânturi duse,
Povestind o întâmplare
Cu isprăvi de mult apuse:

... „Un cioban păzea o turmă
Pe-o costișă povârnită.
Nu era ca astăzi, turma
Colectivei, înfrățită.
Baciul te bătea cu bâta,
Ti-nsemna cu ea pe șale,
Ca-n răboj, oaia pierdută
Dintre turma dumisale.

Era unul, Panaite,
Baci pe-atunci, cu oi, o mie —
Le-a primit drept moștenire,
Le-a sporit prin tâlhărie.
Își strânsese-avere multă,
Case-avea, cu gard de spiță,
Turmele, pe toate,-n munte
Le lăsa la alții-n grijă.

Dar din sat, și de acolo
Ochiul lui ne urmărea
Și ne urmărea și bâta
Aspră, noduroasă, grea.
Vai de-acei care-l slujiră,
Vai de-acei ce-l supărară!...
... El e-acum fugar prin codri,
Hăituit precum o fiară.

Vezi un şipot sus pe creastă —
Inima de jale-ţi frânge —
El inseamnă-un loc — pe care,
Un cioban pieri în sânge.
C-au dat lupii, şi ciobanul
Lângă turmă, neclintit,
Spăimântat de Panaite
S-a luptat până-a murit.

Toate tac s-asculte cântul,
Numai puiul cel de ciută
Tot aduimecă prin seara
Cea cu stele înăscută;
Se trezeşte-n el chemarea
Codrilor cu soare-apune,
Când un cerb, pe zări, departe,
Strigăte de nuntă pune.

De Cordun îşi freacă botul —
Tremurând fierbinte — puiul.
Brazii semne-i fac din cetini
Cu zimţi aspri cum îi cuiul.
Puiul cerbului înalţă
Primul muget de-mplinire
Şi-o porneşte-ntins spre codri
Care nu mai au sfârşire.

— Pui de cerb, orfan ca mine
Şi găsit sub un mesteacăn,
Pui de cerb, mai zăboveşte,
Pasul tău nu se petreacă-n
Largul cel cu fiare multe

Și cu ciute tinerele;
Ne'mplinită ți-i copita.
N-are zborul rândunelei.

Nu-l ascultă puiul. Fuge,
Către pâclele din zări...
Și Cordun aleargă-n urmă
Cu-ntristate, lungi chemări.
Dar în vale ce s-aude?
Se ridică val de larmă.
Câinii bat a lup și sună
Răgușite guri de armă.
Cu avânturi stânjenite
Se repede-un lup încoace,
Târâind pe cea mai albă
Dintre albele mioarce...

Lupu-i sângeros, și prada
Printre târșuri i se-ncurcă.
Lupu-i sângeros, și câinii
Au cu alții-n văi de furcă.
Oare poți să-i șezi în cale
Fără ajutorul flintei?
Iar de lupul scapă prada,
Pe cel pui de cerb va prinde!

Cu ochi mari Cordun privește
Lupul, cum spre dânsul vine
Și cu buze strânse prinde
Să-și șoptească pentru sine:
„Hei, Cordune, lasă lupul,
Că te-o strânge-n colți, ca-n clește.

Ştii că astăzi Panaite
Lacom nu te mai pândeşte.
Dar se cade stâna noastră
Păgubită a fi oare,
Dintre marile mioarce
Să ia lupul cea mai mare?

De te-aţii, te poate lupul
Frânge-n colţi ca pe-un berbecu.
Dacă-l scapi, şi altă dată
Către stână va mai trece.

Întărtat şi hulpav, lupul
Alte oi va mai răpune...
Haide, sari la lup, ucide-l
Cu baltagul, sări, Cordune!“

A izbit Cordun. Baltagul
S-a-nfundat în blana udă.
Lupul s-a oprit o clipă,
Scuturând din cap cu ciudă.
Intră spaima-n om şi-n fiară,
Dar pe moarte şi pe viaţă
Se înfruntă om şi fiară
Cu privirile de gheaţă.

— Hei, dulăi, veniţi încoace!
Vin dulăii, vin ciobanii,
Şi găesc un lup pe moarte
Care muşcă bolovanii,
Pe când tremurând şi palid,
Cu vreo câţiva paşi la vale,

Băietanul șterge-n pripă
Fierul, încruntat, de poale.

Fluierele iarăși sună
Printre brazi și către stele.
Oaia zbiară în colibă
Cu picioru-n lopățele.
Iar ciobanii plini de chiot
Pe Cordon cu zarvă mare
Îl tot laudă și-l cheamă
Toți — și care mai de care.

— Uite-l, măi, ca mâine-ajunge
Om vestit, — încep să-și spună, —
C-a venit aici în joacă
Și-a făcut ispravă bună.

Dar Cordon își plânge puiul
Cel de cerb, cu jale mută.
S-a șters noaptea, ca de-o albă
Mână mare, nevăzută.
Zorii-și tremură pe creste
Brumărie, pâclă deasă,
Când se-aude-un foșnet: puiul
Cel de cerb s-a-ntors acasă.

III. TOAMNA

Vine toamna; tot mai rece
Prin colibi, seară de seară
Cerul impestrit cu stele
Răsuflarea și-o coboară.

Blănurile de jivină
Țin călduț, dar firul ierbii
Tremură, și dinspre munte
Goarna toamnei sună cerbii...

Oile mai pot să steie
Înc-o lună pe ponoare,
Dar Cordon din nou la școală
Trebui-va să coboare,
Să-și revadă-atâți prieteni,
Dar și stâna să o lase.
De aceea-i vesel parcă,
Dar și jalea-n piept l-apasă.

Totu-i gata; și-a tras cușma
Și-a ieșit în gura stâniei.
Gudurându-se-i dau roată,
Cu bătăi de coadă, câinii,
Iar ciobanii râd de dânsul,
Ca să nu se vadă bine,
Că le pare rău de-o vară
Petrecută-atât de bine.

Deci cu puiul cel de ciută
Stă Cordon să se coboare,
Sus în deal fac semn ciobanii
Zugrăviți pe alba zare.
Puiul saltă înainte,
Printre cetini și pâraie,
Iar Cordon îl urmărește
Cu privirea de văpaie.

— Vezi, ștregare, cornorate,
Nu te rătăci, așteaptă,
Că lăsăm acuma drumul
Și luăm poteca dreaptă.
Ne așteaptă-n văi băieții
Și să vezi ce veselie!...
Doar atâta, ca pe cale
Gust de fugă să nu-ți vie.

Parcă-ar înțelege puiul;
Tropotind, îl înconjoară,
Bucuros și el pesemne
C-or ajunge-n sat deseară.
Dar din când în când și-ntoarce
Cătătura lui blajină
Către creasta care-ascunse
Câini și oi, ciobani și stână.
— Lasă, pui de cerb, spre sate
În curând au să te lase,
Aducând mireasma stâniei,
Turmele cu oi mițoase.
Ne-om uita și noi, și alții —
Cum cu dangăt se coboară —
Și-om visa cu ochii-n pâclă
La o altă primăvară...

Trece puiul printre ramuri
Cu iuțea de șopârle.
Codrii se-ndesesc; cărarea
Ca un șarpe se azvârle
Printre râpe și sub cioate
Și prin locuri neumbrate.

Puiul e mai sprinten; fuge
Şi aşteaptă intru-n loc.
Iar Cordun îi ține urma,
Încâlcindu-se-n cojoc.
Fel și chip de câte gânduri
Prind în goană să-l strabată,
Când, de-aproape, dintre sihle,
Tună-o pușcă deodată.

Îngrozit s-a tras băiatul
Lângă-un trunchi.
Puiu-n luminiș, cu saltul
Înterupt, căzu-n genunchi.
Bubui prelung înaltul
Codrii au sunat a moarte;
Puiul dureros își suie
Nările subțiri în sus...

...Cineva din sihle vine
Sub lumina de apus...

Barba-i roșie coboară,
Încâlcită, peste piept.
Flinta scoate fum pe-o nară,
Legănată-n brațul drept.
S-a-ncordat Cordun să strige,
Dar și-a pus palma la gură:
— Ista-i badea Panaite,
Ce-a fugit pe curmătură.
Umblă după el să-l prindă
Da-i voinic și nu i-i greu
Să-și ascundă bine pielea
Prin păduri fugind mereu.

Aplecându-se de șale,
Puiu-n cârcă el aruncă,
Și cum pleacă țeava puștii
Printre cetini i se-ncurcă...

S-a trezit Cordun din spaimă
Lângă trunchi oprindu-și plânsul
Și pe dâra cea de sânge
A pornit șoptind într-însul:
— L-a-mpușcat,
L-a-mpușcat!
Puiul meu cu ochi brumat,
Te-a-mpușcat, te-a-mpușcat!

Pui de cerb,
Pui orfan,
Pui găsit sub un mestecăn
Și adus într-un suman,
Noaptea-ți trece prin blăniță,
Ochii tăi au prins pojghiță,
Sângele pe nări îți cade
Pe frunzarele-ntomnate
Și-mi înseamnă mie drumul
Ca pe urma ta să merg...

Ochii tăi sunt stinși ca fumul,
Ochii tăi au prins pojghiță.
Ultimele luminițe
De pe ochii tăi se șterg.
Cel ce te-a ucis pe tine,
Hoțul, inimă de iască,
Slobod în pădurea noastră
Nu mai poate să trăiască!

*

La un mijloc de poiană,
Sub al nopții greu cojoc,
Panaite stând la foc
Frige-n țigla o pastramă.
Și cu ură îl arată
Negre degete de cracă,
Fagi umbroși, cu frunza toată,
Peste flăcări se apleacă.

E se uită-n foc și tace,
Tolănit pe trei cojoace.
Parcă-n barbă-i curge pară,
Crengile cum se coboară
Se feresc să nu-l atingă
Peste mâini și peste frunte,
Se feresc să nu-i atingă
Mâinile păroase, crunte.

Sare-n zbor Cordun de vale
Ca o flacăra fugară.
Prin ponoare se prăvale
Și pe râpe se coboară
Ca să spuie, ca să spuie —
Puiul nu e, puiul nu e,
Că l-a săvârșit fugarul
Cel cu flinta albăstruie.

*

După vorba ce-a adus-o
Un cioban în sat venit,
Cu căruța lui Iftime

Cinci prieteni au pornit
Lui Cordon să-i iasă-n cale
De poiană mai la vale.
Au ajuns. Și mult și bine
Îngrijați că nu mai vine,
Ei cu ochii-n sihle cată,
Pe când spune-ncet lftime
Întâmplări de altădată...

Deodată văd cu toți
Cum Cordon săltând prin ierbi,
Încâlcindu-se-n ferigă,
Printre brazi venind în goană,
Se apropie și strigă:
— Panaite, în poiană,
Mi-a ucis puiul de cerb!
Mai nu cred, dar el se-ntoarce
Îndărăt, cu pasul lung.
Ei pornesc cu pași de lână
După el, și îl ajung.

*

Panaite-ntins pe-o parte
Sta cu pușca după spate.

În desiș băieții-așteaptă,
Iar lftime se îndreaptă
Singur, cu mișcări ferite —
Să nu-l simtă Panaite —
Și c-un salt, pe pușcă, mâna
Dintr-o dată s-a înfipt.
Panaite,-n fața puștii
A sărit în sus ca fript.

— Stai așa! El stă; Iftime,
Cine știe, poate trage.
Vin atunci buluc băieții
Cu lucioasele baltage.
Îi privește crunt banditul,
Însă n-are cum să scape
Că Iftime are pușcă
Încărcată și-i aproape,
Iar Cordon c-o sfoară udă
Fedeleș l-a cetluit.

S-au urcat în car cu toții
Și devalle au pornit.

Stă cu pușca-n mâini Iftime,
Iar Cordon fără de grai,
Prin pădurea întomnată,
Dă arar cu biciu-n cai,
Iar Iftime îl privește
Și astfel le povestește:
„Măi băieți, am fost eu slugă
Și-am dormit cu boii-n grajd —
Căpătâi, o buturugă,
Și-nveliș aveam talaș.
Boii mă primeau să dorm —
Știți că boii-s blânde vite —
Boii mă-ncălzeau în somn,
Dar stăpânul Panaite
Mă-ncălzea în somn c-un par,
Dimineața, ca să-i ar.
Mă hrănea cu ghionturi grele,
Ca să-i ar cele vâlcele;

Și în loc de zeghe-n spate, —
Ca să-i ar cât nu puteam —
Vânătași și vâlcii umflați
De la bâta lui aveam!“

*

Azi Cordonul mai are blana
Aninată într-un cui
Și-o privește dus pe gânduri
Când bat ploile gălbui...
Toamna-i prinsă-n dans cu vântul,
Lui Cordonul i-s ochii plini
De frunzare și lumini...
Întristat, dar cald i-i gândul...

— Vezi tu, pui de cerb, spre sate
În curând au să se lase
Aducând mireasma stâni
Turmele cu oi mițoase.
Ne-om uita și noi, și alții —
Cum cu dangăt se coboară, —
Și-om visa cu ochii-n pâclă
La o altă primăvară...
Pui de cerb,
Pui orfan,
Pripășit sub un mesteacăn
Și adus într-un suman,
Amintirea ta mă doare
Fără seamă și-am să scriu
Câte am văzut și știu.
Ce-am văzut noi împreună
Pe la stână, prin livezi;

Şi prin şcoală, şi pe câmpuri
Ce-ai mai fi putut să vezi.

Amintirea ta prin toamnă
Trece tristă pe sub geam
Şi-mi aprinde-n suflet ura,
Ura care n-o ştiam!

TEZĂ LA LIMBA ROMÂNĂ

*Iaşi, clasa a X-a B
8 noiembrie 1951*

M-am suit într-o zi pe culmea înaltă a Bursunarului care-şi sumeţea creasta în spatele casei mele, care gema sub povara omătului de pe acoperiş. Iarna îşi sticlea podoaba licuricilor de gheaţă, care îmbrăcau într-o lumină dulce şi bună toată valea. Mergeam la deal. Sub gurguiele opincilor, fulgii tari scrâşneau ca zăvorul... Ger, şi o frumuseţe îngheţată, ca dintr-o ţară a basmelor.

Am ajuns în vârf. Ienuperi cu ace ascuţite şi bobite sinilii se clătinau, scânteind... Vântul aducea din vale trâmbe de miroase dulci de fum.

Ochii în jur; pe dealurile ce se vedeau în zare, lucrau ţapinarii... vuiiau loviturile topoarelor... oamenii se zăreau departe, ca grăunţele de nisip... Dar sufletul meu îi simţea mari şi apropiaţi, ciopliind butucii şi viitorul ţării...

Cad topoarele; parcă ar cânta... aerul tremură şi vântul vuieste undeva, înăbuşit de pieliţa scânteioasă de gheaţă. Şi satul, cu sutele de ferestre însorite şi acoperişuri albe, luminează inima... Deasupra mea, îşi respiră crengile horbotuite fagul sub care scriam stihuri astă vară. E un fag bătrân.

Scoarța lui e însemnată adânc cu negrul trăsnetului. Pe ea sunt scrijelate nume... multe nume. De zeci de ani, în zi de sărbătoare veneau aici flăcăii cu cosânzenele... Și scoarța pietroasă mai primea încă un nume...

Dar câte nu spune fagul, în aceste ceasuri iernatice, pe la toacă. Eu îi ascult murmurul molcom cu luciri de clopoței înghețați și inima mi se umple de poveste... Sub fagul ăsta am crescut, una cu satul, parte din sat...

... Cât am stat pe gânduri? Mult, cred. A început să se insereze. Acum, ies iepurii ca să roadă tulpinele tinere din livezile gospodarilor.

Parcă se aude cântec... Da, cântă oamenii, țapinarii. E ultima normă a ăstui an, împlinită. Cântecele coboară spre sat, însoțit de făclii de rășină, ce par niște licurici iernatici.

Acuși, flăcăii or să iasă cu tobele, pregătindu-se de sărbătoarea Anului nou. O să hărțuiască javrele pe sub porți și or să chiuască. Și fetele vor sta înfiorate după perdele, privindu-i cu ochi mari și tremurători. Căci tinerețea în satul meu e stăpână. Îmi vin în minte versurile ce le-am scris cândva:

Seara își ițise stele mărunte.
Strălucind zăpada; cerul siniliu,
Foșnete ușoare, umbre moi pe munte
Și izvoru-n vale-n susur argintiu.
Galbenă ca mierea, luna le-nfioară
În omătul aspru bat doi pași încet
Pașii mei, în seară, molcum se coboară
Pe costișa albă, plină de brădet...

Pe cer, se învălmășesc nourii. Luna pălește și la lumina ei slabă se rotesc fulgi mari, gata să cadă pe gene.

Vuiesc tobele. E timp să cobor, căci în codri prind să-și sloboadă urletele lor sălbatice lupii...

Valea e largă, spicele zăpezii alunecă. Cred că m-a nimerit bine, bine de tot, gerul.

Dinspre sat, vine miros de carne prăjită; se apropie ziua cea mai tânără din anul viitor. Satul lucește ca o mie de lumânări. Clopoței caprelor și tobele feciorilor sună, fulgii cad. În casă trebuie să fie cald, patul moale, cărțile așezate frumos pe poliță. Mândră viață.

Cam la asta m-am gândit eu, în ora de limbă română, la teză. Aici, în Iași, nu a nins. Poate de aceea mi-au părut așa de frumoase amintirile.

Hei, amintirile și oamenii. Bre, oameni, am un sat minunat și o țară la fel. La noi, ning fulgii ca beteala și se îmbujorează obrajii fetelor ca trandafirii. La noi tinerețea e minunată. Dar nu știu cum, o vreau și mai frumoasă și lupt cu ce pot, pentru propășirea tinereții noastre.

CARTON

Ca și redactorului postului de radio, mi se pare și mie plină de interes tentativa de a culege din ciocul peniței însuși a autorului aprecieri critice asupra producțiilor sale.

Mă știu un spirit foarte dialectic; vinul și apa, de pildă, sunt puncte opuse, dar organice, ale spiralei pe care, urcându-mă, îmi consum existența.

Soborul de versuri, apărut recent sub titlul *Primele iubiri*, s-a compus urmărind cele trei trepte ale cunoașterii dialectice:

— Treapta întâia, senzorială, a fost cea mai grea. Am trăit haosul chinurilor al anilor ce au urmat Eliberării. Eram un copil, aproape un adolescent precoce. Seceta dansase sub ochii mei cu tălpile ei de foc, îmi cântase sfâșietoare melodii cu buzele trăznite de foame. [...] „De cel ce-am fost

atunci, azi mă desparte/ Ceva ca un troian ori ca un nor..."
Treapta a doua nu sosise încă.

— Treapta a doua, a generalizării, a limpezirii aş zice, s-a conturat în timpul studiilor mele la şcoala de literatură, deschisă de Uniunea Scriitorilor. Dogmatismul, birocratismul, necinstea, iată nişte scorprii care circulau cu violenţă pe atunci în domeniile fragede ale tinerei noastre literaturi.

M-au bucurat unele succese ale mele, am avut însă şi mult de suferit. Dar nu m-am închinat cum, vai, au făcut-o unii colegi, nemerniciei. Poate am greşit fiind prea exclusivist. Dar aceasta e alt soi de greşeală. Atunci am scris aceste *Prime iubiri*.

— Treapta a treia abia urmează. Despre asta nu voi vorbi acum; prefer să notez câteva consideraţii pentru viitor.

Cartea care mi-a apărut este rodul unei experienţe mai vechi. Lucrez acum un nou volum, *Lupta cu inerţia, în care vederile mele ideologice s-au maturizat. Pe lângă contemplaţiile umaniste, în numele cărora lupt, în acest nou stoc de poezii se va ivi mult mai ascuţit tăişul polemic, îndreptat împotriva viciilor care frânează progresul. Evident, birocratizarea şi sinuciderea etică formează întâiele mele ţinte. În această direcţie depun un nou fanatism, mai puţin juvenil.*

19 decembrie 1955

DISCUŢIE ÎNTRE TINERI.
PE MARGINEA CONTROVERSEI
DESPRE SPIRITUL MODERN

Am citit în „Viaţa românească”, mărturisesc, cu plăcere, un articol semnat de L. Raicu şi împărţit pe două numere, asupra unor probleme ale nuvelisticii actuale. Am găsit aco-

lo ideii pe care nu le-am împărtășit, am găsit altele care mi-au solicitat adevărul — în orice caz, m-au impresionat analizele fine, pătrunzătoare, purtând aproape totdeauna pecetea adevărului. Nu m-a mirat discuția pe care au purtat-o apoi consecutiv în „Gazeta literară“ doi tineri colegi, D. Carabăț și H. Zalis. L. Raicu, mobil și pasionat, subtil și tăios, înzestrat cu multă fantezie critică, uneori deformantă, provoacă, prin intervențiile sale, dispute tari¹. Calitate aleasă și cusur totodată, dacă ne gândim la liniștea noastră sufletească. [...] Și în poezia lirică întâlnim aceeași varietate; iar pentru a ne mișca foarte familiar, să luăm cele mai la îndemână exemple. Bacovia este monocord, emoțiile lui se impun prin revenire și apăsare obsesivă, sufletul lui pendulează între puritatea muncitorilor și declinul unei lumi vechi, a cărei cădere apropiată îi provoacă nevroze și îi scoate accente funebre, când obosite, când sarcastice, demonice. Mult mai complex, ca un arici cu nenumărate și ascuțite direcții sufletești, Arghezi se mișcă pe alte cărări. Vede și el infernul uman al timpului său și-l prezintă spre zguduirea emoției a cititorului, dar fără lamentații, înseninându-și verbul cu culori. Erotica sa, necunoscând sensibilitățile maladive ale celuilalt, posedă altele, superioare cred. Într-o primă etapă, inhibiția ca armă deloc lipsită de bărbăție: „Nu, mână strașnic, timpul mi-l sparge cu potcoava“, ci dimpotrivă. Sau compătimirea contemplativă, cu dezvăluirea aceluiași infern în *Inscripție pe un portret*, de

¹ Este vorba de articolele: Lucian Raicu, *Aspecte noi în nuvelistica noastră*, „Viața românească“, an. IX, nr. 5, mai 1956, p. 184—198 și nr. 6, iunie 1956, p. 253—263; D. Carabăț, *Ce este spiritul modern*, „Gazeta literară“, an. III, nr. 32 (126), 9 august 1956, p. 5; H. Zalis, *Spiritul modern — o realitate estetică*, „Gazeta literară“, an. III, nr. 33 (127), 16 august 1956, p. 4 (n. ed.).

pildă. Apoi, minunatele cântece de logodnă și nuntă, de dragoste împăcată și senzuală, de echilibru uman, de fericire.

Și în expresie, de deosebire! Bacovia pictează în câteva culori tragice, cântă din câteva instrumente surde, monotone, câteva adâncimi de suflet întunecat. În versurile lui Arghezi treci printr-o singură virgulă de la infern la paradis sau la locul nostalgic în a cărui perdea subțire „iși petrece steaua acul“. Arghezi ne place mai mult, pe scara valorilor cred că stă mult mai sus, dar amândoi poeții sunt, la fel, moderni.

Ce vor să spună toate acestea? Că există un haos din care nu putem ieși? Că orice este în egală măsură modern? Versurile lui Arghezi, Bacovia, Blaga etc. se deosebesc, totuși, în general prin caracterul lor modern și în particular prin înalta lor valoare, de producțiile de felul acelor pe care, vai, le gusta și le elogia N. Iorga.

Înseamnă că trebuie puse în discuție jaloane mult mai largi.

În primul rând nominația de „modern“ nu afectează prin sine valoarea organică a unei opere de artă. Oh, se aduc atâtea elogii fixate prin noțiuni atât de contradictorii! Admirăm deopotrivă *Bucolicele* lui Virgil (Zarifopol le contesta) pentru calmul lor pastoral, sufletește arhaic, și violența modernă a unui Villon, torturat de lumea înconjurătoare dar mai ales de cea interioară. [...] Tolstoi și Dostoievski — două formule contrarii (umanistul angelic și îngerul căzut) — impart admirația aceluiași cititor, deplasând-o când într-o parte, când în cealaltă.

Revenind la contribuția polemică a lui H. Zalis, manifestez bucuros pentru ideea că artele, reflectând realitatea, suportă toate influențele mijlocite și nemijlocite ale trans-

formărilor innoitoare, aceasta lucrând la conferirea modernităţii lor, a artelor. Artistul modern trebuie să țină seama, nu poate să nu țină seama de toate tezele filosofice, sociale și estetice noi, deliberând asupra lor cu mijloace adecvate, inspirându-le sau respingându-le prin operele vii pe care le compune. [...]

Cunoașterea realităților celor mai noi și a ideilor inspirate din ele nu este însă decât un prim pas. Caracterul de modernitate permanentă al lui Baudelaire nu este imprimat de faptul că, de pildă, acesta a cântat becul electric la numai un an sau doi după ce acesta lumina pe bulevardele Parisului. Mi se pare chiar că cineva i-o luase înainte, marele poet nefiind întâiul cântăreț al luminii fără combustie, ci descoperirea unor noi regiuni sufletești, aflarea unor rezonanțe, speciale, rafinarea maximă a mijloacelor artistice și totul într-o manieră sprintenă spirituală, de luptă cu inerția materiei, a gândirii și a cuvintelor — aceste îndărătnice slujitoare ale Poetului.

Și Maiakovski! Citindu-l pe Bednâi, l-am înțeles pe Maiakovski. Unul torturat de temniță și de futurism, plictisit de amândouă dar păstrându-le izul pe cerul gurii, aruncă sentințe îngrozitoare sau se bucură cu juvenilitatea unui imberb. Tehnică aparent „a la Mallarmă“, de fapt punctuație grafică a ideilor, nu neapărat necesară, dar democratică. Nu bădăran, ci masiv. Iar Bednâi! Armonica bietului Demian (Bednovo Demiana) cântă guraliv într-o moleșală verbală speriată inabil de invectivă sau de patos stângaci. Maiakovski, da, este inovator în imagini, impertinent în silogisme, revoluționar care are capacitatea de a se exterioriza, virtute a poetului major. Liric vorbind, bucuriile îi provoacă delicii asemănătoare alcoolului iar dezamăgirea gloanțe în tâmplă. Și este, prin aceasta, mare.

Și în poezia epică lucrurile stau la fel. Marin Preda când

scrie *Moromeții* își vedește apartenența politică prin felul de a vedea teoretic situația satului românesc înainte de război și calea predestinată a gospodăriei individuale. Dar ceva asemănător mai făcuseră și alții înaintea lui, și meritul poetului epic ar fi fost infim dacă n-ar fi existat acea viziune epică impresionabilă, acea putere de analiză introspectivă a unor personaje particulare, proprii lui Marin Preda.

De mii de ani oamenii își exploatează interioarele sufletești, fără a și le fi epuizat, pentru că pe măsură ce se descoperă, se construiesc altele sau se modifică cele deja cercetate. Pasiunea aceasta a curiozității, iată un semn valabil al modernității. [...]

Închei aceste rânduri poate haotice și, în orice caz, fără pretenția definitivității, apelând la o luptă nedogmatică împotriva dogmatismului.

„FLORILE PĂMÂNTULUI“

Florile pământului, probabil element component al frescei vaste deschise de romanul *Descult*, este o carte care a părut unora a nu se încadra în nici un gen literar, constituind un fericit amestec de toate cele.

De fapt, avem de-a face cu o povestire avându-și ca erou autorul însuși și evocând vremuri întunecate, de mult petrecute. [...]

Substanța acestei povestiri se încheagă din prezentarea unui lung monolog interior, comunicat rareori în afară, care

¹ Pentru o posibilă datare a acestor însemnări rămase inedite până în anul 1971, menționăm că în caseta tipografică a volumului *Florile pământului* se precizează: bun de tipar — 4 octombrie 1954 (n. ed.).

oscilează între tristețe și împieptoșare, între reverie și exaltare. Unii, înșelați de stilul colorat, bine ritmat și cu deosebită forță verbală, de patetismul înfiorat al frazei, fugind de clasificări, au clasificat totuși: poem în proză. Într-adevăr, pasajele de bună poezie în proză nu sunt rare, dar cartea, privită în ansamblu, e altceva. Este aici o autoanalizare după metoda generală proustiană, dar eliminând mai strict amănuntele neimportante (păstrând totuși unele), o autoanalizare realistă în ultimă instanță. Ceea ce marchează un element al personalității artistice a autorului este bogatul, uneori haoticul colocviu purtat între gândurile eroului, colocviu prilejuit de impresii și sugestii ale celorlalți eroi, dar păstrându-se pentru sine în marea majoritate.[...] Din context nu aflăm cu cine conversează Darie. De obicei știm că el conversează cu propriile gânduri. Dar nu putem susține cu tărie că totuși n-a conversat cu cineva dintre tovarășii de drum. Există între noi și text o ușoară perdea difuză care evocă depărtarea timpului în care s-au întâmplat faptele. De altfel nici nu ne interesează dacă Darie a conversat sau nu cu cineva. Importantă este starea lui de spirit, concluziile pe care el în sfârșit le trage. Penru că eroii care-l înconjoară n-au nici ei altă importanță în concepția cărții decât în măsura în care înlesnesc consumarea procesului de gândire al eroului principal.

Deși profilul literar al lui Zaharia Stancu este cu totul diferit de profilul literar al lui Ion Creangă, vom încerca aici o paralelă pentru a fixa mai bine unele momente. De fapt, există un punct de contact: atât marele clasic cât și povestitorul contemporan narează cu predilecție „întâmplări din copilărie”, fapte trăite sau imaginate ca trăite cu mulți ani înainte.

Ion Creangă își povestește copilăria cu îngăduința matură și sfătoasă față de toate ghidușile, poznele și isprăvile pe care le făcea altădată. [...] Dar amănuntele și psihologia

copilului sunt exacte, rememorându-ne mai toate datele esențiale ale copilăriei noastre. [...] Aici sunt distincte — emoția povestitorului și psihologia copilului de care primul se induioșează și face haz.

La Zaharia Stancu aceste două elemente se contopesc fără putință de distingere separată. Mai mult, Darie este pus să gândească așa cum gândește azi autorul, lui Darie i se atribuie sentimente pe care azi le-ar avea, pus în aceleași ipostaze. Acesta este un fel de a face lucrurile care poate duce la rezultate supărătoare, neverosimile. Nu este cazul cărții de care vorbim. De fapt, ca s-o spunem direct, cartea nu povestește ce i s-a întâmplat lui Darie, ci povestește cum Darie, omul matur, își amintește întâmplările prin care a trecut. El poate face aceasta în mai multe feluri — în felul ilustrat de Creangă, sau în felul în care o și face, adăugând o nouă cantitate de emoție întâmplărilor vechi și fuzionând-o. Nu mai adăugăm că mai pot exista și alte moduri.

Procedând astfel, Zaharia Stancu realizează pagini de o deosebită frumusețe. [...]

Evident, aici intră în vigoare și legile poeziei, iar unitatea despre care am vorbit mai sus creează efecte de un dramatism considerabil.

Totuși, în acest aliaj sunt posibile și impurități pe care le vom supune discuției.

Autorul împinge uneori lucrurile prea departe. Dacă este binevoită discreta și difuza contopire a sentimentelor autorului cu ale eroului, nu se întâmplă același lucru când autorul îi atribuie eroului *in mod* epic cultura sa, cu indicații precise și uneori neverosimile. Pentru un copil de țăran, fie el umblat oarecum prin lume, pentru mediul ambiant, Darie este un erudit. Darie are noțiuni largi de filosofie, istorie, astronomie, distinge semnificația evenimentelor din Rusia lui

1917, „a citit într-o carte italienească despre...“, distinge după indicațiile vagi ale numelor de pe crucile unui cimitir german obârșii sociale și naționale, mai mult, este capabil să reconstituiască cu finețe, după aceleași nume scrise pe cruci, psihologia unui hughenot, a unui negustor german, a unui scriitor „copil teribil al acestui secol“. Credem că de data aceasta e exagerat. De altfel, aceste exagerări sunt grupate în scena contemplării cimitirului german și răspândite cu mai multă motivare în alte câteva locuri. Dar, chiar atenuate de patosul liric al frazei, ele șochează neplăcut.

Rezumând aceste câteva observații, găsim elementele unui profil literar. Militând împotriva exploatării, împotriva războiului, Zaharia Stancu face aceasta ca un romantic.

Obiectele — iarba, casele, apa Dunării — trezesc viziuni grandioase, nasc umbrele trecutului istoric care se învâlmășesc în bătălii. Natura provoacă sentimente extreme — leagănă eroul în largile sale brațe de vegetație și de roci sau i se arată ostilă, refuzându-i frumusețile, prefăcându-și-le în obsesii și chin. Compoziția povestirii are disproporții impresionante, caracteristice romanticului, și de aici și inerențele impurități. Peisajul este pictat cu trăsături largi, nepăstrându-se decât marile mase de culori, iar amănuntele rare căpătându-și prin aceasta o și mai mare forță picturală. Sentimentele izbucnesc abrupt, mai întâi îndelung reținute, de parcă autorul suspectează și cântărește orice element care i-ar putea trezi vreun efect. Deși pare ciudat, și această din urmă trăsătură este romantică, exprimând o extremă.

Sperăm că *Florile pământului* sunt un capitol din îndelung așteptata continuare a romanului *Descult* ,atât de citit și prețuit de către cele mai largi cercuri ale poporului nostru.

DINTR-UN CAIET DE ÎNSEMNĂRI

În poezia mea veți intra ca într-un sat de munte: veți vedea întâi „neobișnuitul“. Veți remarca frumusețea sălbatică a locurilor; iarna veți simți în nări miros de lupi și de fum; vara, miros de fân și de rășină — totul îmbibat cu ceva care aduce a sudoare și a pământ — pământ adânc. Veți privi luna mare, familiară și apropiată de cerul nostru nefiresc de senin, veți asculta toate poveștile cu stafii și strigoi precum și împușcăturile ce mai vuiesc răzleț între munți.

Veți afla despre flăcăii noștri că-s voinici ca brazii sau unii becisnici ca tufa.

Despre fetele noastre că-s ca florile — de cicoare sau de cucută.

Dar pe încetul totul va prinde contur și după mai îndelungată conviețuire veți intra în firea adâncă a vieții poeziei mele, ca în adâncul vieții pătimașe a unui sat de munte.

FRAGMENT ÎN PROZĂ...

Mă aflu cufundat în mine, la mare adâncime. Afară se aude numai murmurul acesta ritmic, filtrat prin straturile dese străbătute, dar aici glasul meu răsună puternic, amețindu-mi timpanele; totuși la voi nu ajunge murmurul acesta ritmic, filtrat prin straturile dese străbătute.

Ascultați-mi vorbele acestea, ecourile care au ajuns până la voi. Când mă voi fi ridicat afară, în lumea terestră de sus, în lumina solară, eu poate le voi fi uitat; ascultați-mi vorbele acestea, ecourile care au ajuns la voi, ca să mi le reamintiți.

Vorbele mele se amplifică ori se sparg de cupola cerului meu. Îmi port pașii pe câmpurile mele, prin pădurile bătrâne

moștenite din străbuni și pe lângă complicatele construcții pe care le-am zămislit cu trudă de curând. Frații mei, oameni, vibrațiile voastre răzbat până aici și se încheagă aici într-o simfonie frumoasă și eu mă aflu aici ca să vă înțeleg cât mai bine.

Dar un popor învălmășit de umbre și de vedenii și apariții încarnate se zbuciumă chinuitor și-ncerc să liniștesc o clipă mulțimea lor tălăzuită și să le cer să facă pace și să așeze pace în împărăția mea.

Pentru ca să vă pot auzi mai bine pe voi, pentru ca sufletul meu să guste netulburat farmecul sufletelor voastre.

REFERINȚE ISTORICO-LITERARE

Avea ceva de miel și de ied și de mînz, într-o primăvară pe o pajiște verde, când în aceste vietăți miracolul vieții reizbucnește cu atîta grație, încât îți vine să le mîngâi, să le iei în brațe și să le săruți pe botul moale și umed în care se adună și e palpabil misterul materiei însuflețite, al universului uriaș și bătrîn, începînd să respire și să devină fragil și gingaș. Avea ceva de fir de iarbă care, în timp ce în jur uriașe forțe se ciocnesc, crește firesc și simplu și fără teamă, sigur pe pactul dintre el și soare; și, în adevăr, mai mult decît alte luxuriante specii, trezește senzația și emoția vieții, fiind luat drept simbol al ei de copilul cu ochii cuminți uimiți, de omul conștient, de poet, de pictor și de filosof. Era un pui de om cu totul și cu totul fermecător, gingaș și fragil, și năzdrăvan, și îl iubeam și îmi era drag, și în atâtea rînduri mi-a venit să-l sărut pe botul lui de vițel, în care mai stăruia mirosul de lapte. Mai mult decît pe oricare altul dintre cei de seama lui l-am simțit, printre mineralele lumii, și printre atîția alți oameni de călți și de lemn, ca pe o făptură vie, caldă și respirînd, avînd nevoie să mănînce și să doarmă, și carnea și sângele meu erau solidare cu carnea și sângele lui, și îl iubeam și îmi era drag, biologicește drag, ca propriul meu copil. Și l-a strivit un tramvai. Iar vestea morții lui m-a zguduit, mi s-a părut revoltătoare și inadmisibilă, și când a trebuit să o accept ca pe o realitate, am suferit atroce, ca și cum aș fi aflat că a murit propriul meu copil. Dar pentru că nu era copilul meu, ci al întregii țări, îmi ridic obrazul să plîng, în fața întregii țări, o lacrimă mare și grea pentru pierderea pe care o suferă în ceasul acesta poezia noastră. Am sentimentul, am certitudinea, deznădejdea și revolta că în Nicolae Labiș destinul a strivit pe cel care ar fi putut fi marele poet al generației sale. În inima mea, suferința morții lui va fi pururi alături de suferința adusă de pierderea timpurie sau tragică a atîtor fii înzestrați și nefericiți ai poporului nostru. Moartea acestui poet de douăzeci de ani nu mă va dura niciodată mai puțin ca moartea lui Eminescu sau Luchian, tot astfel cum s-a întîmplat cu moartea lui Bob Bulgaru sau Magdei Isanos, și ori de cîte ori mi-o voi aduce aminte voi fi încercat de imense păreri de rău și de sentimentul unei pierderi

ireparabile. [...] Acel ied gingaș și năzdrăvan, după care toată viața au să mă doară brațele că a intrat în neant, a fost după felul de a simți al inimii mele — Poet: încărcat până în vârful unghiilor de mesajul, ritmul și lumina poeziei, așa cum cochilia scoicii e încărcată de vuietul mării. Dar în cântecul lui Labiș era investit cu valențele poeziei un lucru ceva mai nuanțat și mai aproape de oameni în general și de români mai cu seamă decât foșnetul mării, și anume acela al pădurii. Amintirea — extrem de îndepărtată — a plajelor primordiale se ivește mai rar, pe treapta nostalgiilor cosmice, dar amintirea pădurii e încă foarte vie și alcătuieste una din componentele sufletului românesc colectiv. Pădurea, puternică, bătrână și protectoare, și în același timp plină de infinite gingășii, a fost leagănul poporului român și, cu toate că au trecut o mie de ani de atunci, lucrul acesta nu se uită. Pădurile Moldovei mai ales par a-și prelungi în mod deosebit ecoul în sufletul celor ai căror strămoși le-au ascultat, timp de generații și de veacuri, freamătul. Nicolae Labiș a fost un pui de om, cu sufletul și înfățișarea unui pui de căprioară din pădurile Moldovei, deschizând asupra lumii ochii mari, catifelati, de o cutremurătoare gingășie și naivitate. Din uimirea, spaima și bucuria acestei fragile vietăți a pădurii venea proșpețimea versurilor și neînchipuit de argintata lor sonoritate. Dar pentru ca nu cumva cei ce l-au citit să-și facă o imagine atemporală și anacronică, voi spune că Labiș a fost un poet al acestei vremi pe cerul căreia se încrucișează, uneori cu vuiet mare, atâtea uriașe fluvii, și în care chiar stările intime, ca tristețea și melancolia, devin incomensurabile. În versurile lui am întâlnit, pe un alt meridian și în alt cadru decât acela al stepei ruse, sensibilitatea modernă, infinit nostalgică și dureros acută, din lirica lui Esenin, poetul adorat de milioane de cititori. Și am mai întâlnit felul spontan savant de a alătura și ritma cuvintele al lui Rimbaud, acel orgoliu natural și suveran al copilului-poet de geniu desfășurând pe mările lumii pânzele faimosului Bateau-ivre: „J'ai heurté, savez-vous? d'incroyables Florides“...[...] După tributul de sânge și de suferințe pe care pământurile și oamenii țării noastre l-au plătit războiului tulburător de minți și istovitor de suflete, apariția unui poet ca Nicolae Labiș, mai ales după ce poezia trecuse prin canoanele esteticii dogmatice, atât de funestă spiritelor creatoare, apariția unui asemenea poet, original, inspirat și sever cu sine însuși, ne dădea dreptul să ne bucurăm și să nădăjduim. Dar, vai, iedul gingaș al celei mai noi poezii românești a fost strivit și nu-și va mai încorda niciodată lira. Mânzul năzdrăvan a murit, pe când era neînchipuit de fraged, lăsând în urma lui un gol dureros. A ne gândi acum unde ar fi putut să ducă drumul lui Labiș, abia început, înseamnă a simți

ce incommensurabilă știrbire, și cu neputință de precizat ca formă, a suferit ceea ce va fi profilul poeziei românești între anii 1950 și 2000. În adevăr, unde ar fi ajuns acest poet atât de plin de harul poeziei și cum s-ar fi sculptat întreaga lui statură în cea de a doua jumătate a secolului XX, care ieri încă îi stătea cu toată durata ei în față? Minte se întrebă, inima sângeră și ochii plâng la mormântul prea timpuriu al unui băiat care putea fi un luceafăr al poeziei românești și n-a fost decât un astru ce abia răsărise, nou și ciudat, și plin de imense promisiuni, și asupra căruia repede au năvălit norii negri ai morții. Cine se va ridica în locul lui pe un cer ce are atâta nevoie de luceferi?

Geo BOGZA, Plâng Poetul, în "Contemporanul", nr. 52 (534), 28 decembrie 1956, p. 3.

O experiență destul de lungă m-a încredințat că foarte mulți poeți tineri, surprinzând la început prin o anumită exuberanță lirică, nu-și țin mai târziu făgăduiala și nu rareori dispar de pe firmamentul poeziei ca și osteniți, înainte chiar ca noi să ne fi pierdut speranța. De altfel, părerea mea rămâne că poezia este o operă a maturității, deși în privința aceasta vârsta împlinirii variază de la individ la individ. Poetul matur este ca un interpret la pianoforte care, stăpânind atât de bine instrumentul, ajunge la acea lesniciune și simplitate prin care emoția se exprimă cu o rafinată ingenuitate. Desigur că această observație nu poate avea un caracter absolut. Întrucât îl privește pe Labiș, tânăr poet, pe care un accident nefericit l-a făcut să piară la 21 de ani, eu nici nu mă întreb ce ar fi devenit dacă trăia, pentru că îl consider un poet pe deplin exprimat, de la care au rămas câteva poeme încântătoare, pe care istoria literaturii noastre nu le poate trece cu vederea. Iată un prilej pentru un estet să se întrebe din nou ce este poezia, ca artă, fără îndoială, căci problema cealaltă a funcției ei prin oglindire este pentru noi definitiv rezolvată. Din acest ultim punct de vedere, N. Labiș a evocat ororile războiului, copilăria săracă, foametea, pe tatăl [...], pădurile natale în care vânătorul își caută din penurie hrana. Ce este poezia, întreb din nou? Lumea lui N. Labiș nu este inedită. Pădurile, cerbiu, cinegetica au fost cântate și de alții și pot să pară convenționale ca și Pegasul pe care ilustratorul l-a pus pe coperta culegerii Primele iubiri. Poetul este descriptiv și narativ cu abundență într-o frază de esența prozei, nu, firește, lipsită de metafore. Farmecul provine din senzația puternică de materie, cuvintele sunt carnale ca fructele, poetul pare în permanență vrăjit de univers. [...] Nu-i vorba însă de nici vreo facultate plastică deosebită, nici de o excepție în domeniul senzorial. Avem de-a face cu un adevărat poet a cărui frază, chiar discursivă, cântă cu o

sonoritate excepțională și care acordă lumii de toate zilele a patra dimensiune: semnificația lirică. [...] În Lupta cu inerția sunt proiecte de compoziție de tip dantesc și poeme mai scurte în care, în urma lecturilor, poetul încearcă o ingenuitate nouă, de ordinul inefabilului oarecum premeditat, după formula Hölderlin. [...] Dar poetul a rămas în general la nevinovăția sa firească, fără sincopie artificiale de limbaj. E adevărat că un număr foarte mare de poezii obolesc spiritul prin monotonia muzicii lor devenite factice. Totuși, câteva poezii pline de candoare autobiografică și de vitalitate juvenilă sunt de neuitat. [...] E o poezie juvenilă aceasta, dar nu de începător, căci mai multă stăpânire a mijloacelor de expresie, o mai deplină virtuozitate nici nu se poate închipui fără spaima unui artificiu care să atenueze farmecul spontaneității. Timpul va da, probabil, acestui meteor o sclipire mai profundă. [...]

George CĂLINESCU, Nicolae LABIȘ, în „Contemporanul“, nr. 47 (633), 28 noiembrie 1958, p.3

A ars scurt și orbitor, răscolind mireasmele pământului, și s-a prăbușit în genune. La douăzeci și unu de ani ai săi, când a murit cu coloana vertebrală sfărâmată într-un accident, Nicolae Labiș închegase o operă, mărturie a timpului său și a excepționalului său temperament poetic. [...]

Răsfoim acum cele două volume rămase de la Nicolae Labiș și constatăm că în toate versurile lui, dintre care unele sunt simple însemnări, se alăturau și se așezau în locul lor, stabilit din vecie. Fiindcă viitorul lui urma să fie atât de scurt, toate procesele poetice s-au desfășurat pentru el cu o accelerare uimitoare. Întocmai ca pomii roditori ai Siberiei care înfrunzesc, se acoperă de flori, leagă rod și-l umplu de sucurile dulci ale pământului în puținele săptămâni ale verii polare, opera lui Labiș a înflorit, a strălucit prin toate culorile ei, trimițându-și departe parfumurile, într-un răstimp atât de îngust. Pașii mei s-au încrucișat de câteva ori cu acei ai lui Labiș. Mă surprindea obrazul lui bucălat de copil, ochii cu umbre adânci, mustața bogată, ca a plutașilor de pe Bistrița. Era în înfățișarea lui ceva în același timp proaspăt și arhaic, cum nu mai văzusem niciodată întipărit pe figura unui tânăr. Zărise lumina zilei tocmai ca Mihai Eminescu, în nordul păduros al Moldovei. Codrul și muntele i-au transmis impresiile din care s-a hrănit poezia lui. [...]

Ființa i se amestecă și se contopește cu muzica lumii: „Eu nu mai sunt, e-un cântec tot ce sunt“. A devenit un tânăr cântăreț. E un cântăreț al epocii lui Mihail Sadoveanu, al lui Tudor Arghezi. Într-unul regăsește natura patriei lui, trecutul el legendar. Notez pe-alocuri câte o trăsătură

a construcțiilor lui Arghezi, ceva din poliritmia acestuia. Îl urmărește o cadență a lui Mateiu I. Caragiale. Versurile Mioriței se împletesc cu ale poetului. Uneori caută pe bardul iubit mai departe. Vine către el, din ceața vremurilor, figura lui François Villon, neastâmpărată și voioasă, încins cu spadă, mânuind pana lui ageră și tăioasă atârnând în ștreangul stăpânirilor de-atunci. Arthur Rimbaud este un „ștrengar încâlcit“. Îl vede sub „vâltori de păr rebele“, evocând pe gravul „forgeron“, trecând prin zilele grozave ale Comunei din Paris. Nicolae Labiș a fost un poet angajat. Entuziasmul lui nu este convențional sau facil. Ar vrea să zguduie lumea din inerție și, pentru a pregăti viitorul împreună cu alții, înțelege că trebuie să se socotească, mai întâi, cu sine însuși. Mărturia luptelor lui intime este de un patetism extraordinar. [. . .] A fost nu numai un poet al țării lui, al naturii și tradițiilor ei, al timpului revoluționar prin care a trecut, al primelor iubiri. A fost o conștiință. Neobișnuitul lui temperament poetic s-a dezvoltat ca o personalitate. Tânărul acesta și-a petrecut vremea și a luptat, a arătat motivele speranțelor lui și un drum spre viitor. A fost un om vrednic și brav. Numele lui merită a fi pomenit ca semn de unire pentru alți tineri adunați de-aici înainte, pentru a citi versurile lui și pe ale lor și pentru a se lega într-o nobilă și înaltă prietenie. Într-o zi a venit „pasărea cu clonț“ și l-a sfârtecat. Această pasăre trecuse și mai înainte, fantomatic și prevenitor, prin poezia lui. „Clonțul“ de fier al pasărei de pradă, acel care împinge și îl sfâșie este un simbol. Când i-a simțit ascuțișul și trupul i s-a desfăcut din legături, a glumit ca un nou Villon. A văzut puii gaiței, ciugulind urmele poetului Nicolae Labiș, „o amintire frumoasă„. A dictat aceste versuri pe patul de suferință, în puținele zile pe care le-a mai trăit, printr-un miracol inexplicabil. A mai zâmbit o dată, sarcastic și melancolic, întocmai ca vechii cavaleri, ca Mercutio al lui Shakespeare, căzut fără noimă. Glumește așa un băiat plin de fantezie și umor, pentru care viața și lumea prețuiesc atât de mult, încât nimeni nu le poate plăti cu lacrimi. Îi pronunțăm numele, ni-l reamintim, îi citim cântecele, mergem cu el mai departe.

Tudor VIANU, Nicolae LABIȘ, în „Gazeta literară“, an. VIII, nr. 52 (406), 21 decembrie 1961, p. 2

Stinsă-n deplină țâșnire spre spații poetice, tulburător de înalte, poezia lui Nicolae Labiș este o invitație la incandescență. Poezia candorii lucide și mereu recucerite, ritmul ataraxiei în vibrație, al permanentei căutări în sine, rezolvată prin integrarea în ritmul universal, imagine a marilor viziuni cosmice, poezia lui Nicolae Labiș e poezia contempora-

neității, poezie contemporană. Imaginând traiectoria surpată a mersului său, ni-l putem, cu dureroasă mândrie, închipui ajungând la un Faust sau la o Divina Comedia românească, modernă. [...] Sunt, despre aceasta, în acest volum mai mult decât indicii. Labiș era nu numai o natură poetică, nu numai un dinamic căutător al purității ci, mai mult, avea acea rară capacitate — și aici constă eminescianismul său profund, de substanță, de consubstanțialitate — de a gândi filosofic în imagini. El nu se îndrepta spre silogismul ritmat, nici spre simpla poezie de atmosferă (pe care putea oricând să o realizeze) ci, așa cum plantele elaborează din sucurile și sărurile pământului, sub acțiunea soarelui, clorofila, el transforma noțiunile în viziune poetică, și, la temperatura extremă a entuziasmului, transforma metalele realului în poezie. [...]

Starea pe care poetul și-o cere este aceea de candoare, de unde neînțetata confruntare cu imaginea copilăriei. Desigur, nu inocența ignoranței, calmul glandular sau stearpa liniște a scepticului. Nu asta! Ci pura candoare obținută prin entuziasta ardere, prin depășirea propriului tău infern, după călătoria prin cercurile pirosferei eului. Ieșirea la stele nu se face numai cu forțe proprii. Beatrice aici e Clio, iar „Jubirea ce mișcă sori și alte stele“ devine înțelegerea necesității, istoria înțeleasă. Revoluția interioară nu înseamnă însingurare, și Labiș nu este niciodată egocentric. Eliberarea interioară se realizează printre oameni, pentru oameni, în concretul istoric. Esențialmente etică, poezia lui Labiș nu caută rigori rigide atemporale, ci confruntarea pasionată cu realul, așa cum eternitatea se realizează pe sine numai în concretul clipei. Atingerea unei ataraxii dinamice, prin depășirea pasiunii trăite cu toată intensitatea, confruntarea permanentă și pasionată cu sine în real ar fi sensul simplificat al poeziei sale majore, sens desprins dincolo de meandre, pe care nu le mai înregistrăm aici, și realizate, de exemplu, în acea admirabilă Marină, la nivelul mării poezii. Ataraxia candidă e însă doar schița unei aspirații — e drept, aspirația majoră a poeziei — ceea ce izbește în acest volum e o patetică vitalitate, exprimată într-o dramatică autocritică etică: „Tropotul lung și mereu al galopului meu“. Romantic aspirând spre puritatea clasică — asemeni lui Eminescu — poetul n-a fost niciodată un clorotic, nici chiar în momentele depressive, neliniștea lui nu e angoasă sterilă, ci căutare cu certitudinea valorilor fundamentale. Vitalitatea lui Labiș izbucnește din primele pagini, dar ea nu e primară, ci secundă, filtrată prin întrebări, nostalgii și tristeți depășite.

Paul GEORGESCU, Prefață la Primele iubiri. Poezii. București, Editura pentru literatură, 1962, p. 5-14

Poezia lui Labiș este profund românească nu numai fiindcă este o oglindă exactă a peisajului geografic românesc, ci, în primul rând, fiindcă este o sinteză a geografiei spirituale a poporului nostru, fiindcă impune o modalitate de gândire proprie nouă. [...] Apariția Primelor iubiri a afirmat un poet adevărat, organizându-și universul de creație astfel încât „sorii“ interiori să se rotească în același ritm cu cei licărind „din infernul inimii afară“. La câteva luni de la ieșirea de sub teascuri a cărții de debut, Labiș a fost victima absurdului accident care i-a curmat viața, astfel încât prietenilor apropiați le-a revenit anevoioasa îndatorire de a alcătui — din piese disparate — cel de-al doilea volum al poetului, *Lupta cu inerția*. Romanticul lua în această nouă carte ipostaza tribunului, în numele candorii poetul își striga ideile, era convins că trebuie să le trăiască și să se bată pentru ele. Nutrind dorința secretă de a scrie cândva un poem închinat marilor revoluții, Labiș nu și-a propus să illustreze episoadele grandioase ale istoriei, ci a coborât în lăuntrica lume a oamenilor, sondând, detectând, urmărind fierberea lucidă a sentimentelor, descifrând sensuri și viziuni virtuale. Ca un magician înzestrat cu puteri miraculoase, el își consumă timpul concret și alcătuirea fragilă a trupului și a nervilor pentru împlinirea proceselor de investigare în care se angajează. Pare, cum singur se evocă, „un spirit al adâncurilor“, un scafandru solitar care cu fiecare scufundare în valuri devine mai palid și care iese la suprafață cu sângele șiroidind din timpane, dar plin de sobra bucurie a învingătorului, a omului care s-a pus în slujba oamenilor și trăiește voluptatea finală a dăruirii, a topirii în întreg.

Gheorghe TOMOZEI, Prefață la Nicolae LABIȘ, *Moartea căprioarei. Poezii*, București, Editura pentru literatură, Biblioteca pentru toți, nr. 260, 1964, p.III-XVIII.

Moartea oricui aburește toate oglinzile. Moartea unui poet tânăr întunecă însă posibilitatea lumii de a arăta și altfel. Nicolae Labiș a murit la douăzeci și unu de ani. El a licărit scurt între două nopți: anonimatul și moartea fizică. Abia a avut timpul să-și compună o fizionomie de adolescent fascinat de maturitatea pe care n-avea s-o atingă și o atitudine socială, în care se putea citi binecuvântata necumințenie artistică a poezilor. Fizionomia declara părul vâlvoi ca mătasea porumbului, o încruntătură precoce și mustăcioara galică, adusă pe colțurile gurii, carnoase încă, de copil. Iar în atitudinea lui socială Rimbaud se împletea cu Esenin și alții. [...] După cum se vede din chiar versurile lui, poeții lumii, pe care îi cunoștea mai bine, chiar dacă dintre ei face parte și antinomicul Valéry, poeți către

care îl duce conștiința de sine, sunt mai cu seamă Villon, Rimbaud și Esenin. Îndeosebi cu cel din urmă el aspiră din vâlmășagul istoric, care îl cuprinde, la senzațiile copilăriei rurale și versurile i se încarcă de amintiri biografice ca și versurile poetului din Reazani. [...] și dacă în atitudinea lui personalistă față de o societate încă nemutată de pe vechi temelii, Labiș se compară cu Rimbaud și Esenin, față de noua societate și chiar față de pădurea care îl chema la ea cu o vrajă cunoscută de mult, dar și cu adaosuri tehnice și rutiere noi, el combină pe Esenin cu Maiakovski. [...] Poetul social abundent, rămas pe drept cuvânt emblemă a poeziei noastre din ultimii douăzeci de ani și autor al unor poeme antologice ca Moartea căprioarei, 100, Biografie și altele, N. Labiș moare accidental, în dimineața de 22 decembrie 1956. Cine ar putea spune ce forme avea să mai ia marele lui avânt liric? Pe cât este cu puțință de scurtat un destin poetic rețect, putem afirma că opera lui neîmplinită conține premise din care ar fi înflorit o spectaculoasă dramă lirică a personalității. În Omul comun (I. Dilema, II. Regenerarea și III. Treapta superioară) din volumul postum Lupta cu inerția (1958), sunt semne că această aprinsă conștiință de poet prin autoanalize necruțătoare, se îndruma etic către piscuri morale inaccesibile și literar către poemul de tip faustic.“

Vladimir STREINU, Distinguo. Nicolae Labiș, în „Luceafărul“, an. VIII, nr. 30 (189), 11 decembrie 1965, p. 3.

Era în ultima primăvară a lui Labiș. Faima lui era atât de uriașă încât noi studenții inodori și incolori primeam în urechi ca fiind valoroase orice știri, oricât de neînsemnate ar fi fost ele, oricât de neclare și ambigui despre el. Luase obiceiul să vină la Facultatea de filologie. Din vreo pricină de femeie poate, sau pur și simplu din dorința de a audia celebrul curs al profesorului Tudor Vianu. Nu-l iubeam. Eram topit de invidie. Fusese îndrăgostit de femeia pe care eu o iubeam. El publica, și semnul tipărit al literei mi se părea miraculos și de neatins. Nu era foarte înalt, avea un chip rotund, nasul cărn tronând peste o imensă mustață răsucită. Purta bundă, ca o sfidare împotriva orașului și a burgheziei în haine nemțești, pe atunci monstruoasă nu numai în textele tipărite despre ea, dar și din pricina ideilor fixe ale acelei perioade. Aici memoria mi se tulbură și nu țin minte ce căutam în amfiteatrul Odobescu plin de studenți prost îmbrăcați, unii dintre ei, printre care mă număram și eu, mângâind „crep“ la porția în plus pe care o ofereau cantinele studențești. Deodată, cineva de la catedră care ținea loc de tribună (nu mai țin minte cine) s-a ridicat și cu un glas rituos a zis: „Se află printre noi Nicolae Labiș și am fi fericiți dacă

el ne-ar citi o poezie“. [...] Văd parcă pe Labiș ridicându-se de o gravă noblețe naturală care lăsa puțin dureros și distant între el și noi o barieră a neatingibilului. Nu s-a urcat lângă catedră, ci a rămas în față chiar lângă primul șir de bănci, și într-o tăcere în care nici memoria nu mai funcționa, brusc a anunțat titlul poeziei Moartea căprioarei, știută, adorată, invidiată, negată și urâtă sufletului meu. Cred că numai pentru mine a existat în acea secundă senzația gheții pe șira spinării. Calm și degajat, bonom și profund distant totodată, cu un soi de firesc al nefirescului, cu un glas al cărui timbru s-a scurs prin urechile noastre, moale și dur totodată, vers de vers, a început să-și retriască poemul (era prea tânăr ca să-l poată recita), începându-și versurile lin și târăgănat și sfârșindu-și-le brusc, de parcă vântul ar fi avut ecouri semantice. Mi-aduc aminte cuvântul „nămol“ în care se termina un vers. Era atât de scurt zis și de brutal, încât nămolul se materializa. Mi-aduc aminte de ultimele trei cuvinte rostite de el într-un alt vers... „planetă și grea“. Se terminau de o rară violență. Într-un vers în care spunea că-și șterge mâinile de sânge pe piept, el a făcut gestul de a-și șterge mâinile pe bunda înflorată. Absolut toți, automat, ca niște copii, ne-am uitat în clipa aceea la mâinile lui și la bundă, ca și cum și mâinile, și bunda, ar fi fost pline de sânge. Brusc nu mai țin minte nimic și păstrez numai sentimentul de atunci, sentimentul deznădăjduit că el era de neatins. Mi-a produs o impresie sublimă și deprimantă. Atunci nu puteam crede că se poate scrie o poezie mai minunată decât Moartea căprioarei, pe care o iubeam și o uram. Aș fi dat orice pe lume să fiu eu autorul acelei poezii. Norocul lui mi se părea uriaș. Cu oricare altul aș fi putut să fiu prieten, cu el niciodată. Mi se părea și foarte frumos, deși nu era. Nu puteam să-i prind în noțiuni personalitatea acelei recitări și asta îmi dădea o mare neliniște. Abia acum știu că acea seară în care am avut tristul noroc să-l văd nu ținuse de noțiune și deci nu aveam cum s-o înțeleg cu noțiunile, că ea nu ținea nici de caracterul meu, ci era numai o aspirație a mea atât de brusc relevantă încât chiar și resturile de memorie care astăzi le mai pot evoca nu sunt altceva decât explozia de atunci a iubirii drepte pentru poezie. [...] Atâta vreme cât el a trăit eu nu am publicat nici un vers. El a murit în decembrie, eu am debutat în martie, anul următor.“

Nichita STĂNESCU, Sentimentul deznădăjduit că el era de neatins, în volumul Gheorghe Tomozei, Moartea unui poet, București, Editura Cartea românească, 1972, p. 423-425.

Cu excepția prietenilor, a majorității scriitorilor, și a celor care l-au cunoscut, poate puțini sunt astăzi, printre avizații literaturii, cei care cred cu

adevărat în poezia lui Labiș. Mă întreb însă dacă propria sa poezie o iubesc ei la Nicolae Labiș sau altceva. [...] La drept vorbind nu cred că în afara orgoliosului poem Sunt spiritul adâncurilor și a două balade mai poate fi reținut, în ordine estetică, ceva din poezia lui Labiș. Nu rămâne decât să ne oprim asupra aceluia altceva, un altceva care să fie seducător și atât de puternic încât să explice (nu să justifice) adeziunea prin confuzie a unora la poezia sa. Nicolae Labiș e un principiu moral. Ceea ce iubim la el este, să recunoaștem, acesta, principiul moral, și nu poesis-ul, așa se face că cei mai mulți dintre cei puțini care cred în poezia lui sunt adolescenții. Adolescența e poate singura stare existențială a omului care respectă intuitiv și pur principiile morale. La asta, am convingerea, se gândea Călinescu când spunea că Labiș e un poet format. Lucrul a putut izbi așa de tare în conștiința contemporanilor și a urmașilor poetului poate și pentru că, din acest unghi de vedere, Labiș era, la mijlocul deceniului șase, în poezia tânără afirmată deja atunci o excepție. Imaginați-vă un șir lung de uși în fața unei păduri din desișurile căreia sticleau ochi de lup. Cineva a intrat primul. Poate nu cel mai bun, poate nu cel mai interesant dintre toți, dar, fără îndoială, singurul care putea fi atunci primul. Meritul aceluia e preponderent moral. [...] Labiș mi se pare a fi principiul moral al poeziei de azi. Ca atare, în el se implică nu condiția axiologică a poeziei noi, dar condiția ei de existență. Sigur că foarte mulți poeți de azi sunt mai buni decât Labiș, dar fără Labiș n-ar fi putut exista. S-ar bănuși de aici că introduc un raport de dependență „așa părănd“ ontologică între unul și ceilalți. Da. Destinul lui Labiș era acela al florii. Deschis și pur. Nu avea, adică, aparența de atâtea ori perversă și înșelătoare a fructului. Știu că Labiș nu este un mare poet, dar știu că nimic nu este mai stimabil în istoria unei anume perioade poetice decât principiul său moral.

Laurențiu ULICI, Nicolae Labiș e un principiu moral, în volumul *Gheorghe Tomozei, Moartea unui poet*, București, Editura Cartea românească, 1972, p. 356-357.

Primele iubiri, volumul său de debut (1956) se situează, am putea spune, la o răscruce semnificativă pentru poezia epocii. El înglobează, pe de o parte, piese ce nu se detașează prea mult de fundalul literaturii la ordinea zilei, dar, pe de altă parte, creează și primele nuclee mitice personale, care vor trasa, în scurtă vreme, liniile de forță ale viziunii sale poetice. Este vorba în primul caz de străduința poetului de a cuprinde cât mai multe teme ale actualității imediate (procesul de selecție întrevăzându-se, la acest nivel, cu oarecare dificultate), pe care le „tratează“, într-adevăr, cu

o evidentă ușurință a versificației și într-o notă de retorism de circulație atunci. [...] Dar tot în această primă carte se încheagă și direcțiile acelei biografii lirice care va avea în conștiința unei întregi generații ecourile cunoscute. Biografia poetului se construiește având în centrul său un „eu de determinare socială“, căci, din punctul său inițial, ea tinde a se defini ca expresie a sensibilității unei colectivități umane solidare, un proces de „învățare a țării“, „cu copaci și cu cer, cu pălmaș și cu vită“, ca o altă biografie argeziană din Testament. [...] Timbrul particular al poetului tinde a se defini treptat prin raportare la câteva semnificative valori ale scrisului românesc. Eminescu și Sadoveanu domină, din acest punct de vedere, universul în curs de construcție al Primelor iubiri. [...] În comparație cu Primele iubiri, al doilea și ultimul volum de poezii al lui Nicolae Labiș reprezintă, din toate punctele de vedere, un salt calitativ. [...] O primă observație cu caracter general ce se poate face (și s-a făcut) cu privire la Lupta cu inerția se referă la abandonarea, aproape totală, a epicului și discursivității din Primele iubiri, în favoarea unei lirici confesive, directe. [...] O structură similară cu a poemului Contemplație ori a Introducerii în Intima comedie (care par a fi abia începutul unei gândiri poetice de mari perspective) deține și poezia Morarul din același ciclu cu Contemplație, Destinderi.

După cum în Contemplație sau Introducere se constituie două nivele de reprezentare simbolică — „adâncul“, „alcoolorilor tari“, „unde venite de jos“ dintr-un nou plâns al materiei și, pe de altă parte, „lumina cea solară“, a exteriorului în care poetul-Orfeu se iveau „ostenit și palid“, consumat adică de febra acelei „expérience du gouffre“ — și în Morarul se reface relația de opoziție și comunicare totodată dintre „subteranul Olimp“ și „orele zilei“. Ziua lui Labiș e o ieșire din mediul introspectiv, necesară concesie făcută ordinii raționale a existenței, care este, ca altădată, o lume a clarității ritmice, a unei lumini apolinic-visătoare și echilibrate, conferind lucrurilor tonurile clare ale culorii și materiei rotunjite. [...] Odată, într-o capodoperă a sa, Marină, poetul configurează cosmic ceea ce în Primele iubiri numise Frământarea intimă. Într-un paralelism de anvergură om—mare, el dă o expresie definitivă realității substanțiale dintre existența umană și univers, tradusă pe complexa-i traiectorie, de la tulburarea frământare subiectivă, spre realizarea unui echilibru solar, de clasică seninătate. Neliniștea erotică, provocată de pierderea unei iubiri prea intens înrădăcinată își găsește un corespondent cosmic în zbuciumul nocturn al mării, într-o progresivă egalizare a tumultului interior cu mișcările apelor învolburate. Versurile scurte, trohaic accentuate, cu o cezură mediană, ordonate în strofe lungi, de zece versuri, în care alternează rimele încrucișate cu cele îmbrățișate, simetric așezate față de o „axă“, sonoră

formată dintr-un distih în rimă feminină, servesc în mod exemplar sugesției de mișcare unduitoare, închisă în fiecare unitate strofică asemeni unui val care, izbînd în țărîm cu putere, într-o progresivă înălțare, se retrage în sine și în sânul mării ce l-a născut. [...] „Flămînda neliniște“ evocată de poet în finalul primei părți a poemului primește atributele unei forțe universale oarbe, distrugătoare a echilibrului cosmic și sufletesc, provocând „învălmășirea rea“ a mării și a sufletului, deopotrivă. În astfel de imagini, Labiș se exprimă din nou, plenar, ca poet al neliniștilor primordiale, creator de vaste viziuni cosmice, poet al tulburătoarelor geneze. Dar Marină este și poemul păcii dintâi, al lumii, extrăgând din imaginea calmului marin un simbol pentru reechilibrarea spirituală, pentru „împăcarea în infinit“ a dramei individuale. Am putea spune că această operă este, într-un fel, alegoria propriei biografii spirituale a lui Nicolae Labiș — „spirit al adâncurilor“, biografie ce evoluează, cum am văzut până acum, de la obscura frămîntare intimă, de poet „plutonic“, către „lumina cea solară“, a ritmurilor limpezi, ascunzând însă, în „smerelile-i aparente“ întregul decantat tumult al subiectivității. [...] O asemenea viziune a contemplativității, ca și câteva linii generale ale construcției imagistice, ne duc cu gândul spre Cimitirul marin al lui Paul Valéry, din care poetul și transcrie un vers. [...] Valéry este însă un poet prin excelență al clasicei limpidității mediteraniene, pentru care aceste strigăte finale sunt doar postulatul unei conștiințe prea echilibrate, speriate de claritatea excesivă. Tănărul poet român este, dimpotrivă, un temperament neliniștit, căutând în contemplație o soluție a unui dezechilibru intern pustiitor, încercând să-și dureze acel „subteran Olimp“ în care e și seninătate, dar și germenul tulburării, „miezul atâtor ravagii“. Oricum, Marină se integrează fără dificultate viziunii dualiste a lui Labiș, creată la răscrucea unor impulsuri dublu direcționate, viziune ce nu suportă simpla opțiune pentru o cale sau alta, ci presupune osmoza lor deplină, întru realizarea unei „contemplații neliniștite“, ardente, rezultat al ordonării raționale a eului, dar nicidecum al înlăturării consumului afectiv. Linii noi în circumscrierea acestui spațiu liric adaugă, în amintitul sens, și poezii ca Baladă sau Idilă, ce trebuie fără îndoială considerate printre piesele cele mai reprezentative ale operei lui Nicolae Labiș. [...]

Ion POȚ Nicolae Labiș, în Poezia unei generații, Cluj, Editura Dacia, 1973, p. 41-76.

Dificultatea de a interpreta poezia lui Nicolae Labiș ține de fascinația pe care o simțim față de destinul atât de neobișnuit al acestui tănăr. Labiș a devenit, în fapt, un mit, cum devenise Eminescu în ultimul deceniu al

secolului trecut. Mitul n-a încetat să crească, să domine datele biografice, reale, să le proiecteze în alte zone, accesibile doar imaginației. Autorul Luptei cu inerția, dispărut la o vârstă când un poet își caută încă o formulă proprie și luptă cu materia verbală, a intrat în conștiința generațiilor tinere ca un mare talent, și mitul talentului său excepțional nu a încetat să se dezvolte în răstimpul ce ne desparte de moartea lui neașteptată. Labiș reprezintă, azi, mitul rimbaudian al adolescentului care, de-abia desprins de lumea fabuloasă a copilăriei, intră în alta, unde universul i se înfățișează cu mari și grele enigme. Luarea în stăpânire a lumii — act poetic decisiv, propriu doar creatorilor ieșiți din comun — presupune o energie spirituală și o percepție adâncă a elementelor; însușiri pe care, cu hotărâre, acest adolescent le-a avut. Versuri de început (Primele iubiri, 1956) au o structură epică și sunt dominate de eposul popular. Dar chiar de pe acum se simte o neobișnuită senzație de vitalitate a materiei, de germinație colorată. Munții ard în poleiri argintate, vinele de apă țâșnesc cu putere, peștii alburii alunecă pe lângă genele copilului ce se scaldă cu ochii deschiși în pâraiele repezi, sevele se aud cum fierb sub brazde și se ridică prin țevile cucutei. [...] Superioare estetic sunt poemele din ciclul ce dă titlul volumului. Poemul de început amintește de o boemă fantezistă a lui Rimbaud. [...] Simbolul primelor iubiri are la Labiș trei învelișuri lirice: social, erotic, naturist, făcând astfel posibile mai multe soluții de interpretare. Înțelesul social e explicat în secvența a V-a („steaua polară pe cer, departe“), cel naturistic e general, ca un strat invizibil, iar cel erotic este cel mai discret, ca în toată poezia de dragoste a lui Labiș, de mare pudoare. Dintre reprezentările concrete, cerbii și vulturii, pădurea în faza germinației capătă o mai mare extindere. Poemele din Lupta cu inerția (1958), volum postum, dau o idee despre ceea ce ar fi putut deveni Labiș. O idee, firește, fragmentară, ipotetică, deoarece autorul avea un spirit mobil și era capabil de mari surprize. Majoritatea versurilor sunt scrise în ultimul an și chiar în ultimele luni din viața lui Labiș. Poetul se afla în zodia cea mai bună a inspirației sale: tonul grav, de poezie substanțială, se simte imediat. Deosebirea față de versurile anterioare e mare: semnele de lirism, de acolo, se împlinesc și se generalizează, aici, în cadrele unei poezii esențiale reflexive. Motivele poetice sunt cam aceleași, răsfrânse însă înlăuntru, intelectualizate. Procesul de intelectualizare a lirismului nu anulează, la Labiș, valoarea spontană a emoției. Ca și Eminescu, care păstrează toate motivele poeziei sale din tinerețe, Labiș își „tratează“, cum zice el cu o formulă demitizantă, orgolios prozaică, temele inițiale, dar dintr-o perspectivă poetică indiscutabil superioară. Primul semn e limitarea și chiar eliminarea epicului. Al doilea e pășirea pe terenul ideii. Trecerea la o poezie

de comunicare intimă și chiar la un lirism cerebral se face repede, fără pregătiri speciale. [...] Imposibilitatea de a se fixa și de a trăi o dragoste mare, unică, este consemnată cu liniște și, fără prea mari remușcări, poetul trece mai departe, dând ocol unei idei cu o mai largă rezonanță în poezia sa. Aceasta derivă din conștiința că destinul omului se împlinește în alt spațiu decât acela al liniștii. La Labiș, această idee se armonizează cu alta, filosofică, privitoare la forța generalizatoare a universului, la dinamica materiei sale. Biografia, deși citată, așază deocamdată faptele pe un teren individual. Principiul devenirii e văzut, în spiritul eresurilor populare, ca o expresie a forțelor misterioase ce acționează în univers. [...] Accentele acestui romantism galopant alternează cu altele, venite din direcția unei indefinite nostalgii juvenile. În astfel de clipe tânjitoare sunt percepute „albele chemări“ ale necunoscutului, „învălmășirea tandră și crudă“, „încălcirea tristă“, vagă, autumnală, verlainiană. Un întreg ciclu, Destinderi, stă sub semnul acestei interferări de senzații. Tânărul privește lumea prin aburii albaștri ai alcoolului, având deodată sentimentul destrămării lente a materiei. Uită-te, Clonț, Gol, Contemplație, Alexandrin sunt niște Romances sans paroles delicate, concentrate, superioare prin muzicalitatea și calitatea emoției. Lecturile din Verlaine și Bacovia se resimt ca niște ecouri îndepărtate, rătăcite într-un vast templu. Labiș era, la vârsta lui, un poet cult și ciclul amintit dovedește familiarizarea lui cu marii precursori ai simbolismului. [...] Pe liricul „lacom de idei“ îl aflăm în poemele mai întinse, realizate fragmentar: Intima Comedie și Omul comun. Primul înregistrează chiar procesul cunoașterii, văzut ca o sondare în straturile adânci ale conștiinței. Poetul nu ajunge să străbată însă decât primul cerc din pâlnia dantescă: glasul epocii îl ajunge și, rătăcit în pădurea de umbre, revine cuminte la temele obișnuite: „Scump copil regăsit/ În prim cerc de vicii groase“ etc. Omul comun, mai dezvoltat, are un sens polemic de la început precizat. Obiectul lui e liniștea mortifiantă. Totul e pus sub semnul confruntării cu copilăria, vârsta purității absolute. Această meditație etică are un fior liric mai grav, derivat din sentimentul de nostalgie a copilăriei pierdute, către care poetul își întinde aripile. Se naște din efortul de a prelungi în altă vârstă modul sincer al copilului de a fabula o poezie energică, polemică, necruțătoare cu ipostazele leneșe ale existenței (spleenurile, împăcărilor „limfatice“, căile neguroase ale devenirii etc.). Ochiul rațiunii e pururi deschis și, neîmblânzit, poetul cenzurează propriile gesturi și atitudini animate de alte forțe decât acelea ale perfecțiunii. [. . .] Din orice punct am privi poezia și oricât de stângace, juvenile ne-ar părea poemele de început, Labiș e un poet adevărat; nu știu dacă atributul

(dealtfel comun) de mare poet nu l-ar stânjeni, n-ar distona cu tinerețea lui cuceritoare, dar cu siguranță el e un liric excepțional.

Eugen SIMION, Buzduganul unei generații, în Scriitori români de azi, București, Editura Cartea românească, 1974, p. 112-118.

Poezia lui Labiș are, în ansamblul ei, o structură dominată de tensiunea dintre două atitudini fundamentale. Prima dintre acestea este o predispoziție confesivă, caracteristică pentru mulți poeți moderni. Concretizările ei lirice sunt observabile în numeroase poezii, indiferent de data certă sau probabilă a scrierii acestora. Poetul trăiește dintr-odată în toate vârstele sale, trecutul fiind adesea actualizat și chemat să fie una dintre dimensiunile unei personalități aflate într-un rapid proces de maturizare. Amintirea vie a copilăriei este, astfel, un laitmotiv deosebit de caracteristic pentru acest poet al sincerității. [...] Adesea apar imagini ale spațiului geografic natal. Un ciclu din volumul Primele iubiri este intitulat Rapsodia pădurii. [...] Pădurea nu este numai un decor, ce simbolizează forța inepuizabilă a naturii, ci și un martor suveran al aventurilor materiale și spirituale ale omului. În poemul Moartea căprioarei codrul asistă la ceremonialul barbar, prin care adolescentul este smuls din vârsta sa idilică și trecut într-o precoce maturitate. [...] și mai târziu, când Labiș își rafinează expresia poetică, imagini a căror origine este în pădurea eternă a copilăriei continuă să apară în versurile sale, ca, de pildă, în Uită-te, unde o inefabilă tristețe crește la contemplarea semnelor toamnei. [...] Dar pădurea nu rămâne doar simbolul puterii naturale, care a străjuit primii ani din viața poetului, și izvorul unor imagini. Ea se transformă cu timpul într-o adevărată **forma mentis**. Marea admirație a lui Labiș pentru creațiile lui Eminescu și Sadoveanu se nutrește în bună măsură din resimțirea unui comun cult al codrului, semn etern al înfrățirii autohtone cu natura. [...] Tristețea și sentimentul apartenenței la o familie de spirite nu constituie însă notele dominante ale poeziei confesive a lui Labiș. Poetul este un spirit care se luptă fără încetare cu sine. Cele mai multe confesiuni exprimă, din acest motiv, o perpetuă ciocnire conceptuală. Ieșit foarte repede din decorul paradisiac al copilăriei, Labiș rătăcește prin hățșurile fără de sfrârșit ale cuvintelor, căutându-se, încercând să fixeze prin vorbe evoluția pe care o simte că se petrece în el. Poeții adevărați ai timpurilor moderne (și Labiș este unul dintre ei) au simțit acut distanța dintre fapte și cuvinte. Din acest motiv, melancolia unora dintre confesiunile lor lirice nu este cenestezică, nu ține de un tremur al ființei trupești în fața adversităților de tot felul, pe care omul este obligat să le înfrunte în existența sa materială, ci filosofică, exprimând o neliniște metafizică în fața lumii,

dar mai ales în fața cuvintelor. Aceasta este și natura meditațiilor lui Labiș în legătură cu esența cuvântului poetic și cu posibilitățile pe care creatorul le are în elanul său de echivalare a lumii prin poezie. [...] Poetul tinde să se contopească empatetic cu lumea, transformându-se în cântec. Aceasta este „rezolvarea“ pe care el o dă tribulațiilor sale. [...] Dacă Labiș ar fi rămas doar un rezonator al trăirilor proprii, ar fi ajuns poate (la douăzeci și unu de ani el era un poet matur) să cultive un ideal formal al poeziei. Extraordinarul său talent s-ar fi concentrat, în locul unei creații atât de intense ar fi existat doar câteva zeci de poezii „perfecte“. Labiș a fost însă stăpânit de sentimentul că poezia, cel mai netranscriptibil dintre limbaje, trebuie să fie o entitate tranzitivă, care nu are a se comunica doar pe sine. Din acest motiv, o bună parte a creației sale este formată din poezii ale evenimentului istoric și ale opțiunii politice generate de filosofarea asupra acestor evenimente. Aceste poezii exprimă cea de a doua dintre atitudinile sale fundamentale. [...] Poezia opțiunii politice, a cărei teoretizare constituie, de fapt, o pledoarie pentru poezia lui Labiș, nu este nici pe departe egală cu acele ipostaze publicistice facile, pe care unii autori le confecționează în grabă pentru aniversări. Doar în urma operării unei apropieri eronate dintre cele două lucruri distincte a putut să apară o reprezentare unificatoare. Marea poezie politică, așa cum se înfățișează ea în întreaga istorie a literaturii noastre, este o realitate importantă, definitorie pentru spiritualitatea unui popor eroic, a cărui conștiință a fost și este un etalon de demnitate și de putere de a fi. Poezia lui Labiș depune o convingătoare mărturie în acest sens. [...] Trecutul poeziei, dacă există așa ceva, este al vocilor singulare, viitorul, dacă, iarăși, va exista așa ceva, este al glasurilor din care s-a topit orice persoană. La răscrucea dintre aceste două posibilități ale poeziei, Labiș se află sub chipul lui Janus bifrons.

Voicu BUGARIU, Poeta bifrons, postfață la Nicolae Labiș, Poezii, București, Editura Minerva, 1976, p. 175-202.

Sunt ispitit să cred că, printre poeții români — cu excepția, poate, a singurului Eminescu —, Nicolae Labiș a avut, în cel mai înalt grad, sentimentul universalității ritmului, al predominării lui în muncă și în viața omului, în natură, în alcătuirile și rânduielile firii: „Topoarele băteau pe lemn, departe,/ Euritmia codrilor ritmând,/ Laborioasa viață fără moarte/ Le distila din arbori și pământ“. Ecurile efortului omenesc — amplificate, sonor, de încremenirea naturii — organizează în unități ritmice, perceptibile acustic, euritmia latentă a codrului. Aceeași sensibilitate la gesturile muncii, tăind ritmic tăcerea, o întâlnim, nu o dată, la

Sadoveanu. [...] Acuitatea sensorială a poetului deslușește structuri ritmice posibile nu numai la procesul muncii, ci și în alternanța sunet-tăcere, în proiectarea mișcărilor sonore pe un fond acustic negativ. [...] În fiecare vers al lui Nicolae Labiș simțim bucuria unui „inițiat” căruia i s-a relevat structura armonioasă a lumii, de la mineral la vegetal și animal, de la pământ la cer, de la calde zvâcniri ale sângelui până la rotirile reci ale astrilor. [...] Trăind, așadar, împresurat de mreaja deasă și fină a ritmurilor lumii, poetul se destramă și se topește în poezie: „Eu curg întreg în acest cântec sfânt:/ Eu nu mai sînt, e-un cântec tot ce sînt”. Ecurile acestui cântec întremător nu ar trebui să se stingă curând. De le-am putea prelungi cu bătăile inimilor noastre!

G. I-TOHĂNEANU, Nicolae Labiș și sentimentul ritmului, în *Dincolo de cuvânt, București, Editura științifică și enciclopedică, 1976, p. 196-200.*

Labiș desființează alternativa dintre tratarea formal-retorică a temelor „contemporane” și ignorarea sau retragerea din fața lor ca din fața unui risc pentru lirismul pur. Între poeții demagogi și poeții timizi, între oportuniști și frigizi, el taie un alt drum, un drum al său, — drumul oricărui poet adevărat —, drept, adânc, original, înțelegând că nici versificația de circumstanță, nici ocolirea circumstanțelor nu reprezintă o soluție. El se apropie de teme care pentru unii erau clișee goale, iar pentru alții domenii exterioare poeziei; cu o superbă încredere, se aruncă în ele cu toată sinceritatea ființei — și este răsplătit pentru aceasta. Cine se apropie de un obiect atât de încrezător, va descoperi că obiectul, pentru alții opac, începe să i se releveze, să-și scoată la iveală virtualitățile, potențialul de necrezut. Temele comune ale literaturii timpului puteau fi cariccate, și au și fost; nu mai puțin, ele se dovediseră fertile pentru câțiva dintre marii scriitori ai secolului, pentru că fuseseră luate în serios, măsurate în adâncime cu măsura proprie vieții lor; în spiritul lor acționează Labiș. Poezia unui Blok, a unui Maiakovski, Brecht, Eluard, Aragon, Ady, Garcia Lorca, A. Bielâi, B. Pasternak concurează pe a oricărui mare contemporan. Labiș a înțeles repede că dacă s-ar arăta „rezervat” față de teme ilustrate în poezia lor, trăind în aceeași epocă, frământat de aceleași neliniști, de aceleași speranțe, șansele de a deveni un epigon de talent s-ar înmulți. Situația de discipol nuanțat a lui Ion Barbu nu surâdea defel spiritului demn, inteligenței orgolioase, pornirii sale absolut firești de a fi mare prin el însuși. Anumite lucruri trebuie privite în față (și cea mai mare eroare a unei „priviri” de astăzi asupra lui Labiș, cel din epoca sa, ar

fi să afecteze a nu le vedea așa cum au fost) fără intenția de a le justifica și, dimpotrivă, fără jenă și fără complexe. [...] Labiș oscilează între un concept tradițional de poezie — și trebuie spus că acesta i-a asigurat, în viață fiind, prețuirea celor mai mulți —, și o tentativă, deloc receptată atunci, considerată chiar un început de degradare a talentului său eminentemente liric, de subminare a acestuia, printr-un vers discursiv, prozaic și publicistic, total subordonat unei funcții critice, active, îndreptate mai puțin spre celebrarea vieții și mult mai mult spre schimbarea ei. El se îndrepta tot mai decis, în aspru dezacord cu admiratorii laturii bucolice și contemplative a lirismului său, derutați de noua sa înfățișare, spre o poezie a dezbaterii cu sine și cu lumea, o poezie a intervenției directe, a polemismului militant. Acest nou aspect îl definește ca poet revoluționar, nemulțumit de rolul secund al poeziei în viața contemporană, vrând să facă din poezie, și chiar din viața poetului, mijloace de acces spre centrul de orientare al colectivității. [...] Poezia Moartea căprioarei, scrisă în 1954, precede cu doi ani (asta înseamnă imens: doi ani!) epoca Luptei cu inerția. Atmosfera de reale presimțiri din această poezie nu poate fi integral explicată prin ceea ce se întâmplă în cuprinsul ei narativ. O tulburare fără motiv aparent, provocată de acele tensiuni, de acele energii neliniștitoare de care aminteam, se servește de întâmplarea relatată ca de un sprijin rațional, ca de o platformă logică. Ceva ne spune că aici e vorba de altcineva. Ca în celebra litanie a lui Octavian Goga, La noi, legată pentru totdeauna de pătrunzătorul comentariu călinescian, se petrec lucruri ciudate. Ca și acolo, întrebarea de neocolit (de ce?) vine să răscolească fiecare afirmație certă din poem. De ce a ucis soarele orice boare de vânt? De ce s-a topit și a curs pe pământ? De ce a rămas cerul gol? De ce dansează peste păduri „satanice“ jocuri? De ce, mai ales, brazii îl „zgârie“ pe copil „răi și uscați“? De ce această atmosferă de halucinație și tremur lăuntric? La stabilizarea acestei atmosfere contribuie aparent nemotivată cruzime pusă în evocarea fiecărui detaliu, o cruzime care nu aparține vreunui din eroii întâmplării, ci naratorului de peste ani, de peste mulți ani, și care contrastează violent cu finalul, frecvent citat al poemului, un final al îndurării, compasiunii și remușcării. Dar finalul acesta este anticipat de o relatare detaliată a ritualului, pe care numai „cineva“ cu obișnuința unor legi teribile o poate face. Această intensitate a cruzimii are în ea însăși ceva profund inexplicabil. Sau explicabil numai prin încercarea de a opune structuri certe (ritualul cu legile sale etc.) unui mare sentiment de incertitudine, unei spaime lăuntrice. Cel puțin unei tensiuni misterioase, de categoria celor amintite. [...] Revelația cruzimii ascunse în relațiile omu-

lui cu natura vie va provoca un șoc, o cutremurare în conștiința care nu acceptă să fie divizată. Este tentativa surprinzătoare de a universaliza principiul etic, de a umaniza ritualurile. În această tresărire a sentimentului răspunderii („Pe zare curge sânge și pieptul mi-i roșu, de parcă/ Măinile pline de sânge pe piept mi le-am șters“) e anticipat întregul demers liric al lui Labiș, în esența sa neschimbat, chiar dacă metamorfoza „mijloacelor“ se va face repede și radical; sfâșierea este aceeași în fragmentele Intimei comedii ca și în versurile tulburător de copilărești: „Vai, cum aș vrea să nu mai vii, să nu mai vii/ Frumoasă jertfă a pădurii mele“. Labiș nu se va sfii să opteze pentru această sfâșiere „imatură“, pe care legile aspre ale lumii originare o tolerează numai copilăriei neștiutoare și slabe, în așteptarea vârstei bărbătești, din perspectiva căreia această „moliciune“ să apară derizorie; și mai ales nu va arăta nici cea mai mică șfială când în poemele sale „târzii“, în Omul comun ș. a. va institui drept criteriu suprem de judecată candoarea aparent nebărbătească, și va face din ea, dimpotrivă, semnul adevăratei puteri. Coșmarul mâinilor pline de sânge, încercat în prima expediție cinegetică — miracol discreditat al copilăriei sale —, va reveni în somnul agitat sau în stările de veghe îngândurată ale omului matur, deodată marcat de conștiința culpabilității morale, a inerției sufletești răspunzătoare de răul din jur. Și aici ca și acolo, este caracteristic că Labiș pune în discuție norma comună, judecata acceptată, cea dintâi sub imperiul tradiției respectate, cea de a doua sub presiunea nevoii. El nu ia nimic „de bun“, — nici o normă, oricât de autoritară, nu e scutită de examenul critic, de întrebări dictate din interiorul conștiinței libere să accepte sau nu. Și cuvântul tăios, ultimul: „Mănânc și plâng. Mănânc!“ Tensiunea care se concentrează în Moartea căprioarei trimite, cum vedem, la o altă pereche polară a poeziei lui Labiș: cruzimea și compasiunea. Compasiunea e sfâșietoare, dar și cruzimea e incredibil de manifestă. Spațiul care desparte cei doi termeni antinomici este imens. Străbaterea sa impune o concentrare vitală, de care poetul se vădește capabil, dar și o cheltuire intimă, care provoacă în el, cu siguranță, o stare de amețeală, de panică în fața golului. Polaritățile specifice poeziei lui Labiș presupun străbaterea în goană a unor astfel de spații considerabile. De aici, necesitatea „grabei“ resimțită de poet ca un păcat capital; ca un blestem, ca o „fatalitate“ a existenței sale, în același timp. La fel de extins ca spațiu dintre cruzime și compasiune este spațiul (amintit mai înainte) între copilăria voioasă și răspunderile copleșitoare. Deplasarea în interiorul său cere un efort extraordinar. Și este atât de rapidă, încât creează o curioasă senzație de simultaneitate. [...] Greu se poate spune ce-ar fi devenit Labiș,

ce metamorfoze ascundea firea sa de atunci, dar aceasta era eminentamente activă, luminos posedată de un ideal al eficienței, al faptei pozitive, cu urmări imediate, cam în felul în care trebuie să ni-l închipuim pe M. Eminescu la vârsta corespunzătoare, în epoca vieneză, în epoca, mai limpede spus, de fervoare, de încredere în puterea actelor umane, a serbărilor de la Putna. Avea și el aerul că pune mai presus decât poezia faptele, prietenia, căldura solidarității. Desigur, numai un mare poet își poate îngădui o astfel de libertate, o nesocotire plină de nepăsare a vocației esențiale, cu instinctul bun, latent, că ea, vocația, oricum va sfârși prin a se impune, reprezentând eternitatea, pe când faptele și prietenia rămân legate de un timp anume, un timp trecător. Alegerea lui nu este totuși fără consecințe asupra poeziei, care se umple inevitabil de curenții activi ai implicării în imediat, în epocă, al angajării extraordinar de responsabile în prezentul care se face și care, credea aceasta, depinde și de noi.

Lucian RAICU, Nicolae Labiș, București, Editura Eminescu, 1977, p. 13, 14, 23-25, 43, 44, 51, 52, 61, 81-83, 218.

Pe urmele lui Eminescu, Nicolae Labiș redescoperă poemul ca introspecție, ca modalitate analitică a unei biografii sincopate, degajată de elementele impure. Respirând neutralitatea narativă, Nicolae Labiș întoarce poemul într-o meditație asupra realității interioare a omului, prin care ordonează faptele existenței obiective. Predispoziția confesivă, în aceeași tradiție romantică, se transformă într-o modalitate fundamentală de comunicare. De aici izvorăște autenticitatea trăirilor și contagioasa lor forță de persuasiune. Ce este în esență poemul Primele iubiri? Un adolescent arde în flăcările revoluției, își mistuie întreaga ființă în clocotul ideatic și imagistic, transformând tot ce atinge în cântec: „Eu nu mai sunt, e-un cântec tot ce sunt“. Culoarele: coarnele brumate ale cerbilor; zările de argint, sunetele: vuietul brazilor, foșnetul pădurii, susurul izvoarelor, tropotul cerbilor, „întreaga lume a sufletului, vie/ palpită-ntr-o frenetică beție“, ca în corespondențele lui Baudelaire, reliefând individualitatea trăirilor interioare printr-o eufonie de puțin întâlnită finețe. [...] Universul recreat de Nicolae Labiș nu este deloc inedit. Izvoarele le întâlnim la Eminescu, viile cu struguri la B. Fundoianu, roua, brazii, cerbii la V. Voiculescu și Mircea Streinu. De unde vine totuși farmecul lirismului, pentru că el există indiscutabil! Din metaforele ori sinesteziile încă neutilizate în poezia acelor ani? T. Vianu afirmă că particularitățile de expresie „nu sunt simple fapte de constatare, ci fapte de apreciere, valori“. [...]

Până la Nicolae Labiș, în perioada de început a literaturii contemporane, nimeni nu a realizat cu identică delicatețe fuziunea dintre iubire și

revoluție! [...] Indiscutabil, Nicolae Labiș a perceput aderența la ideile comunismului ca pe o parte componentă a personalității sale, ca pe o necesitate obiectivă, pentru că altfel nu se explică obstinația cu care revine asupra ei, mereu în aceeași gravă tonalitate, totdeauna cu similară uimire, ca în fața unui miracol al lumii. [...] Primele iubiri conține, în germene, toate elementele problematice și sintetizează principalele procedee, specifice poeziei sale. Un registru liric cuprinzător, simboluri și imagini originale tind să îndeplinească rolul unor tipare, al unor arhetipuri, în jurul cărora se vor structura o mare parte a poemelor esențiale: pădurea și muntele, fauna și izvoarele alpine, copilăria fără copilărie, războiul, senzația elementelor primordiale, a candorilor fruste, a purității originare. Prin subtila interiorizare și unicitatea subiectivității ce depășește simpla situație temporală, după un sfert de veac de la elaborare, poemul Primele iubiri rămâne încă o scriere viabilă.

Ion Bălu, Nicolae Labiș, București, Editura Albatros, 1982, p. 110-120.

Intri în poezia lui Nicolae Labiș ca într-o pădure foșnitoare de vorbe și imagini, în care toate își răspund. Esențele tari ale pădurii, stânca, pământul puternic acoperit de verdeța cetinei fără moarte, izvoarele repezi de munte au dat viața lor acestui copil al poeziei, cu destin crud.

Crescut între dealurile, munții și codrii Moldovei de nord, el a găsit de la început în preajma lui măreția și n-a făcut nici o efortare pentru a o putea exprima. Vorbele au sporit în el o dată cu basmele și balada și au pornit înafară fără ca el să le „zugrăvească, prea lesne distilându-se în grai“. Adică Labiș a cântat, după cuvântul lui Goethe despre poet, liber și firesc, cum cântă pasărea din ram. Și cu vorbele învățate, în primul rând, din Miorița. Apoi de la Eminescu și de la Sadoveanu. Într-un târziu, când a coborât din pădurile sale, a mai cunoscut și alți învățaței ai eternei năzuinți către frumusețe, români și străini. După sunetele scoase în mod specific de lira lui Labiș, aceștia par a fi dintre români Arghezi, Ion Barbu, Matei Caragiale, Geo Bogza, iar dintre străini Villon și Rimbaud. Poate și Esenin. [...]

Prin viziunea sa creatoare, unitară, originară, străbătută de filoane ale unei măreții autentice, prin varietatea și frumusețea expresivă cu formele poetice folosite, cu ritmuri învățate din horă, din dans, Labiș a lăsat în urmă-i o poezie de făgăduinți geniale.

Zoe DUMITRESCU-BUȘULENGA, Cuvânt înainte, în Nicolae Labiș, Versuri, București, Editura Tineretului, colecția „Cele mai frumoase poezii“, p. 5, 6, 13.

Preluând terminologia și demonstrația din Tradiție și talent personal de T. S. Eliot, putem spune că Primele iubiri și Lupta cu inerția au fost „opere de artă noi (cu adevărat noi), având, tocmai de aceea, capacitatea de a modifica „fie cât de puțin“, întreaga ordine „ideală“ ce coordona și echilibra câmpul literaturii în momentul apariției lor: [...]

„Noutatea“ lui Labiș s-a definit, apoi, nu numai în raport cu prezentul, ci și cu trecutul, căci poetul Primelor iubiri a actualizat (într-o epocă în care preluarea complexă a moștenirii literare era un deziderat și nu o realitate) retorică, tematica și, desigur acesta este lucrul cel mai important, spiritul marilor poeți ai culturii noastre, de la Eminescu, la Bologa sau Arghezi.

În sfârșit „noutatea“ Labiș constă în relația cu totul aparte între opera sa și viitor în sensul că este primul poet postbelic revendicat ca mentor (sau model) de generații întregi de urmași, în primul rând de generațiile intrate în literatură în jurul anilor 1959—1964, dar nu numai de ele. [...]

De la Primele iubiri, la Lupta cu inerția trec (editorial) doar doi ani, dar timpul și spațiul liric sunt marcate de importante modificări. Investigația poetică se adâncește, la fel distanța semantică dintre termenii reveniți în cuprinsul aceleiași unice viziuni, cu efect, evident, puternic asupra gradului de complexitate și de noutate al viziunii. În planul procedeelelor, pe lângă vizibila preferință față de metaforele revelatorii și de abandonare a celor plasticizante, apelul la tehnica inserției (modelul Rimbaud contribuie, poate, și el la aceasta) plasează întreg edificiul sub semnul orizontului poetic ilimitat simbolic.

Peisajul este cutremurat de ecoul palid dar penetrant al altor, îndepărtate, ecouri sau de un zburcuc melodice nestăvilite, toate determinând stări sufletești ce cotropesc inefabil linia de gravură sau stampă a imaginii. „Temele“ interiorității câștigă în fața celor ale exteriorității sau le intensifică pe acestea din urmă cu noi semnificații. Erotica se abstractizează grațios (linia Poe, Baudelaire pare a avea, în Labiș, un continuator) pentru a se destrăma în vidul absolut, lipsit de culoare și de șoapte, luminat doar de „lacomi ochi reci“, nesprijinită de gânduri. [...]

„Nărvitul lacom de idei“, iată o trăsătură fără de care (auto) portretul Labiș nu ar putea fi conceput.

Antoaneta TĂNĂSESCU, Muzicala bătaie a timpului, în Nicolae Labiș, Poezii, București, 1985, Editura Albatros, p. VI-VII, XIII, XIV, XXII.

Este vorba de un fenomen poate unic în literatura și cultura românească. Mă gândesc la prodigioasa generație Labiș, alcătuită din acei scriitori de notorietate. [...]

Pare a fi, până acum, cea mai bogată aglomerare de valori în cultura noastră. O asemenea amplitudine se datorește negreșit începutului de acces general la carte în țară. Anterior se selectau scriitorii dintr-o minoritate alfabetizată, și, cu atât mai strâns, dintr-o minoritate cultă.

Totuși, numărul mare al valorilor nu spune în sine prea mult. Mai rămâne întrucâtva deschisă și problema altitudinii acestor valori comparativ cu aceea a generațiilor precedente. Părerile pot fi împărțite sub aspectul de față. Personal înclin să cred că înlăuntrul generației Labiș ar exista unele evidente cuceriri în premieră față de patrimoniul trecutului.

Iată, bunăoară, cel mai amplu și mai extins ciclu românesc de factură istorică din literatura noastră, Zăpezile de-acum un veac, în zece volume de Paul Anghel, având ca temă războiul de independență precum și urmările sale. Dar nu numai extinderea uriașă a acestui ciclu ne atrage interesul. Se relevă aici fără precedent faptul că, în mod aplicat rațional, se ilustrează participarea întregii naturi, în primul rând a viețuitoarelor de diferite specii, la evenimentele umane. Este iarăși pentru prima dată când se inițiază la noi o foarte personală filosofie a războiului, și când romancierul, dublat ca un gânditor și un erudit, descoperă și studiază amănunțit atâtea documente neștiute, dăruind istoriei ceea ce aceasta, în mod obișnuit, dăruiește, ca materie, literaturii. Aceasta fără a scădea cu nimic substanța artistică de mare anvergură a operei.

Să luăm un alt caz, de astă dată din domeniul traducerilor poetice în versuri. Este vorba de Aurel Covaci, care reprezintă un exemplu unic poate pe plan mondial. Cunoscător perfect al mai multor limbi romanice, germanice și slave, Covaci a tradus aproape congenial cinci epopei sau poeme epice de mari proporții, fiecare din altă limbă, și fiecare în forma fidel originară. Pe lângă aceasta a mai tălmăcit, tot în versuri, și cu aceleași calități, numeroase piese de teatru, îndeosebi din baroc și din romantism, precum și mii de poeme lirice, începând din Antichitate și până în ultima actualitate a veacului nostru. Nu mai luăm în considerație faptul că tot el a transpus unele proze românești de sute de pagini în limbile spaniolă și engleză. [...]

Să ne dirijăm, în sfârșit, atenția și către un alt caz, acela al subtilului și atât de nuanțatului poet, dramaturg, romancier, eseist și traducător în versuri Marin Sorescu. Deoarece mi-am propus, îndeobște, să ilustrez contribuția generației Labiș la dosarul generațiilor precedente, mă voi opri și aci la aspectul cel mai vizibil și mai direct controlabil. Mă refer la acel excepțional ciclu *La liliaci*, proză cu lexic și climat popular oltenesc. Este pentru prima dată că se adaugă geniului carnavalesc al lui Creangă (v. Petru Poantă) o a treia dimensiune, cea tragică, sub chipul unui an-

sambu de trenii sau bocete. Totul, însă, atât de românește discret și subînțeles încât nevăzutele lacrimi ale ciclului se imprimă în ochii cititorului. Pe lângă aceasta Marin Sorescu este, fără precedent și, până acum, fără succedent, scriitorul român căruia i s-a omologat în modul cel mai cert universalitatea prin aprobarea entuziastă obținută de creațiile sale pe toate meridianele.

Și totuși poate că nu aceștia sunt cei mai de seamă exponenți ai generației Labiș. Ar fi poate foarte mult de spus și despre valoroasele expresii înnoitoare ale celor omiși. Ar însemna, însă, atunci să redactez o carte întregă, când eu am intenționat numai o simplă schiță introductivă la explicarea psihologică a acestui amplu fenomen.

O asemenea deslușire se dovedește cu atât mai necesară cu cât faptul ni se prezintă aparent inexplicabil. Aceasta ținând seama de momentul când generația Labiș a debutat cu un fel de erupție care a rupt pânza groasă a unor rezistente vederi agramate. Această generație, așadar, profitând în prealabil de începutul alfabetizării obștești și a accesului la carte, și-a înșelat, totuși, așteptările la vârsta unei tinereți nesățioase de aflare. Componentii ei au deschis pe atunci ochii minții într-un cvasipustiu. S-au văzut fără cărți, fără maeștri, fără perspectivele indicatoare ale adevăratei lor meniri.

Și atunci li s-a trezit ca adjuvant voința, acea voință care năruie imposibilul. Acei tineri de prin al șaselea deceniu s-au integrat, **sans le savoir**, în acel proces psihic pe care Alfred Adler l-a numit de „supra-compensatie“. Efortul de a sări peste obstacolul momentului a fost atât de puternic încât s-a lansat cu mult dincolo de locul intenționat. Numai că Adler a ilustrat acest proces în sens individual. Generația Labiș l-a extins la un plan colectiv. [...]

Edgar PAPU, „Miracolul“, generației Labiș, în Edgar Papu, Lumini perene, București, 1989, Editura Eminescu, p. 388-389.